

Raport o stanie Gminy Tomaszów Lubelski

za rok 2024

Maj 2025

Zawartość

1. Wstęp	3
2. Polityki, programy i strategie realizowane w Gminie Tomaszów Lubelski w roku 2024.....	4
3. Podstawowe informacje o Gminie Tomaszów Lubelski	6
3.1. Położenie i warunki naturalne	6
3.2. Demografia	14
3.3. Budżet.....	18
3.4. Infrastruktura techniczna i zagospodarowanie przestrzenne	35
3.5. Polityka społeczna	44
3.6. Oświata.....	78
3.7. Ochrona środowiska i gospodarka odpadami.	92
3.8. Sfera gospodarcza.....	101
3.9. Kultura	108
3.10. Współpraca z organizacjami pozarządowymi.....	117
3.11 Bezpieczeństwo publiczne i działalność przeciwpożarowa	120
4. Organy stanowiące oraz wykonawcze Gminy oraz wykonanie uchwał Rady Gminy w roku 2024. 124	
5. Podsumowanie.....	133

1. Wstęp

Raport o stanie Gminy Tomaszów Lubelski został opracowany na podstawie art. 28aa Ustawy o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.). Zgodnie z ust. 1 ww. artykułu raport jest przedkładany Radzie Gminy i rozpatrywany na sesji absolutoryjnej. W raporcie przedstawiono syntetyczny opis stanu Gminy Tomaszów Lubelski na koniec roku 2024. Dokładny opis wszystkich zadań realizowanych przez Gminę zaprezentowany jest w sprawozdaniach z działalności poszczególnych jednostek organizacyjnych, które zostały już wykonane i przedstawione Radzie Gminy bądź są w trakcie wykonywania, zgodnie z przepisami szczególnymi określającymi sposób i termin ich wykonania.

2. Polityki, programy i strategie realizowane w Gminie Tomaszów Lubelski w roku 2024

Głównym dokumentem określającym rozwój Gminy Tomaszów Lubelski jest „Strategia Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2021-2027” przyjęta Uchwałą nr LIII/472/2023 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 sierpnia 2023 r.

Strategia rozwoju gminy określa w kilkuletnim okresie kierunki działań samorządu, instytucji i jednostek gospodarczych. Wybór tych kierunków jest wynikiem analizy warunków, potencjału i możliwości rozwoju. Odzwierciedla on również poziom aspiracji i stan instytucjonalnej infrastruktury oraz aktywność i stopień gotowości do współdziałania lokalnej społeczności. Strategia jest drogowskazem wytyczającym punkty orientacyjne na dość trudnej drodze rozwoju.

Dodatkowo, zgodnie z nowym pakietem przepisów dotyczących polityki rozwoju – ustawa o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw – który wszedł w życie 13 listopada 2020 r. strategii rozwoju opracowane są na nowych zasadach, w jej treść obligatoryjnie został wprowadzony przestrzenny rozwój gminy. W efekcie wymiar przestrzenny zintegrowanych strategii rozwoju powinien być realizowany poprzez:

- określenie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy, czyli założeń i celów polityki przestrzennej oraz struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy,
- opis ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, czyli zasad wynikających z przyjętego modelu,
- ukierunkowanie działań do konkretnych obszarów i dopasowanie ich do potrzeb i możliwości tych obszarów, czyli wskazanie w ramach strategii obszarów strategicznej interwencji.

Dokument przyjęty uchwałą Rady Gminy z dnia 31 sierpnia 2023 r. spełnia ww. zasady.

Strategia rozwoju gminy jest dokumentem nadrzędnym, z którego wynika konieczność opracowania innych strategii, programów bądź planów. Należy jasno stwierdzić, że każda decyzja władarza, w tym wypadku Wójta, która przyczynia się do poprawy warunków życia mieszkańców, poprawy konkurencyjności czy też do tworzenia warunków ożywienia gospodarczego jest po części realizacją przyjętej wcześniej strategii. Dlatego też trudno przypisać każde podejmowane działanie do konkretnego zapisu zawartego w strategii, gdyż określa ona, poprzez wizję oraz misję gminy cele, do których dążymy.

W przypadku Gminy Tomaszów Lubelski wizja Gminy została określona w sposób następujący:

„Gmina Tomaszów Lubelski gminą cechującą się wysokim standardem życia i dogodnymi warunkami do prowadzenia działalności gospodarczej, wykorzystującą posiadane zasoby i potencjał w procesie zrównoważonego rozwoju”.

Wizja została sformułowana w taki sposób, by podkreślić, że działania prorozwojowe będą miały na celu poprawienie jakości życia mieszkańców oraz wykreowanie większej aktywności gospodarczej obszaru, a także zainteresowanie podmiotów gospodarczych spoza gminy inwestowaniem i tworzeniem miejsc pracy na jej terenie. Wykorzystanie atutów i potencjału

zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju warunkuje położenie równomiernego nacisku na obszary problemowe oraz takie wykorzystanie walorów gminy, by nie powodowało to degradacji jej środowiska naturalnego.

Aby zrealizować wizję Gminy określono jej misję, czyli całościowe, generalne ujęcie działań, jakie muszą zostać podjęte w gminie, by założona wizja rozwoju została osiągnięta. Misja wynika z ustalonej wizji, a na jej podstawie określone są cele strategiczne. Misją Gminy Tomaszów Lubelski jest:

„Pełne wykorzystanie posiadanych zasobów i potencjału w procesie zrównoważonego rozwoju, poprzez podejmowanie komplementarnych i kompleksowych działań w sferze gospodarczej, społecznej i przestrzennej gminy”.

Tak jak wcześniej wspomniano wszelkie działania Wójta Gminy w roku 2024 skierowane były na osiągnięcie założonych celów.

Oprócz Strategii rozwoju Gminy w roku 2024 w Gminie Tomaszów Lubelski realizowane były następujące strategie i programy wieloletnie oraz programy jednoroczne:

- *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2023-2030,*
- *Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2024 – 2026,*
- *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2025,*
- *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2022 – 2026 z perspektywą do 2030 roku,*
- *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej,*
- *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032,*
- *Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych i Urzędzeń Kanalizacyjnych Gminy Tomaszów Lubelski,*
- *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2024,*
- *Program współpracy z organizacjami pozarządowymi na rok 2024,*
- *Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2024 r.*
- *Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2023-2026*

Wyżej wymienione Strategie i programy realizowane były poprzez szereg działań. W dalszej części raportu przedstawiono działania podjęte przez Wójta za pośrednictwem jednostek organizacyjnych Gminy, które wpisują się w realizację tych dokumentów.

3. Podstawowe informacje o Gminie Tomaszów Lubelski

3.1. Położenie i warunki naturalne

3.1.1. Położenie i podział administracyjny

Gmina Tomaszów Lubelski położona jest w południowo – wschodniej części województwa lubelskiego na terenie powiatu tomaszowskiego. Jej powierzchnia wynosi 170,9 km². Pod względem zajmowanego obszaru gmina lokuje się na trzecim miejscu w powiecie tomaszowskim (po gminach: Lubycza Królewska – 212,1 km² oraz Susiec - 190,5 km²).

Tabela 1. Porównanie powierzchni gmin powiatu tomaszowskiego

Gmina	Powierzchnia	Udział w powierzchni
Bełżec	3 353	2,3%
Jarczów	10 664	7,2%
Krynice	7 356	4,9%
Lubycza Królewska	20 807	14,0%
Łaszczów	12 829	8,6%
Rachanie	9 430	6,3%
Susiec	19 075	12,8%
Tarnawatka	8 285	5,6%
Telatyn	11 180	7,5%
Tomaszów Lubelski	17 089	11,5%
Tomaszów Lubelski (miasto)	1 329	0,9%
Tyszowce	12 831	8,6%
Ułhówek	14 663	9,8%
POWIAT	148 891	100,0%

Rys. 1. Lokalizacja gminy w powiecie tomaszowskim

Gmina graniczy z następującymi jednostkami administracyjnymi:

- od północy z gminą Tarnawatka;
- od północnego - wschodu z gminą Rachanie;
- od wschodu z gminą Jarczów;
- od południa z gminą Bełżec;
- od południowego - wschodu z gminą Narol (województwo podkarpackie, powiat lubaczowski);
- od zachodu z gminą Susiec;
- od północnego - zachodu z gminą Krasnobród (powiat zamojski).

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 26 miejscowości wiejskich. Natomiast w zakresie realizacji zadań administracji samorządowej gmina podzielona jest na 29 sołectw. Miejscowościami leżącymi w obrębie administracyjnym gminy są: Chorążanka, Dąbrowa Tomaszowska, Górno, Jeziernia, Justynówka, Klekacz, Łaszczówka, Łaszczówka-Kolonia, Majdan Górny (dwa sołectwa), Majdanek, Nowa Wieś, Pasieki, Podhorce, Przecinka, Przeorsk, Rabinówka, Rogózno (trzy sołectwa), Rogózno-Kolonia, Ruda Wołoska, Ruda Żelazna, Sabaudia, Szarowola, Typin, Ulów, Wieprzowe Jezioro i Zamiany.

W roku 2024 nie nastąpiły zmiany dotyczące podziału administracyjnego Gminy.

Rys. 2. Mapa gminy Tomaszów Lubelski

Położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Tomaszów Lubelski ma swoje konsekwencje związane z tempem i kierunkami rozwoju. Otóż kilka miejscowości: Rogóźno, Łaszcówka, Dąbrowa Tomaszowska, Łaszcówka – Kolonia, Sabaudia, Rabinówka czy Ruda Wołoska bezpośrednio sąsiaduje z miastem. To powoduje, iż ich mieszkańcy związani są raczej z miastem niż miejscowościami, w których faktycznie zamieszkują. Tam znajdują zatrudnienie i korzystają z infrastruktury społecznej. Tereny te są gęsto zabudowane, tracą typowo wiejskie funkcje na rzecz podmiejskich, przestrzennie i funkcjonalnie łączą się z miastem Tomaszów Lubelski. Miejscowości oddalone od miasta posiadają w przeważającym stopniu charakter rolniczy oraz cechują się niższą gęstością zabudowy.

To bliskie sąsiedztwo miasta powiatowego stawia gminę w specyficznej sytuacji. Z jednej strony mieszkańcy gminy mają bardzo dobry dostęp do wielu usług specjalistycznych w zakresie np. ochrony zdrowia, edukacji oraz rynku pracy, co wpływa na podniesienie poziomu życia. Niemniej z drugiej strony komplikuje to sprawne zarządzanie gminą, a w szczególności w zakresie podejmowania decyzji inwestycyjnych dotyczących wszystkich mieszkańców. Mieszkańcy strefy związanej z oddziaływaniem ośrodka miejskiego, jakim jest Tomaszów Lubelski, mają inne potrzeby inwestycyjne niż mieszkańcy strefy typowo wiejskiej (oddalonej od miasta).

Ważną cechą położenia gminy jest jej bliskie sąsiedztwo z Ukrainą i usytuowanie na terenie powiatu przejścia granicznego w Hrebennem.

Przez obszar gminy i powiatu tomaszowskiego przebiega droga krajowa nr 17, stanowiąca jego główną arterię komunikacyjną i podstawowy szlak drogowy. Droga krajowa

nr 17 jest trasą o znaczeniu międzynarodowym, łączącą Warszawę z Lwowem. Zapewnia także bezpośrednie połączenie powiatu z Lublinem i Zamościem.

W roku 2021 została oddana jedna nitka obwodnicy miasta Tomaszów Lubelski w ciągu drogi ekspresowej nr 17 relacji Warszawa – Hrebenne, natomiast w roku 2023 została oddana druga nitka obwodnicy, a tym samym zakończono realizacją całej inwestycji.

Obecnie GDDKiA przygotowuje proces inwestycyjny polegający na przebudowie drogi krajowej nr 17 na drogę ekspresową nr 17 na odcinku od Piask do węzła Północ obwodnicy miasta Tomaszowa Lubelskiego oraz od węzła Południe do granicy państwa w Hrebennem.

3.1.2. Warunki naturalne

Gmina Tomaszów Lubelski ulokowana jest na obszarze Roztocza Środkowego (nazywanego również Roztoczem Tomaszowskim), Roztocza Południowego oraz Grzędy Sokalskiej. Teren ten ma charakter wyżynny. Charakterystyczne dla niego jest występowanie dwóch rodzajów wyniesień:

- Wyższe - Roztocze z najwyższym szczytem Roztocza Środkowego – Wapielnia (386 m n.p.m.);
- Niższe - Grzęda Sokalska z najwyższym szczytem Biała Góra (349 m n.p.m.)¹.

W zachodniej części omawianego obszaru (Roztocze) występują gleby bielcowe, z reguły piaszczyste i niezbyt urodzajne (teren miejscowości: Ulów, Szarowola, Rogózno, Pasieki, Rabinówka). Natomiast we wschodniej części gminy (Wyżyna Zachodniowołyńska) występuje gruba pokrywa lessowa, pokryta urodzajnymi glebami (czarnoziemami). W związku z tym właśnie tutaj też ulokowana jest większość miejscowości: Podhorce, Łaszczówka, Majdan Górny, Typin, Ruda Wołoska, Przeorsk, Justynówka².

Teren gminy Tomaszów Lubelski w całości należy do zlewni Wisły. Na terenie gminy początek biorą dwie rzeki: Sołokija (w pobliżu Tomaszowa Lubelskiego) i Huczwa (w okolicach Justynówki), która jest główną osią wodną powiatu tomaszowskiego. Obydwie pod względem czystości ogólnej sklasyfikowane zostały jako bezklasowe.

Powierzchnia obszarów leśnych na terenie gminy, wg danych na koniec 2024 r., wynosiła 4 835,94 ha, czyli 27,8% obszaru gminy. Lasy publiczne stanowiły 2 904,94 ha natomiast pozostała część to lasy prywatne. Należy podkreślić, że z roku na rok lesistość Gminy rośnie, kosztem terenów rolnych. Zjawisko to jest szczególnie widoczne na glebach o niskiej klasie bonitacyjnej (zachodnie tereny Gminy) oraz na terenach o trudnych warunkach gospodarowania.

¹ J. Hałasa, Charakterystyka fizyczna - geograficzna okolic Tomaszowa Lub., [w:] Tomaszowska Teka Regionalna nr 1, Tomaszowskie Towarzystwo Regionalne, Tomaszów Lubelski 1997, s. 4.

² G. Kubal, Tomaszów Lubelski i okolice, P.U.W. Roksana, Krosno 2001, s. 5

Spśród prawnych form ochrony przyrody na terenie gminy Tomaszów Lubelski znajdują się:

- część Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego - park utworzony został w 1988 roku w celu zachowania unikalnych wartości przyrodniczych, historycznych, kulturowych i krajobrazowych Roztocza Środkowego; jego szczególnym elementem jest kompleks lasów mieszanych, z dużą domieszką jodły oraz z charakterystyczną florą i fauną;
- rezerwat „Piekiełko” - jest to rezerwat geologiczny o charakterze ścisłym, utworzony w 1962 roku na powierzchni 1,24 ha. Znajduje się tam 68 głazów narzutowych przyniesionych przez lodowiec;
- rezerwat „Zarośle” - jest to rezerwat leśny o powierzchni 64,02 ha, utworzony w 1998 roku. Ma na celu ochronę lasów jodłowo-bukowych, w tym 110-letniego starodrzewu jodły z pojedynczymi 130-letnimi okazami, z udziałem sosny, świerka, grabu i lipy. Teren ten objęty jest ochroną w ramach sieci Natura 2000;
- użytek ekologiczny „Biała Góra” - obszar o powierzchni 33,72 ha, usytuowany na południowym stoku Białej Góry, pomiędzy Justynówką, a Majdanem Górnym. Jest to zbiorowisko roślinności kserotermicznej z licznymi gatunkami rzadkimi i chronionymi.
- pomniki przyrody - na terenie gminy znajduje się 7 pomników przyrody (wg rejestru RDOŚ w Lubinie), zarówno ożywionej, jak i nieożywionej;
- Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Sołokiji PLB060021 - obszar o powierzchni 13 667,76 ha;
- Obszar Natura 2000 Roztocze PLB060012 - obszar o powierzchni 103 503,33 ha.
- Obszar Natura 2000 Borowa Góra PLH060070 - obszar o powierzchni 3.3 ha.
- Obszar Natura 2000 Zarośle PLH060028 - obszar o powierzchni 391,83 ha

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski stwierdzono występowanie surowców naturalnych, których zasobność i przydatność eksploatacyjna została uznana za istotną z punktu widzenia ich wykorzystania gospodarczego. Należą do nich głównie kamienie budowlane i kruszywa naturalne. Na chwilę obecną udokumentowano złoża piasków w miejscowościach: Rabinówka, Jeziernia i Szarowola. Właściciele terenów, na których występują ww. złoża piasków w roku 2024 posiadali koncesje na wydobycie ze złóż w Rabinówce i Szarowoli.

3.1.2. Zabytki

W roku 2024 głównym dokumentem określającym stan zabytków na obszarze gminy był Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2023-2026 przyjęty uchwałą Rady Gminy Nr LVIII/506/2024 z dnia 26 stycznia 2024 r.

Zakres opieki nad zabytkami obejmuje następujące działania:

Działanie 1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich zachowania.

Zadanie 1.1. Prowadzenie prac porządkowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy lub wsparcie właścicieli zabytków.

Zadanie 1.2. Współpraca z właścicielami, zarządcami obiektów także wsparcie finansowe przy pracach porządkowych, renowacyjnych.

Zadanie 1.3. Zaangażowanie społeczności lokalnej, młodzieży do dbania o swoje dziedzictwo – np. zaangażowanie w prace porządkowe.

Działanie 2. Podniesienie wartości dziedzictwa kulturowego w świadomości lokalnej społeczności.

Zadanie 2.1. Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, map, przewodników, także mobilnych) obejmujących tematykę dziedzictwa kulturowego gminy.

Zadanie 2.2. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań o charakterze edukacyjnym w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego gminy.

Zadanie 2.3. Wspieranie inicjatyw ukierunkowanych na kultywowanie, propagowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Działanie 3. Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.

Zadanie 3.1. Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służącej funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.

Zadanie 3.2. Wprowadzenie ujednoliconego systemu informacji wizualnej obejmującego zasoby dziedzictwa kulturowego gminy.

Celem głównym GPOnZ wynikającym z powinności ustawowych jest ochrona i opieka nad zabytkami, która może stać się elementem rozwoju nie tylko gospodarczego, ale i społecznego gminy. Poprzez działania prowadzone przez władze gminy w zakresie opieki nad zabytkami wzrośnie świadomość wartości lokalnego dziedzictwa materialnego, które wyraża wartości niematerialne jak tradycje, język, zwyczaje. To wszystko składa się na budowanie tożsamości narodowej oraz przywiązania i szacunku dla swojej „małej ojczyzny”. Społeczeństwo świadome swojego dziedzictwa kulturowego potrafi dbać i szanować wszelkie ślady dawnych zwyczajów oraz kultywować rodzime tradycje. Dziedzictwo materialne gminy może zostać wykorzystane jako produkt turystyczny wpływający korzystnie na rozwój i oferty skierowanej nie tylko do mieszkańców gminy, ale także do turystów z innych regionów kraju i z zagranicy

Na obszarze gminy zachował się szereg cennych zabytków, dokumentujących bogatą historię regionu. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- Neobarokowy kościół parafialny z 1926 roku z częściowym wyposażeniem z XVIII wieku zlokalizowany w Podhorcach;
- Kaplica św. Jacka z 1810 roku oraz kapliczki św. Jana Nepomucena i NMP z około 1900 roku, a także drewniana oficyna dworska z ok. 1920 roku w Majdanie Górnym;
- Drewniane domy i zagrody w Jezierni, Pasiekach, Podhorcach, Rudzie Żelaznej;
- Obiekty przemysłowe w Jezierni (Kuźnia z 1930 roku), w Sabaudii (cegielnia z 1910 i 1935 roku), Typinie (młyn z około 1930 roku.)³.

Gmina Tomaszów Lubelski charakteryzuje się wysokim nasyceniem w stanowiska archeologiczne. Do najważniejszych należą:

- Grodzisko na wzniesieniu Biała Góra;
- Grodzisko w Typinie;
- Kopce ziemne (kurhany) w Klekaczu, Majdanie Górnym i Typinie;
- Cmentarzysko kurhanowe w Majdanie Górnym i Rudzie Żelaznej;
- Kurhany w „Starym lesie” w Majdanie Górnym.

Szczególne uwagę w grupie stanowisk archeologicznych zwraca stanowisko w miejscowości Ulów, gdzie od kilkunastu lat prowadzone są wykopaliska archeologiczne. Według aktualnego stanu badań jest to najdalej na południe wysunięte cmentarzysko gockie z pierwszej połowy IV w. Największą sensacją jest to, iż pochodzi ono ze schyłkowej fazy starożytności i wykorzystywane było najprawdopodobniej przez legendarnych Herulów⁴.

Najliczniej na terenie gminy reprezentowane są zabytki archeologiczne w postaci kurhanów, w dużej części z nich odnaleziono fragmenty naczyń i narzędzi neolitycznych. Najczęściej są to obiekty płaskie na polach ornych. Ciekawe zabytki o własnych formach terenowych jak kurhany i pozostałości grodzisk znajdują się na polach ornych lub w lesie. Stan zachowania zabytków archeologicznych na terenie gminy można uznać za dobry. Największym zagrożeniem dla nich jest położenie większości z nich na polach ornych. Lokalizacja ta powoduje stałe naruszanie ich powierzchni. Należało zminimalizować, a najlepiej zaniechać głębokiej orki oraz nasadzeń roślin o długich, penetrujących korzeniach. Pierwszym krokiem do zwiększenia ochrony zabytków archeologicznych było uczulenie właścicieli terenów na obecność tam ważnych obiektów historycznych oraz współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Lublinie w celu podejmowania właściwych i efektywnych działań chroniących zabytki archeologiczne.

Na terenie gminy znajdują się też liczne figury, krzyże i kapliczki przydrożne. Część z nich została odnowiona staraniem władz gminy. Zagrożeniem dla obiektów są warunki atmosferyczne i erozja materiału, z którego powstały. Najbardziej narażone są obiekty drewniane, ale te są nieliczne. Na terenie gminy nie zachowało się kompletne założenie dworsko-parkowe, jedno z nich, w Rogóźnie, wpisane do rejestru zabytków wraz z budynkiem dworu, który obecnie nie istnieje, zaś plan założenia parkowego jest zupełnie nieczytelny.

³ <http://www.powiat-tomaszowski.com.pl/index.php?gminy,24,1,0,pl,0.html>.

⁴ http://www.roztocze.com/index.php?option=com_content&task=view&id=197&Itemid=94.

Gmina Tomaszów Lubelski opiekuje się dwoma nieczynnymi cmentarzami greckokatolickimi/prawosławnymi, prowadzona jest na nich systematyczna wycinka chwastów.

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski znajdują się 3 zabytki nieruchome oraz 13 zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (Załącznik 2. i 3. Do GPOnZ 2019-2022). W rejestrze zabytków ruchomych prowadzonym przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków znajdują się 23 obiekty, z których 21 stanowi wyposażenie kościoła parafialnego w Podhorcach, zaś dwa znajdują się w kościele parafialnym w Łaszczówce. Obiektami tymi opiekują się ich właściciele. Zabytki pozyskane w wyniku działań archeologicznych znajdują się częściowo w zbiorach Muzeum Regionalnego im. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim i pozostają pod jego opieką wynikającą z ustawy o muzeach z 21.11.1996 r. (tekst jednolity Dz. U.2022, poz. 385). Zabytki archeologiczne (stanowiska archeologiczne) ujęte w Archeologicznym Zdjęciu Polski (AZP) łącznie stanowią liczbę 282, w tym także obiekty rejestrowe.

Placówką, która zajmuje się dokumentowaniem dziejów okolic Tomaszowa Lubelskiego jest Muzeum Regionalne im. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim. W skład zgromadzonej tam kolekcji wchodzi eksponaty regionalne, zabytki sztuki sakralnej, m.in. ewangeliarze cerkiewne z XIX wieku, ikony, a także liczne pamiątki archeologiczne.

3.2. Demografia

Według danych z ewidencji ludności Urzędu Gminy na koniec roku 2024 r., gminę Tomaszów Lubelski zamieszkiwało na stałe 11 248, a czasowo 82 osoby, co łącznie wynosi 11 330 mieszkańców. Spośród osób zamieszkałych 50,51%, tj. 5 723 osób stanowiły kobiety, natomiast 49,49%, tj. 5 607 stanowili mężczyźni. Stosunek liczby kobiet do mężczyzn utrzymuje się na mniej więcej takim samym poziomie w okresie ostatnich lat.

Według danych GUS w powiecie tomaszowskim, pod względem liczby mieszkańców, Gmina Tomaszów Lubelski znajduje się na 2 miejscu po Mieście Tomaszów Lubelski. W tabeli nr 2 przedstawiono liczbę mieszkańców wszystkich gmin powiatu tomaszowskiego. Niestety z oficjalnych danych wynika, że w ostatnich latach liczba mieszkańców powiatu systematycznie maleje o ponad 1000 mieszkańców rocznie z 85 105 na koniec 2016 r. do 77 016 na koniec 2020 r. i 77 016 na koniec 2022 r. Trend ten dotyczy również Gminy Tomaszów Lubelski na terenie której do roku 2018 następował wzrost liczby mieszkańców, natomiast w ostatnich latach daje się zauważyć niewielki jej spadek w roku 2023 tylko o 1 osobę. Zjawisko to jest niestety powszechne dla całego kraju, a szczególnie dla obszarów wiejskich. Nie mniej jednak spadek ludności w Gminie Tomaszów Lubelski procentowo jest najmniejszy spośród gmin powiatu tomaszowskiego.

Tabela 2. Porównanie liczby mieszkańców gmin powiatu tomaszowskiego w latach 2020-2023.

Nazwa	Liczba ludności			
	stan na 31.12.2020 r.	stan na 31.12.2021 r.	stan na 31.12.2022	stan na 31.12.2023
Tomaszów Lubelski (miasto)	18 783	18 396	18 061	17 848
Bełżec	3 300	3 277	3 137	3 091
Jarczów	3 333	3 314	3 170	3 144
Krynice	3 204	3 159	3 030	2 974
Lubycza Królewska	6 102	6 023	5 640	5 552
Łaszczów	5 915	5 862	5 567	5 465
Rachanie	5 000	4 952	4 658	4 603
Susiec	7 384	7 280	7 023	6 929
Tarnawatka	3 885	3 862	3 792	3 764
Telatyn	3 854	3 806	3 582	3 500
Tomaszów Lubelski (gmina)	11 292	11 270	11 109	11 108
Tyszowce	5 437	5 331	5 151	5 089
Ułhówek	4 455	4 352	4 043	3 949
Powiat ogółem	81 944	80 884	77 963	77 016

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Gmina Tomaszów Lubelski cechuje się stosunkowo wysoką gęstością zaludnienia, wyższą od średniej dla powiatu tomaszowskiego. Pod względem gęstości zaludnienia zajmuje trzecie miejsce w powiecie, ustępując miastu Tomaszów Lubelski oraz gminie Bełżec.

Na koniec 2023 r. na 1 km² powierzchni gminy przypadało 65 osób i jest to wartość zdecydowanie wyższa od średniej wyliczonej dla powiatu tomaszowskiego, która wynosi 51,8 osób/km². Ponadto zauważyć należy, iż wartość tego wskaźnika lokuje gminę na drugim miejscu wśród wszystkich gmin wiejskich powiatu po gminie Bełżec: 93,6 osób/km² oraz na trzecim miejscu pośród wszystkich gmin (po mieście Tomaszów Lubelski oraz Gminie Bełżec).

W związku z faktem zmniejszania się liczby ludności we wszystkich gminach powiatu zanotowano również zmniejszenie gęstości zaludnienia również dla wszystkich gmin oprócz Gminy Tomaszów Lubelski, gdzie ten wskaźnik utrzymał się na niezmiennym poziomie.

Tabela 3. Porównanie gęstości zaludnienia gmin powiatu tomaszowskiego (dane GUS na koniec 2023 r.)

Gmina	Gęstość zaludnienia (ludność na km ²) na koniec 2021	Gęstość zaludnienia (ludność na km ²) na koniec 2022	Gęstość zaludnienia (ludność na km ²) na koniec 2023
Tomaszów Lubelski (miasto)	1 413	1 359,0	1 343,0
Bełżec	99	93,6	92,2
Jarczów	31	29,7	29,5
Krynice	44	41,2	40,4
Lubycza Królewska	29	27,1	26,7
Łaszczów	46	43,4	42,6
Rachanie	53	49,4	48,8
Susiec	39	36,8	36,3
Tarnawatka	47	45,8	45,4
Telatyn	34	32,7	31,9
Tomaszów Lubelski (gmina)	67	65,0	65,0
Tyszowce	42	40,1	39,7
Ułhówek	30	27,6	26,9
Powiat tomaszowski	55	52,4	51,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W roku 2024 w Gminie Tomaszów Lubelski zanotowano 66 urodzeń przy 107 zgonach. Należy zauważyć, że po pozytywnym roku 2019 ponownie zanotowano wyższą liczbę zgonów od liczby urodzeń.

Tabela 4. Urodzenia i zgony w latach 2019-2024.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Urodzenia żywe	109	90	96	97	81	66
Zgony ogółem	103	155	141	122	126	107
Przyrost naturalny	6	-66	-45	-25	-45	-41

Źródło: Dane Urzędu Gminy Tomaszów Lubelski

Wnioski wynikające z analizy przyrostu naturalnego w Gminie Tomaszów Lubelski.

1. Pomimo optymistycznego roku 2019, gdzie po raz pierwszy od 4 lat zanotowano dodatni przyrost naturalny, w Gminie Tomaszów Lubelski przyrost naturalny jest ujemny. Ubytek ludności z terenu Gminy nie jest jednak gwałtowny jak to ma miejsce w innych rejonach wiejskich kraju.
2. Należy mieć nadzieję, że w najbliższych latach liczba ludności na terenie gminy będzie rosła w związku z dużą aktywnością inwestycyjną na terenie Gminy, szczególnie w zakresie budownictwa jednorodzinnego.

Niezwykle istotnym problemem demograficznym w Polsce jest starzenie się społeczeństwa. Poniżej w zestawieniu tabelarycznym przedstawiono strukturę wiekową mieszkańców w Gminie Tomaszów Lubelski dla osób stale zamieszkujących wg danych GUS w latach 2022-2023.

Tabela 5. Mieszkańcy Gminy w podziale na wiek w latach 2022-2023

Wiek	Płeć	Jednostka miary	2022	2023
ogółem	ogółem	osoba	11 109	11 108
w wieku przedprodukcyjnym	ogółem	osoba	2 138	2 121
w wieku przedprodukcyjnym	mężczyźni	osoba	1 088	1 093
w wieku przedprodukcyjnym	kobiety	osoba	1 050	1 028
w wieku produkcyjnym	ogółem	osoba	6 851	6 808
w wieku produkcyjnym	mężczyźni	osoba	3 694	3 663
w wieku produkcyjnym	kobiety	osoba	3 157	3 145
w wieku poprodukcyjnym	ogółem	osoba	2 120	2 179
w wieku poprodukcyjnym	mężczyźni	osoba	715	755
w wieku poprodukcyjnym	kobiety	osoba	1 405	1 424

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wnioski wynikające z analizy sytuacji demograficznej:

1. Przewaga liczby osób w wieku przedprodukcyjnym nad liczbą osób w wieku poprodukcyjnym jest pozytywną cechą struktury demograficznej, minimalizuje ryzyko wystąpienia zjawiska starzenia się społeczności gminnej i powiązanych z nim trudności (ubytok pracowników na rynku pracy, zwiększone obciążenia socjalne, itp.). Niestety na koniec roku 2023 ten pozytywny trend zmienił się na niekorzyść. Aktualnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym jest wyższa od liczby osób przedprodukcyjnym. Wynika to głównie ze względów demograficznych tj. malejącej liczby urodzeń w gminie, co wymaga podjęcia szybkich działań mogących ten fakt odwrócić.

2. Analizując liczebność kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych, można zauważyć, że kobiety przeważają w grupie osób w wieku poprodukcyjnym, w grupie osób w wieku produkcyjnym liczniejsi są mężczyźni, natomiast w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym liczba osób obu płci jest porównywalna.
3. Przewaga mężczyzn w liczbie osób w wieku produkcyjnym jest typowa dla obszarów o typowo rolniczym charakterze – kobiety częściej kontynuują edukację na poziomie wyższym i częściej decydują się na życie w ośrodkach miejskich oraz pracę w zawodach pozarolniczych.
4. Największa różnica została odnotowana pomiędzy liczbą kobiet, a mężczyzn w wieku poprodukcyjnym i jest wynikiem występowania na terenie całej Polski ogólnoeuropejskiego trendu – w krajach europejskich, a także w pozostałych wysoko rozwiniętych krajach na całym świecie, średnia długość życia kobiet jest dłuższa od średniej długości życia mężczyzn.
5. Pomimo korzystnego kształtowania się podziału ludności ze względu na ekonomiczne grupy wieku, negatywnym zjawiskiem sfery demograficznej gminy jest obserwowany od kilku lat systematyczny spadek liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Różnica w liczebności obu grup systematycznie się zmniejsza i za kilka lat przewaga liczebna osób w wieku przedprodukcyjnym nad osobami w wieku poprodukcyjnym może zostać zniwelowana.

3.3. Budżet

Budżet Gminy Tomaszów Lubelski w 2024 roku, który został przyjęty uchwałą Rady Gminy Tomaszów Lubelski nr LVII/496/2023 z dnia 29.12.2023 roku, zakładał:

- uzyskanie dochodów w kwocie 68 414 495,00 zł;
- realizację wydatków na poziomie 78 433 381,00 zł;
- pozyskanie przychodów w kwocie 12 637 886,00 zł;
- realizację rozchodów na poziomie 2 619 000,00 zł.

Różnica między planem dochodów a planem wydatków wynosiła 10 018 886,00 zł i stanowiła planowany deficyt budżetu Gminy Tomaszów Lubelski na 2024 rok. Planowana na 2024 rok wartość przychodów stanowiła źródło pokrycia powstałego deficytu a w pozostałej części została przeznaczona na rozchody.

W 2024 roku dokonano łącznie 34 zmian budżetu, z czego 11 uchwałami Rady Gminy Tomaszów Lubelski i 23 zarządzeniami Wójta Gminy Tomaszów Lubelski.

W wyniku wprowadzonych zmian w ciągu roku:

- plan dochodów wzrósł o 16 041 861,11 zł do kwoty 84 456 356,11 zł;
- plan wydatków wzrósł o 16 713 001,12 zł do kwoty 95 146 382,12 zł;
- plan przychodów wzrósł o 671 140,01 zł do kwoty 13 309 026,01 zł;
- plan rozchodów nie uległ zmianie.

Na dzień 31 grudnia 2024 roku budżet Gminy Tomaszów Lubelski zamknął się planowanym deficytem budżetowym w kwocie 10 690 026,01 zł stanowiącym różnicę między planem dochodów a planem wydatków.

Budżet Gminy Tomaszów Lubelski za rok 2024 został zrealizowany w wielkościach zbliżonych do przyjętych założeń, zaś jego realizacja przedstawia się następująco:

Tabela 6. Dochody i wydatki Gminy Tomaszów Lubelski.

Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)
Dochody	68 414 495,00	84 456 356,11	77 647 151,88	91,94%
Wydatki	78 433 381,00	95 146 382,12	82 605 039,50	86,82%
Wynik	-10 018 886,00	-10 690 026,01	-4 957 887,62	-

Deficyt został sfinansowany środkami pochodzącymi z:

- Kredytów i pożyczek w kwocie 2 224 127,01 zł;
- Niewykorzystanych środków na rachunku bieżącym budżetu, wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi

zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach oraz wynikających z rozliczenia środków określonych w art. 5 ust.1 pkt 2 ustawy o finansach publicznych i dotacji na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem tych środków w kwocie 2 733 760,61 zł.

Na 31 grudnia 2024 r. zachowana została reguła wydatkowa określona w art. 242 ustawy o finansach publicznych określająca, że „na koniec roku wykonane wydatki bieżące nie mogą być wyższe niż wykonane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową i wolne środki” oraz zagwarantowana płynność finansowa. Nadwyżka dochodów bieżących nad wydatkami bieżącymi, po zamknięciu roku budżetowego stanowiła wartość + 5 586 534,01 zł. Nadwyżką finansowano zadania inwestycyjne. Zobowiązania z roku poprzedniego zostały zapłacone i terminowo realizowano płatności z tytułu kredytów i wykupu obligacji (kwota: 2 619 000,00 zł) i odsetek od obligacji i kredytów (kwota: 633 918,58 zł). W 2024 roku zaciągnięto zobowiązania z tytułu pożyczek na finansowanie potrzeb pożyczkowych budżetu w wysokości 6 000 000,00 zł, na finansowanie zadań inwestycyjnych, które stanowiły rekordową wartość 27 969 257,98 zł - dla porównania inwestycje w roku 2022 stanowiły wartość 12 268 278,00 zł, rok 2023 – kwota 14 690 219,62 zł.

Na koniec 2024 r. zobowiązania wymagalne nie wystąpiły. Zadłużenie ogółem na 31 grudnia 2024 r. wynosi 9 400 000,00 zł, w tym: z tytułu wyemitowanych obligacji komunalnych w 2013 r. w kwocie 3 400 000,00 zł i pożyczek zaciągniętych na finansowanie inwestycji gminnych w kwocie 6 000 000,00 zł. W 2024 roku spłacono wszystkie raty kredytów i obligacji przypadające do spłaty w tym roku w kwocie 2 619 000,00 zł.

W 2024 ze środków zewnętrznych (unijnych i krajowych) na finansowanie wydatków budżetu pozyskano dodatkową kwotę 16 931 267,06 zł, w tym:

- środki krajowe w kwocie 16 619 337,06 zł:

- Program Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych – 8 476 998,73 zł,
- Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg – 3 446 709,86 zł,
- Ministerstwo Sportu – 2 665 240,00 zł,
- Program Rozwoju Północno-Wschodnich Obszarów Przygranicznych – 1 549 558,96 zł,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – 429 788,09 zł
- Program Czyste Powietrze – 48 541,05 zł,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 2 500,37 zł.

- środki europejskie w kwocie 311 930,00 zł, w tym:

- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 FERC – 255 000,00 zł,
- Fundusz Norweskie wraz z wkładem krajowym – 56 930,00 zł.

W 2024 r. Gmina Tomaszów Lubelski realizowała 12 projektów finansowanych środkami europejskimi, w tym: „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej w gminie Tomaszów Lubelski - Norweski Mechanizm Finansowy 2014-2021”, „Budowa sieci wodociągowych z przyłączami w miejscowości Łaszczówka – gmina Tomaszów Lubelski”, „Modernizacja ujęcia wody w Podhorcach wraz ze stworzeniem systemu monitoringu i ograniczania strat wody na terenie gminy”, „Budowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz

z przyłączami w miejscowości Rogóżno-gmina Tomaszów Lubelski”, „Cyfrowy MOF Tomaszowa Lubelskiego”, „Cyberbezpieczny samorząd”, „Poprawa dostępu do wysokiej jakości kształcenia przedszkolnego i włączającego podstawowego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego”, Rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+” 2022-2029”, „Odnawialne źródła energii na terenie MOF Tomaszowa Lubelskiego”, „Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i wielorodzinnych budynków mieszkalnych na obszarze MOF”, „Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej na obszarze MOF”, „Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarze MOF”.

Na 31 grudnia 2024 r. zobowiązania ogółem stanowiły kwotę 3 519 004,42 zł, w tym inwestycyjne 467 740,00 zł, zobowiązania wymagalne nie wystąpiły. Stan należności pozostałych do zapłaty ogółem stanowił kwotę 2 424 057,72 zł, w tym wymagalne (zaległości) 2 210 682,58 zł. W stosunku do należności prowadzone są czynności zmierzające do zastosowania środków egzekucyjnych wobec zalegających w należnościach cywilnych i publicznoprawnych.

Dochody ogółem

Dochody budżetu Gminy w 2024 roku wyniosły 77 647 151,88 zł, a ich realizacja stanowiła 91,94% planu wynoszącego 84 456 356,11 zł. Realizację planu dochodów w 2024 roku przedstawiają tabele poniżej.

Tabela 7. Realizacja planu dochodów w 2024 roku w Gminie Tomaszów Lubelski.

Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
Dochody bieżące	51 495 414,65	61 993 791,09	60 222 315,53	97,14%	77,56%
Dochody majątkowe	16 919 080,35	22 462 565,02	17 424 836,35	77,57%	22,44%
RAZEM DOCHODY OGÓŁEM	68 414 495,00	84 456 356,11	77 647 151,88	91,94%	100,00%

Tabela 8. Realizacja planu dochodów w 2024 roku w Gminie Tomaszów Lubelski według działów klasyfikacji budżetowej.

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
758	Różne rozliczenia	23 874 271,68	28 583 752,32	27 401 051,04	95,86%	35,29%
756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	15 215 082,03	16 790 604,83	16 662 737,95	99,24%	21,46%
600	Transport i łączność	7 801 878,85	7 510 613,78	9 022 292,31	120,13%	11,62%

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
855	Rodzina	6 219 744,24	5 756 773,48	5 697 786,66	98,98%	7,34%
801	Oświata i wychowanie	4 828 590,00	3 682 859,86	3 578 961,41	97,18%	4,61%
852	Pomoc społeczna	1 995 324,20	3 419 323,32	3 324 146,39	97,22%	4,28%
010	Rolnictwo i łowiectwo	2 146 170,00	6 836 855,93	3 220 375,70	47,10%	4,15%
926	Kultura fizyczna	250 000,00	2 790 059,63	2 776 181,75	99,50%	3,58%
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 610 220,00	3 138 704,00	2 602 596,47	82,92%	3,35%
700	Gospodarka mieszkaniowa	176 000,00	1 390 441,00	983 519,11	70,73%	1,27%
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	704 000,00	804 520,15	729 364,71	90,66%	0,94%
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,00	483 593,11	476 084,85	98,45%	0,61%
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 980 000,00	2 010 000,00	400 000,00	19,90%	0,52%
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	2 406,00	297 373,00	296 230,00	99,62%	0,38%
720	Informatyka	510 000,00	550 000,00	255 000,00	46,36%	0,33%
750	Administracja publiczna	99 508,00	154 581,70	143 453,91	92,80%	0,18%
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,00	140 000,00	73 179,38	52,27%	0,09%
710	Działalność usługowa	0,00	2 500,00	2 500,00	100,00%	< 0,01%
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,00	1 000,00	1 000,00	100,00%	< 0,01%
020	Leśnictwo	0,00	500,00	390,24	78,05%	< 0,01%
752	Obrona narodowa	1 300,00	300,00	300,00	100,00%	< 0,01%
630	Turystyka	0,00	112 000,00	0,00	0,00%	0,00%
	RAZEM DOCHODY OGÓŁEM	68 414 495,00	84 456 356,11	77 647 151,88	91,94%	100,00%

Dochody bieżące

W strukturze dochodów znaczący udział odgrywają dochody bieżące, które w 2024 roku zostały wykonane na poziomie 60 222 315,53 zł, tj. w 97,14% w stosunku do planu wynoszącego 61 993 791,09 zł. Wartości zrealizowanych w 2024 roku dochodów bieżących według głównych źródeł przedstawia poniżej tabela.

Tabela 9: Realizacja planu dochodów bieżących w 2024 roku w Gminie Tomaszów Lubelski.

Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
Dotacje i dochody celowe	8 409 640,94	13 607 224,20	12 630 994,94	92,83%	20,97%

Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
Subwencja ogólna	23 608 373,00	26 957 596,00	26 957 596,00	100,00%	44,76%
Udziały w PIT i CIT	8 018 481,00	8 919 956,00	8 919 956,00	100,00%	14,81%
Wpływy z podatków i opłat	9 356 820,00	10 386 854,80	9 722 493,00	93,60%	16,14%
Pozostałe dochody	2 102 099,71	2 122 160,09	1 991 275,59	93,83%	3,31%
RAZEM DOCHODY BIEŻĄCE	51 495 414,65	61 993 791,09	60 222 315,53	97,14%	100,00%

Dochody majątkowe

Dochody majątkowe Gminy Tomaszów Lubelski w 2024 roku zostały wykonane na poziomie 17 424 836,35 zł, tj. w 77,57% w stosunku do planu wynoszącego 22 462 565,02 zł. Strukturę zrealizowanych w 2024 roku dochodów majątkowych według głównych źródeł przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10: Realizacja planu dochodów majątkowych w 2024 roku w Gminie Tomaszów Lubelski.

Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
Dochody z majątku	50 000,00	1 240 341,00	824 751,01	66,49%	4,73%
Dotacje i środki na inwestycje	16 869 080,35	21 222 224,02	16 600 085,34	78,22%	95,27%
Pozostałe dochody	0,00	0,00	0,00	-	0,00%
RAZEM DOCHODY MAJĄTKOWE	16 919 080,35	22 462 565,02	17 424 836,35	77,57%	100,00%

Wydatki ogółem

Wydatki budżetu Gminy w 2024 roku wyniosły 82 605 039,50 zł, a ich realizacja wyniosła 86,82% planu wynoszącego 95 146 382,12 zł. Realizację planu wydatków w 2024 roku przedstawiają tabele poniżej.

Tabela 11. Realizacja planu wydatków w 2024 roku w Gminie Tomaszów Lubelski.

Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
Wydatki bieżące	48 806 414,33	59 649 681,45	54 635 781,52	91,59%	66,14%
Wydatki majątkowe	29 626 966,67	35 496 700,67	27 969 257,98	78,79%	33,86%
RAZEM WYDATKI OGÓŁEM	78 433 381,00	95 146 382,12	82 605 039,50	86,82%	100,00%

Tabela 12. Realizacja planu wydatków ogółem w 2024 roku w Gminie Tomaszów Lubelski według działów klasyfikacji budżetowej.

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
801	Oświata i wychowanie	27 599 691,16	28 238 513,47	26 902 661,06	95,27%	32,57%
600	Transport i łączność	14 520 841,17	16 764 395,64	15 066 172,98	89,87%	18,24%
750	Administracja publiczna	6 369 591,00	7 231 183,72	6 921 372,56	95,72%	8,38%
855	Rodzina	6 959 902,24	7 595 844,98	6 169 678,52	81,22%	7,47%
852	Pomoc społeczna	5 429 169,20	7 044 583,87	5 942 540,82	84,36%	7,19%
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4 423 030,00	6 763 235,35	5 911 793,33	87,41%	7,16%
010	Rolnictwo i łowiectwo	5 901 850,00	7 794 281,20	5 864 757,56	75,24%	7,10%
926	Kultura fizyczna	388 000,00	4 688 697,40	3 520 891,87	75,09%	4,26%
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	3 751 000,00	4 139 000,00	2 563 666,69	61,94%	3,10%
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	665 000,23	837 020,38	760 578,01	90,87%	0,92%
757	Obsługa długu publicznego	450 000,00	635 500,00	633 918,58	99,75%	0,77%
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	74 300,00	557 893,11	550 384,85	98,65%	0,67%
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	503 800,00	644 260,00	429 329,83	66,64%	0,52%
758	Różne rozliczenia	450 000,00	365 000,00	353 313,23	96,80%	0,43%
751	Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	2 406,00	297 373,00	296 230,00	99,62%	0,36%
710	Działalność usługowa	230 000,00	232 500,00	192 322,60	82,72%	0,23%
700	Gospodarka mieszkaniowa	89 000,00	279 500,00	187 712,50	67,16%	0,23%
630	Turystyka	12 500,00	187 500,00	129 150,00	68,88%	0,16%
851	Ochrona zdrowia	92 000,00	124 800,00	104 059,79	83,38%	0,13%
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,00	165 000,00	91 474,22	55,44%	0,11%
720	Informatyka	520 000,00	560 000,00	12 730,50	2,27%	0,02%

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
752	Obrona narodowa	1 300,00	300,00	300,00	100,00%	< 0,01%
	RAZEM WYDATKI OGÓŁEM	78 433 381,00	95 146 382,12	82 605 039,50	86,82%	100,00%

Wydatki bieżące

W 2024 roku wydatki bieżące zostały wykonane na poziomie 54 635 781,52 zł, tj. w 91,59% w stosunku do planu po zmianach wynoszącego 59 649 681,45 zł. Wartości zrealizowanych w 2024 roku wydatków bieżących według działów przedstawia tabela poniżej.

Tabela 13: Realizacja planu wydatków bieżących w 2024 roku w Gminie Tomaszów Lubelski według działów klasyfikacji budżetowej.

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
801	Oświata i wychowanie	21 378 287,16	24 847 823,47	23 639 736,51	95,14%	43,27%
750	Administracja publiczna	6 369 591,00	7 231 183,72	6 921 372,56	95,72%	12,67%
855	Rodzina	5 798 130,74	6 434 073,48	6 091 059,93	94,67%	11,15%
852	Pomoc społeczna	5 379 169,20	6 994 583,87	5 942 540,82	84,96%	10,88%
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3 140 830,00	4 381 041,35	3 729 227,96	85,12%	6,83%
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	2 695 000,00	3 033 000,00	2 484 027,70	81,90%	4,55%
010	Rolnictwo i łowiectwo	28 600,00	906 934,20	902 043,76	99,46%	1,65%
600	Transport i łączność	1 138 000,00	1 093 881,47	812 281,73	74,26%	1,49%
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	665 000,23	837 020,38	760 578,01	90,87%	1,39%
926	Kultura fizyczna	321 000,00	784 163,40	647 589,87	82,58%	1,19%
757	Obsługa długu publicznego	450 000,00	635 500,00	633 918,58	99,75%	1,16%
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	74 300,00	557 893,11	550 384,85	98,65%	1,01%
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	503 800,00	638 110,00	423 179,83	66,32%	0,77%
758	Różne rozliczenia	450 000,00	365 000,00	353 313,23	96,80%	0,65%
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	2 406,00	297 373,00	296 230,00	99,62%	0,54%
710	Działalność usługowa	230 000,00	232 500,00	192 322,60	82,72%	0,35%
851	Ochrona zdrowia	92 000,00	124 800,00	104 059,79	83,38%	0,19%

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,00	165 000,00	91 474,22	55,44%	0,17%
700	Gospodarka mieszkaniowa	89 000,00	89 500,00	60 139,57	67,20%	0,11%
752	Obrona narodowa	1 300,00	300,00	300,00	100,00%	< 0,01%
	RAZEM WYDATKI BIEŻĄCE	48 806 414,33	59 649 681,45	54 635 781,52	91,59%	100,00%

Wydatki majątkowe

Wydatki majątkowe Gminy Tomaszów Lubelski w 2024 roku zostały wykonane na poziomie 27 969 257,98 zł, tj. w 78,79% w stosunku do planu po zmianach wynoszącego 35 496 700,67 zł. Wartości zrealizowanych w 2024 roku wydatków majątkowych według działów przedstawia tabela poniżej.

Tabela 14: Realizacja planu wydatków majątkowych w 2024 roku w Gminie Tomaszów Lubelski wg działów klasyfikacji budżetowej.

Dział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)	Realizacja planu po zmianach (w %)	Udział (w %)
600	Transport i łączność	13 382 841,17	15 670 514,17	14 253 891,25	90,96%	50,96%
010	Rolnictwo i łowiectwo	5 873 250,00	6 887 347,00	4 962 713,80	72,06%	17,74%
801	Oświata i wychowanie	6 221 404,00	3 390 690,00	3 262 924,55	96,23%	11,67%
926	Kultura fizyczna	67 000,00	3 904 534,00	2 873 302,00	73,59%	10,27%
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1 282 200,00	2 382 194,00	2 182 565,37	91,62%	7,80%
630	Turystyka	12 500,00	187 500,00	129 150,00	68,88%	0,46%
700	Gospodarka mieszkaniowa	0,00	190 000,00	127 572,93	67,14%	0,46%
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 056 000,00	1 106 000,00	79 638,99	7,20%	0,28%
855	Rodzina	1 161 771,50	1 161 771,50	78 618,59	6,77%	0,28%
720	Informatyka	520 000,00	560 000,00	12 730,50	2,27%	0,05%
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,00	6 150,00	6 150,00	100,00%	0,02%
852	Pomoc społeczna	50 000,00	50 000,00	0,00	0,00%	0,00%
	Razem wydatki majątkowe	29 626 966,67	35 496 700,67	27 969 257,98	78,79%	100,00%

Tabela 15: Realizacja planu zadań inwestycyjnych w 2024 roku w Gminie Tomaszów Lubelski.

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)
010	01043	Budowa sieci wodociągowej ul. Łubinowa w m. Rabinówka etap I	0,00	73 800,00	62 700,00
010	01043	Budowa sieci wodociągowej w Dąbrowie Tomaszowskiej	10 000,00	10 000,00	0,00
010	01043	Budowa sieci wodociągowej w Rogóźnie III	0,00	5 000,00	0,00
010	01043	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowości Łaszczówka - gmina Tomaszów Lubelski	900 000,00	900 000,00	706 552,00
010	01043	Budowa ujęcia wody wraz z infrastrukturą towarzyszącą dla miejscowości Przeorsk	5 000,00	80 000,00	65 900,00
010	01043	Budowa ujęcia wody wraz z infrastrukturą towarzyszącą i rozdzielczą siecią wodociągową z przyłączami dla miejscowości Jeziernia	10 000,00	0,00	0,00
010	01043	Budowa wodociągu w Łaszczówce i Łaszczówce Kolonii	2 256 000,00	2 316 000,00	1 941 383,26
010	01043	Budowa wodociągu w Majdanie Górnym II	400 000,00	229 000,00	188 665,19
010	01043	Budowa wodociągu w Rudzie Wołoskiej i Przeorsku	10 000,00	10 000,00	10 000,00
010	01043	Budowa wodociągu w Sabaudii	0,00	110 000,00	87 839,04
010	01043	Modernizacja ujęcia wody w Podhorcach wraz ze stworzeniem systemu monitoringu i ograniczania strat wody na terenie gminy	72 250,00	104 250,00	62 164,50
010	01043	Modernizacja ujęcia wody w Wieprzowym Jeziorze	10 000,00	10 000,00	0,00
010	01043	Opracowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej zadania pn. Budowa ujęcia wody wraz z infrastrukturą towarzyszącą i rozdzielczą siecią wodociągową z przyłączami do miejscowości Jeziernia oraz budowa ujęcia	0,00	161 000,00	126 400,00

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)
010	01043	Projekt budowy sieci wodociągowej w m. Łaszcówka do boiska	0,00	44 000,00	0,00
010	01044	Budowa kanalizacji sanitarnej w Łaszcówce-Kolonii	0,00	100 000,00	81 300,81
010	01044	Budowa kanalizacji sanitarnej w Rogóźnie	2 200 000,00	2 734 297,00	1 629 809,00
600	60016	Budowa chodnika przy ulicy Wyzwolenia w Rogóźnie	48 000,00	0,00	0,00
600	60016	Budowa drogi gminnej do cmentarza w Jezierni	20 000,00	20 000,00	19 000,00
600	60016	Budowa drogi gminnej od drogi powiatowej Nr 3545L w m. Rabinówka gmina Tomaszów Lubelski do drogi powiatowej Nr 2407R w m. Podlesina gmina Narol	10 000,00	10 000,00	2 460,00
600	60016	Budowa drogi gminnej w miejscowości Rogózno, od km 0+000,00 do km 0+535,38	3 627 473,00	3 627 473,00	3 093 614,25
600	60016	Budowa drogi osiedlowej od ulicy Wyzwolenia w Rogóźnie I	0,00	48 000,00	47 539,50
600	60016	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111748L w miejscowości Szarowola	739 533,80	615 533,80	556 784,78
600	60016	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111749L w miejscowości Rogózno – Kolonia	562 267,14	554 267,14	377 558,11
600	60016	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111752L w miejscowości Majdanek	878 967,81	758 804,31	727 646,29
600	60016	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111759L w miejscowości Ruda Wołoska ul. Szkolna	648 632,76	528 469,26	467 794,78
600	60016	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111763L w miejscowości Jeziernia	458 966,66	458 966,66	420 220,16
600	60016	Budowa ulicy Polnej w Łaszcówce	57 000,00	0,00	0,00
600	60016	Dokończenie budowy drogi gminnej z płyt betonowych prowadzącej do Podhorzec Kolonii	35 000,00	35 000,00	34 970,13

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)
600	60016	Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy Tomaszów Lubelski poprzez budowę i przebudowę infrastruktury drogowej	4 422 000,00	4 422 000,00	4 414 901,82
600	60016	Poprawa dostępności komunikacyjnej Gminy Tomaszów Lubelski poprzez przebudowę dróg i budowę ścieżek rowerowych	0,00	2 500 000,00	2 157 306,29
600	60016	Przebudowa drogi gminnej nr 111584L w miejscowości Sabaudia	5 000,00	0,00	0,00
600	60016	Przebudowa drogi gminnej nr 111764L Jeziernia - Rogowe Kopce od km 1+150 do km 3+729 długości 2,579 km	1 477 000,00	1 477 000,00	1 451 220,43
600	60016	Przebudowa drogi gminnej nr 127522L ulica Graniczna w miejscowości Majdan Górny	0,00	50 000,00	386,70
600	60016	Rozbudowa drogi gminnej nr 111584L w miejscowości Sabaudia od km 0+000,00 do km 1+247,50”	0,00	128 000,00	107 127,37
600	60016	Utwardzenie drogi nr 137 w Jezierni	55 000,00	55 000,00	54 550,50
600	60016	Utwardzenie dróg gminnych (zakup płyt betonowych i ich wbudowanie) w Rabinówce	38 000,00	77 000,00	76 383,00
600	60016	Utwardzenie grobli płytami lub asfaltem w Typinie	33 000,00	37 000,00	35 362,50
600	60016	Zakup płyt betonowych i utwardzenie drogi dojazdowej do pól w Nowej Wsi	19 000,00	20 000,00	19 427,85
630	63095	Geopark - Kamienny Las na Roztoczu	0,00	70 000,00	65 190,00
630	63095	Rozwój turystyki na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego	12 500,00	117 500,00	63 960,00
700	70005	Wykup gruntów	0,00	190 000,00	127 572,93
720	72095	Cyberbezpieczny samorząd	510 000,00	510 000,00	12 730,50
720	72095	Cyfrowy MOF Tomaszowa Lubelskiego	10 000,00	50 000,00	0,00
754	75412	Rozbudowa świetlicy wiejskiej o garaż z zapleczem dla jednostki OSP w Rabinówce	0,00	6 150,00	6 150,00

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)
801	80101	Budowa nowego boiska wielofunkcyjnego wraz z zadaszeniem o stałej konstrukcji przy Szkole Podstawowej im. Żołnierzy Września 1939 r. w Majdanie Górnym	3 185 714,00	0,00	0,00
801	80101	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Sabaudii	3 025 690,00	3 265 690,00	3 262 924,55
801	80195	Dostosowanie oddziałów przedszkolnych do wymogów przeciwpożarowych w budynkach jednostek oświatowych	0,00	15 000,00	0,00
801	80195	Poprawa dostępu do wysokiej jakości kształcenia przedszkolnego i włączającego podstawowego na obszarze Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego	10 000,00	110 000,00	0,00
852	85219	Zakup sprzętu komputerowego dla Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej	50 000,00	50 000,00	0,00
855	85516	Rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+” 2022-2029	1 161 771,50	1 161 771,50	78 618,59
900	90005	Budowa farmy fotowoltaicznej w Jezierni o mocy do 1 MW	10 000,00	10 000,00	0,00
900	90005	Budowa instalacji fotowoltaicznych wraz z magazynami energii na budynkach użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski	441 000,00	602 443,00	602 443,00
900	90005	Odnawialne źródła energii na terenie MOF Tomaszowa Lubelskiego	50 000,00	84 000,00	68 265,00
900	90005	Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i wielorodzinnych budynków mieszkalnych na obszarze MOF	55 000,00	55 000,00	49 000,00
900	90005	Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej na obszarze MOF	20 000,00	20 000,00	0,00
900	90015	Budowa linii oświetlenia ulicznego w miejscowości Jeziernia	0,00	60 000,00	59 991,87

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)
900	90015	Budowa oświetlenia ulicznego od nr 54 do numeru 31 w Dąbrowie Tomaszowskiej	25 000,00	25 000,00	24 974,26
900	90015	Budowa oświetlenia przy ulicy Ks. Skorupki w Rogóźnie II	57 000,00	57 000,00	56 985,39
900	90015	Budowa oświetlenia ulicznego na Majdanku w kierunku Sabaudii	16 000,00	16 000,00	14 724,00
900	90015	Budowa oświetlenia ulicznego w Łaszcówce	50 000,00	0,00	0,00
900	90015	Budowa oświetlenia ulicznego w Majdanie Górnym II	60 000,00	55 000,00	43 995,99
900	90015	Budowa oświetlenia ulicznego w Majdanie Górnym II-ul. Polesie - etap II	50 000,00	50 000,00	49 546,30
900	90015	Budowa oświetlenia ulicznego w Typinie	50 000,00	50 000,00	49 632,14
900	90015	Oświetlenie w miejscowości Sabaudia – Wieprzowe Jezioro i Sabaudia – Majdanek	0,00	42 000,00	40 827,32
900	90015	Projekt oraz zakup linii oświetlenia ulicznego w Pasiekach	42 000,00	42 000,00	39 724,00
900	90015	Przygotowanie projektu oświetlenia oraz zakup słupów oświetlenia drogowego na brakującym odcinku w Wieprzowym Jeziorze	19 000,00	19 000,00	17 579,81
900	90015	Rozświetlamy Polskę	0,00	40 000,00	35 000,00
900	90015	Wykonanie oświetlenia na ulicy Świergotka, Zielonki, Bociania, Łabędzia, Kukułcza, Folwarczna	48 000,00	48 000,00	47 998,88
900	90015	Wykonanie oświetlenia przy ulicy Południowej w Łaszcówce	0,00	57 000,00	56 920,24
900	90015	Wykonanie oświetlenia ulicznego w Justynówce	0,00	53 151,00	53 150,24
900	90015	Wykonanie projektu oświetlenia ulicznego Chorążanka-Majdan Górny oraz fundamentów pod słupy	17 000,00	28 000,00	27 124,87
900	90015	Zamontowanie oświetlenia od nr 190 w stronę lasu na odcinku Sabaudia-Wieprzowe Jezioro	42 000,00	0,00	0,00

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 1.01.2024 r. (w zł)	Plan na 31.12.2024 r. (w zł)	Wykonanie (w zł)
900	90095	Budowa altany oraz placu zabaw wraz z wyposażeniem (grill, lampy solarne) w Przecince	23 000,00	23 000,00	21 000,00
900	90095	Budowa targowiska gminnego	50 000,00	50 000,00	0,00
900	90095	Zagospodarowanie przestrzeni zbiornika wodnego w Rogóźnie Gmina Tomaszów Lubelski	49 200,00	49 200,00	0,00
900	90095	Zakup kontenera mieszkalnego w Łaszczówce-Kolonii	28 000,00	30 800,00	30 750,00
900	90095	Zakup sprzętu do odśnieżania dróg na terenie gminy	0,00	10 000,00	2 000,00
921	92109	Zakup traktorka multifunkcyjnego oraz kosi spalinowej do świetlicy w Przeorsku	36 000,00	36 000,00	35 358,99
921	92195	Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarze MOF	20 000,00	70 000,00	44 280,00
926	92601	Budowa boiska sportowego w Łaszczówce	67 000,00	67 000,00	51 008,00
926	92601	Budowa nowego boiska wielofunkcyjnego wraz z zadaszeniem o stałej konstrukcji przy Szkole Podstawowej im. Żołnierzy Września 1939 r. w Majdanie Górnym	0,00	3 707 534,00	2 717 294,00
926	92601	Wykonanie instalacji fotowoltaicznej na budynku administracyjno-usługowym w miejscowości Justynówka przy stoku narciarskim.	0,00	130 000,00	105 000,00
		Razem wydatki inwestycyjne	28 298 966,67	33 443 100,67	26 988 698,13

Zgodnie z uchwałą Rady Gminy Nr XXXIII/261/2014 z dnia 31 marca 2014 r. w budżecie Gminy Tomaszów Lubelski wyodrębniono fundusz sołecki.

W 2024 r. wykonano zadania z funduszu sołeckiego na kwotę 950 492,60 zł, na planowaną 953 317,83 zł (realizacja 99,70%). Wykonanie funduszu sołeckiego w 2024 roku w podziale na sołectwa przedstawia się następująco:

Tabela 16. Wydatki w ramach funduszu sołeckiego w podziale na poszczególne sołectwa

l.p.	Miejscowość	Przeznaczenie środków	Plan	Wykonanie
1	Chorążanka	Zakup kosi spalinowej, wykonanie projektu oświetlenia ulicznego Chorążanka – Majdan Górny oraz fundamentów pod słupy	18 892,14	18 797,00
2	Dąbrowa Tomaszowska	Budowa oświetlenia ulicznego od nr 54 do nr 31 w Dąbrowie Tomaszowskiej	23 643,46	23 643,46
3	Górno	Zakup stołu i dwóch ławek do altanki, dwóch lamp solarnych, kamery ruchu paleniska z siedziskami oraz kociołka, doposażenie placu zabaw w huśtawkę dla dzieci, zjeżdżalnię oraz ściankę wspinaczkową	19 910,28	19 849,53
4	Jeziernia	Utwardzenie drogi nr 137; zakup sprzętu dla OSP	55 997,67	55 997,67
5	Justynówka	Remont świetlicy wiejskiej	23 643,46	23 100,00
6	Klekacz	Remont świetlicy wiejskiej i zakup wyposażenia (remont korytarza, zakup wyposażenia do sprzątania, 4 rolety, zakup kosi spalinowej oraz gaśnicy)	13 405,50	13 405,50
7	Łaszcówka	Wykonanie oświetlenia przy ulicy Polnej	56 563,30	56 563,30
8	Łaszcówka-Kolonia	Zakup kontenera mieszkalnego	27 489,76	27 489,76
9	Majdan Górny I	Renowacja jadalni w Szkole Podstawowej w Majdanie Górnym	45 307,20	45 233,20
10	Majdan Górny II	Budowa wodociągu i budowa oświetlenia ulicznego	38 067,10	38 067,10
11	Majdanek	Wyposażenie kuchni świetlicy wiejskiej, budowa oświetlenia ulicznego w kierunku Sabaudii	24 944,42	24 395,46
12	Nowa Wieś	Zakup płyt betonowych i utwardzenie drogi dojazdowej do pól	18 552,76	18 552,76
13	Pasieki	Projekt oraz zakup linii oświetlenia ulicznego, geodezyjne wytyczenie dróg gminnych	45 080,95	44 476,95
14	Podhorce	Dokończenie budowy drogi gminnej z płyt betonowych prowadzącej do Podhorzec Kolonii	33 485,47	33 485,47
15	Przecinka	Budowa altany oraz placu zabaw wraz z wyposażeniem (grill, lampy solarne)	21 154,67	21 000,00
16	Przeorsk	Zakup traktorka multifunkcyjnego oraz kosi spalinowej	35 352,06	35 352,06
17	Rabinówka	Utwardzenie dróg gminnych (zakup płyt betonowych i ich wbudowanie)	36 879,27	36 879,27
18	Rogóżno I	Budowa chodnika przy ulicy Wyzwolenia	46 551,60	46 551,60

19	Rogóżno II	Budowa oświetlenia przy ulicy Ks. Skorupki	55 036,09	55 036,09
20	Rogóżno III	Wykonanie oświetlenia na ulicy Świergotka, Zielonki, Bociana, Łabędzia, Kukulecza, Folwarczna	47 682,86	47 682,86
21	Rogóżno-Kolonia	Remont Świetlicy wiejskiej w Rogóźnie-Kolonii	31 958,26	31 958,26
22	Ruda Wołoska	Doposażenie świetlicy wiejskiej	40 895,27	40 895,27
23	Ruda Żelazna	Zakup materiałów i uzupełnienie ubytków w drogach	15 158,96	15 158,96
24	Sabaudia	Oświetlenie w miejscowości Sabaudia	40 499,32	40 499,32
25	Szarowola	Remont dróg gruntowych, wyposażenie świetlicy (2 stoły gastronomiczne, półka wisząca, okap gastronomiczny, garnek 36 l., głośnik i 2 mikrofony, szafa)	43 101,23	42 356,98
26	Typin	Utwardzenie grobli płytami i asfaltem	31 958,26	31 958,26
27	Ulów	Wymiana sufitu w świetlicy wiejskiej	27 433,20	27 433,20
28	Wieprzowe Jezioro	Przygotowanie projektu oświetlenia oraz zakup słupów oświetlenia drogowego na brakującym odcinku	17 251,81	17 251,81
29	Zamiany	Wyposażenie świetlicy (zakup domku i zjeżdżalni dla dzieci)	17 421,50	17 421,50
RAZEM:			953 317,83	950 492,60

Podsumowanie wykonania budżetu

1. Budżet gminy za 2024 rok został zrealizowany zgodnie z założeniami Uchwały Nr LVII/496/2023 z dnia 29.12.2023 roku w sprawie uchwały budżetowej na rok 2024 i zmianami do tej uchwały wprowadzonymi w trakcie roku.
2. Dochody ogółem wykonane zostały w 91,94% w stosunku do planu - plan wynosił 84 456 356,11 zł, zaś jego wykonanie 77 647 151,88 zł.
3. Wydatki ogółem wykonane zostały w 86,82%, w stosunku do planu – plan wynosił 95 146 382,12 zł, zaś jego wykonanie 82 605 039,50 zł.
4. Zachowana została reguła wydatkowa określona w art. 242 ustawy o finansach publicznych określająca, że na koniec roku wykonane wydatki bieżące nie mogą być wyższe niż wykonane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową i wolne środki. Nadwyżka dochodów nad wydatkami budżetowymi, po zamknięciu roku budżetowego stanowiła wartość + 5 586 534,01 zł.
5. Na koniec 2024 roku zobowiązania wymagalne nie wystąpiły.
6. Gmina w roku 2024 korzystała z środków zwrotnych w postaci pożyczek do sfinansowania zadań wynikających z przepisów prawa, zgodnie z posiadanymi upoważnieniami wynikającymi z uchwały budżetowej
7. Zadłużenie ogółem Gminy Tomaszów Lubelski z tytułu wyemitowanych obligacji i pożyczek na koniec 2024 r. wyniosło 9 400 000,00 zł, co stanowi 12,10 %

wykonanych dochodów budżetowych ogółem; spłatę długu w ciągu roku w wysokości 2 619 000,00 zł i spłatę odsetek od długu w wysokości 633 918,58 zł zrealizowano zgodnie z uchwałą budżetową i uchwałą w sprawie wieloletniej prognozy finansowej.

8. Zadania inwestycyjne zaplanowane w budżecie gminy na 2024 r. zostały wykonane w wysokości 27 969 257,98 zł i były finansowane dochodami gminy, w tym dochodami majątkowymi w wysokości 17 424 836,35 zł.
9. W 2024 roku pozyskano dodatkowe środki budżetowe w wysokości ogółem 16 931 267,06 zł z programów krajowych i europejskich, co przyczyniło się do szybszego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Tomaszów Lubelski.

Analizując wykonanie budżetu Gminy Tomaszów Lubelski w roku 2024 należy stwierdzić, że prowadzi ona politykę prorozwojową, o czym świadczy ponowne przeznaczenie ponad 30% budżetu na zadania inwestycyjne skierowane na poprawę warunków życia mieszkańców. Biorąc pod uwagę fakt, iż Gmina kolejny już rok nie podnosiła stawek podatków i opłat lokalnych można z całą odpowiedzialnością stwierdzić, że działania gminy oraz polityka budżetowa jest prospołeczna i podyktowana troską o obywateli.

3.4. Infrastruktura techniczna i zagospodarowanie przestrzenne

3.4.1 Sieć drogowa

Głównymi szlakami komunikacyjnymi gminy Tomaszów Lubelski są trzy drogi o znaczeniu ponadlokalnym:

- Droga krajowa nr 17 Warszawa - przejście graniczne w Hrebennem, przebiegająca przez gminę w kierunku północ-południe;
- Droga wojewódzka nr 850 Tomaszów Lubelski - Józefówka - Alojzów,
- Droga wojewódzka nr 853 Nowy Majdan - Tomaszów Lubelski.

Zapewniają one dojazd do Tomaszowa Lubelskiego oraz do położonych w pobliżu miast powiatowych tj.: Zamościa, Biłgoraja i Hrubieszowa oraz do miast wojewódzkich tj.: Lublina i Rzeszowa.

Droga krajowa nr 17, stanowiąca jego główną arterię komunikacyjną i podstawowy szlak drogowy. Droga krajowa nr 17 jest trasą o znaczeniu międzynarodowym, łączącą Warszawę z Lwowem. Zapewnia także bezpośrednie połączenie powiatu z Lublinem i Zamościem. Jest o droga o dużym natężeniu ruchu drogowego, co jest uciążliwe dla mieszkańców miejscowości przy niej położonych. Ponadto, przez teren gminy Tomaszów Lubelski przebiega obwodnica Tomaszowa Lubelskiego, stanowiąca część przyszłej drogi ekspresowej S17, wyprowadzająca ruch samochodowy, w szczególności tranzytowy, poza obszar miasta. Oznacza to, iż więcej miejscowości gminnych będzie położonych bezpośrednio przy drodze krajowej nr 17. Ich mieszkańcy odczuwają negatywne skutki położenia przy trasie o charakterze międzynarodowym - zwiększone natężenie ruchu, duży hałas, mniejsze bezpieczeństwo, zwiększone zanieczyszczenie powietrza. W roku 2021 została oddana jedna nitka obwodnicy miasta Tomaszów Lubelski w ciągu drogi ekspresowej nr 17 relacji Warszawa – Hrebennie, natomiast w roku 2023 została oddana druga nitka obwodnicy, a tym samym zakończono realizacją całej inwestycji.

Obecnie GDDKiA przygotowuje proces inwestycyjny polegający na przebudowie drogi krajowej nr 17 na drogę ekspresową nr 17 na odcinku od Piasek do granicy państwa w Hrebennem.

Istotne znaczenie dla układu komunikacyjnego gminy ma sieć dróg powiatowych, którą tworzy łącznie około 65 km dróg. Są to drogi zapewniające dostęp do miasta Tomaszów Lubelski i umożliwiające dojazd do sąsiednich gmin. Ich stan techniczny uznany jest za dobry. Ponad 90% z nich posiada nawierzchnię utwardzoną.

Sieć drogową gminy Tomaszów Lubelski uzupełniają drogi o charakterze gminnym, zapewniające dojazd do poszczególnych miejscowości. Pod względem dostępności sieć dróg gminnych należy uznać za rozwiniętą w sposób wystarczający. Poważnym problemem jest natomiast stan techniczny tych dróg, szczególnie dróg o nawierzchni innej niż asfaltowe.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące dróg gminnych na koniec 2024 r.:

- długość dróg gminnych 113,916 km
- długość dróg utwardzonych asfaltem – 53,0 %
- długość dróg utwardzonych betonem – 5,5 %
- długość dróg pozostałych (gruntowe, utwardzone kruszywem lub żużlem) – 41,5 %
- długość ścieżek rowerowych – 9,029 km

W roku 2024 długość wybudowanych bądź przebudowanych dróg gminnych wyniosła – 5,498 km.

W zakresie polepszenia infrastruktury drogowej w roku 2024 poniesiono następujące wydatki:

Tabela 17. Wydatki na infrastrukturę drogową w roku 2024

1.	Budowa drogi gminnej do cmentarza w Jezierni	19 000,00
2.	Budowa drogi gminnej od drogi powiatowej Nr 3545L w m. Rabinówka gmina Tomaszów Lubelski do drogi powiatowej Nr 2407R w m. Podlesina gmina Narol	2 460,00
3.	Budowa drogi gminnej w miejscowości Rogóžno, od km 0+000,00 do km 0+535,38	3 093 614,25
4.	Budowa drogi osiedlowej od ulicy Wyzwolenia w Rogóźnie I	47 539,50
5.	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111748L w miejscowości Szarowola	556 784,78
6.	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111749L w miejscowości Rogóžno – Kolonia	377 558,11
7.	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111752L w miejscowości Majdanek	727 646,29
8.	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111759L w miejscowości Ruda Wołoska ul. Szkolna	467 794,78
9.	Budowa ścieżki rowerowej w ramach przebudowy drogi gminnej nr 111763L w miejscowości Jeziernia	420 220,16

10.	Dokończenie budowy drogi gminnej z płyt betonowych prowadzącej do Podhorzec Kolonii	34 970,13
11.	Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy Tomaszów Lubelski poprzez budowę i przebudowę infrastruktury drogowej	4 414 901,82
12.	Poprawa dostępności komunikacyjnej Gminy Tomaszów Lubelski poprzez przebudowę dróg i budowę ścieżek rowerowych	2 157 306,29
13.	Przebudowa drogi gminnej nr 111764L Jeziernia - Rogowe Kopce od km 1+150 do km 3+729 długości 2,579 km	1 451 220,43
14.	Przebudowa drogi gminnej nr 127522L ulica Graniczna w miejscowości Majdan Górny	386,70
15.	Rozbudowa drogi gminnej nr 111584L w miejscowości Sabaudia od km 0+000,00 do km 1+247,50"	107 127,37
16.	Utwardzenie drogi nr 137 w Jezierni	54 550,50
17.	Utwardzenie dróg gminnych (zakup płyt betonowych i ich wbudowanie) w Rabinówce	76 383,00
18.	Utwardzenie grobli płytami lub asfaltem w Typinie	35 362,50
19.	Zakup płyt betonowych i utwardzenie drogi dojazdowej do pól w Nowej Wsi	19 427,85
	Razem wydatki	14 064 254,46

Ponadto w roku 2024 w zakresie utrzymania dróg wydatkowano środki na:

- zakup usług remontowych – 309 387,06 zł, w tym m.in. przeprowadzono remonty dróg gminnych w miejscowościach gminy Tomaszów Lubelski: Majdan Górny-Justynówka, Dąbrowa Tomaszowska, w Rogóźnie ulica Wyzwolenia i w Rogóźnie Kolonii ,
- zakup usług pozostałych – 30 047,48 zł, (np. zakup żużla dla utwardzenia dróg gminnych, zakup znaków drogowych i tabliczek do oznakowania dróg, zakupy soli do zimowego utrzymania dróg, zakupy mieszanki asfaltowo-bitumicznej);
- zakup usług pozostałych w kwocie 466 325,73 zł (usługi na drogach publicznych np. praca sprzętu przy naprawach, odśnieżanie dróg gminnych, transport żużla).

3.4.2. Infrastruktura wodociągowo – kanalizacyjna

1. Ujęcia wody

Gmina posiada 5 ujęć wody zlokalizowanych w:

- Majdanie Górny z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Majdan Górny i Chorążanka,
- Pasiekach z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Pasieki i Ulów,
- Szarowoli z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Szarowola i Zamiany,
- Podhorcech z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Podhorce, Typin, Nowa Wieś, Justynówka, Przecinka, Górno i Majdanek,
- Wieprzowym Jeziorze z 1 studnią głębinową, dostarczającą wodę do miejscowości Wieprzowe Jezioro,
- Sabaudia Cegielnia z jedną studnią głębinową, dostarczającą wodę do części miejscowości Sabaudia.

Stan techniczny poszczególnych ujęć jest zróżnicowany. Część obiektów wymaga pilnej modernizacji.

Ze względu na fakt, iż posiadane ujęcia wody nie mogą zapewnić zabezpieczenia dostaw wody dla całego obszaru Gminy dokonywany jest również zakup wody od Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tomaszowie Lubelskim. W taki sposób woda dostarczana jest do następujących miejscowości: Dąbrowa Tomaszowska, Sabaudia, Rogóźno, Rabinówka, Rogóźno-Kolonia, Łaszczówka-Kolonia, Łaszczówka.

2. Sieć wodociągowa

Woda pozyskana z własnych ujęć jak i zakupywana dostarczana jest do finalnych odbiorców za pomocą systemów złożonych z sieci przesyłowych i przepompowni wody, przy czym:

- całkowita długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej wynosi 115,84 km (dane własne Urzędu Gminy),
- ilość przyłączy budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 2819 szt. z czego 67 wybudowane w roku 2024 (dane własne Urzędu Gminy).

Spośród 26 miejscowości na terenie Gminy, 5 nie posiada wybudowanej sieci wodociągowej tj.: Jeziernia, Ruda Wołoska, Przeorsk, Ruda Żelazna i Klekacz.

W roku 2024 dokonano wydatków inwestycyjnych związanych z infrastrukturą wodociągową zgodnie z tabelą nr 18.

Tabela 18. Wydatki na infrastrukturę wodociągową w roku 2024

Lp.	Nazwa zadania	Wydatki (zł)
1.	Budowa sieci wodociągowej ul. Łubinowa w m. Rabinówka etap I	62 700,00
2.	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowości Łaszczówka - gmina Tomaszów Lubelski	706 552,00
3.	Budowa ujęcia wody wraz z infrastrukturą towarzyszącą dla miejscowości Przeorsk	65 900,00
4.	Budowa wodociągu w Łaszczówce i Łaszczówce Kolonii	1 941 383,26
5.	Budowa wodociągu w Majdanie Górnym II	188 665,19
6.	Budowa wodociągu w Rudzie Wołoskiej i Przeorsku	10 000,00
7.	Budowa wodociągu w Sabaudii	87 839,04
8.	Modernizacja ujęcia wody w Podhorcach wraz ze stworzeniem systemu monitoringu i ograniczania strat wody na terenie gminy	62 164,50
9.	Opracowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej zadania pn. Budowa ujęcia wody wraz z infrastrukturą towarzyszącą i rozdzielczą siecią wodociągową z przyłączami do miejscowości Jeziernia oraz budowa ujęcia	126 400,00
	Razem wydatki	3 251 603,99

Gmina prowadzi monitoring jakości wody pitnej, który polega na stałej kontroli jakości pod względem fizyko-chemicznym i bakteriologicznym. Pozwala to zapewnić wymaganą skuteczność procesów uzdatniania oraz utrzymać na optymalnym poziomie jakość dostarczanej wody.

3. Sieć kanalizacyjna

Na koniec roku 2024, według danych własnych Urzędu Gminy łączna długość sieci kanalizacyjnej wynosiła 15,66 km, natomiast liczba przyłączy kanalizacyjnych – 172 szt., z czego 17 wybudowano w roku 2024.

Gmina Tomaszów Lubelski nie posiada własnej oczyszczalni ścieków. Ścieki z miejscowości położonych na terenie gminy, które wyposażone są w kanalizację sanitarną, odbiera oczyszczalnia zlokalizowana w Tomaszowie Lubelskim. Docelowo ma ona przyjmować ścieki

również z miejscowości Rogóžno, Dąbrowa Tomaszowska, Sabaudia, Łaszczówka i Rabinówka. W pozostałych miejscowościach w przeważającej części nieczystości sanitarne z budynków niepodłączonych do kanalizacji komunalnej odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, znajdujących się na terenach posesji. Obniża to znacznie standardy sanitarne obszaru oraz sprawia właścicielom posesji, na których znajdują się zbiorniki, wiele problemów związanych ze zbieraniem się ścieków oraz z ich wywożeniem (należy między innymi zapewnić dostęp wozom asenizacyjnym do zbiorników, utrzymywać szczelność zbiorników, itp.). Coraz bardziej popularne stają się natomiast oczyszczalnie przydomowe. Chcąc wesprzeć mieszkańców w budowaniu przydomowych oczyszczalni ścieków Gmina Tomaszów Lubelski w roku 2024 udzielała dotacji celowych na realizację tych zadań przez mieszkańców. W roku 2024 gmina udzieliła 38 takich dotacji na kwotę 510 533,79 zł.

Niedostateczny rozwój sieci kanalizacyjnej na obszarach zamieszkałych, zabudowanych powoduje duże zagrożenie dla środowiska naturalnego oraz wód powierzchniowych i podziemnych. Zwiększa się ryzyko przedostania ścieków bytowych do otoczenia, co spowodować może zanieczyszczenia gleb i wód oraz stanowić duże zagrożenie epidemiologiczne. Niewłaściwa gospodarka ściekami może pogorszyć jakość środowiska naturalnego gminy, a także niekorzystnie wpłynąć na funkcjonowanie ekosystemów znajdujących się na przedmiotowym obszarze.

Pod względem stopnia skanalizowania, gmina Tomaszów Lubelski prezentuje się niekorzystnie na tle powiatu i regionu, także uwzględniając jedynie obszary wiejskie obu jednostek. Gmina cechuje się jedynie wyższym wskaźnikiem zwodociągowania od obszarów wiejskich powiatu tomaszowskiego, pozostałe wskaźniki są niższe od średniej powiatowej i regionalnej. Bardzo niski jest poziom rozwoju sieci kanalizacyjnej na terenie gminy. Pomimo realizacji zadań w tym zakresie (budowa kanalizacji w Rogóźnie i Łaszczówce – Kolonii) istniejących zaniedbań nie da się nadrobić w krótkim czasie ze względu na konieczność ponoszenia znacznych kosztów związanych z budową kanalizacji.

Tabela 19. Wydatki na infrastrukturę wodociągową w roku 2024

Lp.	Nazwa zadania	Wydatki (zł)
1.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Łaszczówce-Kolonii	81 300,81
2.	Budowa kanalizacji sanitarnej w Rogóźnie	1 629 809,00
	Razem wydatki	1 711 109,81

3.4.3. Sieć gazowa

Gmina Tomaszów Lubelski jest wyposażona w sieć gazową, lecz nie na całym obszarze. Według danych GUS długość czynnej sieci gazowej na terenie gminy na koniec 2023 r. roku wynosiła 95 197m. Do sieci podłączonych było 1 399 budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, co przedkładało się na 1 204 gospodarstw domowych podłączonych do sieci.

W ostatnich latach Gmina aktywnie uczestniczy w procesie budowania nowych sieci gazowych. Dzięki tym staraniom udało się nakłonić Polską Spółkę Gazownictwa do budowy sieci gazowych w miejscowościach na terenie Gminy (Jeziernia, Sabaudia, Rabinówka, Majdanek). W roku 2024 trwały prace nad rozbudową sieci i budową nowych przyłączy.

Z danych statystycznych wynika, że z roku na rok rośnie liczba wybudowanych przyłączy oraz liczby osób korzystających z paliwa gazowego.

3.4.4. Energia elektryczna

Gmina Tomaszów Lubelski jest zelektryfikowana w całości, każde gospodarstwo domowe ma możliwość dostępu do elektryczności. Aktualnie operator sieci, czyli PGE Dystrybucja realizuje proces modernizacji sieci przesyłowych m. in. poprzez ich kablowanie.

Na terenie Gminy działają również przedsiębiorcy w zakresie produkcji energii z odnawialnych źródeł. Mowa tu o farmie wiatrowej „Kresy” w miejscowościach Przeorsk, Ruda Wołoska, Majdan Górny i Chorążanka oraz farmach fotowoltaicznych w Łaszczówce-Kolonii, Jezierni. Pasiekach, Przeorsku. Obecnie trwają prace przy budowie kolejnych farm fotowoltaicznych m.in. w Rabinówce, Jezierni, a dla kolejnych są już wydane decyzje środowiskowe oraz lokalizacyjne.

W roku 2021 uchwalono miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Tomaszów Południe – GPZ Lubaczów natomiast w roku 2022 uchwalono miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Zamość –GPZ Tomaszów Północ. Opracowanie planów związane jest z planami przebudowy tych linii, co poprawi bezpieczeństwo energetyczne mieszkańców całego powiatu tomaszowskiego oraz pozwoli na przyłączanie do sieci nowych farm fotowoltaicznych. Obecnie trwa proces inwestycyjny przebudowę tych sieci.

W roku 2024 Gmina Tomaszów Lubelski oddała do użytkowania 1 instalację fotowoltaiczną z magazynem energii o mocy 17,25 KW na budynku przy stoku narciarskim na Białej Górze.

3.4.5. Ciepłownictwo

Na terenie gminy nie istnieje sieć ciepłownicza. Dostawy ciepła do budynków oraz ciepłej wody użytkowej odbywają się głównie w oparciu o tradycyjne sposoby ogrzewania, w zdecydowanej większości jest to ogrzewanie węglem kamiennym (w sezonie letnim zastępowanym drewnem). Część mieszkańców mieszkających w niedawno wybudowanych lub zmodernizowanych budynkach decyduje się na skorzystanie z innych źródeł ciepła: gazu lub peletu, jednak rozwiązania te wciąż wykorzystywane są w niewielkim stopniu.

Korzystanie z indywidualnych źródeł ciepła opalanych paliwem stałym, w których są często spalane również śmieci w tym plastiki czy guma znacząco wpływa na jakość powietrza w poszczególnych miejscowościach. Dlatego też Gmina w roku 2019 pozyskała środki na montaż ok. 500 instalacji kolektorów słonecznych oraz pomp ciepła do ogrzewania ciepłej

wody użytkowej. Działania te już w roku 2020 w znaczący sposób wpłyną na jakość powietrza, szczególnie latem, kiedy to mieszkańcy nie będą musieli już podgrzewać wody paliwem stałym. W roku 2020 zakończono realizację pierwszego etapu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski. W ramach projektu przeprowadzono termomodernizację budynków: rok 2018 - Szkoły Podstawowej w Podhorcach, Szkoły Podstawowej w Szarowoli i Świetlicy Środowiskowej w Majdanku, rok 2019 - Szkoły Podstawowej w Sabaudii i Szkoły Podstawowej w Majdanie Górnym rok 2020 – budynków administracyjnych: Urzędu Gminy, Zieleni i GOK w Podhorcach.

Natomiast w roku 2021 zakończono realizacją projektu pn. „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski – etap II” – wydatki w roku 2021 wyniosły 5 676 949,12 zł. Głównym celem projektu było ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej tj. Świetlice Wiejskie w: Chorążance, Jezierni, Przeorsku, Rabinówce, Rogóźnie Kolonii, Rudzie Wołoskiej, Typinie, Ulowie, Świetlica Wiejska oraz Szkoła Podstawowa w Rogóźnie, Szkoła Podstawowa w Jezierni, Szkoła Podstawowa w Typinie.

Inwestycje te spowodują znaczne oszczędności w wydatkach na ogrzewanie, a także pozytywnie wpłyną na stan środowiska naturalnego.

W roku 2022 pozyskano dotację w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 na montaż:

- 196 instalacji fotowoltaicznych,
- 101 instalacji kolektorów słonecznych do produkcji ciepłej wody użytkowej,
- 15 sztuk pomp ciepła do produkcji ciepłej wody użytkowej

Rzeczową realizację projektu zakończono w roku 2023.

Również w roku 2022 Gmina pozyskała dotacje z Rządowego Funduszu Polski Ład Program Inwestycji Strategicznych na budowę instalacji fotowoltaicznych o mocy 40 kW z magazynami energii przy świetlicach w Przeorsku i Rabinówce oraz przy szkole podstawowej w Rogóźnie. Instalacje zostały oddane do użytkowania w roku 2023.

Od roku 2020 Gmina prowadzi system dofinansowania wymiany wysokoemisyjnych kotłów tzw. „śmiecuchów” na nowoczesne kotły o niskiej emisji. W roku ubiegłym udzielono trzy takie dotacje.

Ponadto w Urzędzie Gminy została utworzony punkt konsultacyjny programu „Czyste powietrze” w którym mieszkańcy mogą uzyskać informacje o programie oraz pomoc w pisaniu i rozliczaniu wniosków.

3.4.6. Zagospodarowanie przestrzenne:

Gmina Tomaszów Lubelski jest Gminą tzw. pierścieniową, czyli położoną wokół innej jednostki samorządu terytorialnego, w tym wypadku Miasta Tomaszów Lubelski. Takie położenie Gminy pociąga za sobą znaczne problemy, nie tylko z zarządzaniem gminą, ale również ze sferą zagospodarowania przestrzennego.

Ze względu na fakt, iż Gmina nie posiada uchwalonego całościowego planu zagospodarowania przestrzennego gospodarka przestrzenna prowadzona jest na podstawie Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tomaszów Lubelski zgodnie z uchwałą Nr

III/12/2024 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tomaszów Lubelski, uchwalonych wycinkowych miejscowych planów przestrzennych oraz decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego. W roku 2024 rozpoczęła się procedura opracowania Planu ogólnego dla Gminy Tomaszów Lubelski, zgodnie z uchwałą Nr LX/523/2024 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 22 marca 2024 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu ogólnego gminy Tomaszów Lubelski. Po uchwaleniu Planu ogólnego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tomaszów Lubelski przestanie obowiązywać. Na koniec roku 2024 na terenie Gminy funkcjonowały 28 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na łączną powierzchnię ok 1200 ha, co stanowi ok. 7% całkowitej powierzchni Gminy. W roku 2024 nie uchwalono nowych planów zagospodarowania przestrzennego, jedynie trwały prace nad planami, które zostaną ukończone w roku 2025.

Ponadto wydano 157 decyzji o warunkach zabudowy oraz 17 decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Zagadnieniem związanym z zagospodarowaniem wiąże się również Gminny Program Rewitalizacji, nad którym w roku 2024 trwały prace. Będzie to dokument strategiczny, który wyznacza kierunki działań na rzecz odzyskania i wzmocnienia potencjału społecznego, ekonomicznego i przestrzennego danego obszaru gminy. Jest to podstawowy dokument przy ubieganiu się o środki unijne na rewitalizację. Po opracowaniu planu Gmina będzie mogła się ubiegać o środki w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.

3.5. Polityka społeczna

W Gminie Tomaszów Lubelski polityka społeczna realizowana jest głównie poprzez działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim (GOPS) oraz Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Szarowoli ŚDS).

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim realizuje zadania własne i zlecone gminie wynikające z innych ustaw, na podstawie upoważnień wydanych przez Wójta Gminy, jeżeli wynikają one z przepisów prawa w szczególności z zakresu:

- pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- świadczeń rodzinnych zgodnie z ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- przyznawania świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz prowadzenie postępowania wobec dłużników alimentacyjnych na podstawie ustawy z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- Karty Dużej Rodziny realizowanej zgodnie z ustawą z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,
- przeciwdziałania przemocy domowej zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej,
- wspierania rodziny zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- stypendia i zasiłki szkolne na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- świadczeń opieki zdrowotnej zgodnie z Ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych z dnia 27 sierpnia 2004 r.,
- Programu „Czyste Powietrze” wykonywanych na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,
- pomoc obywatelom Ukrainy zgodnie z Ustawą o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa z dnia 12 marca 2022 r.,
- bonu energetycznego zgodnie z ustawą z dnia 23 maja 2024 r. o bonie energetycznym,
- refundacji podatku Vat zgodnie z ustawą z dnia 15 grudnia 2022 r. o szczególnej ochronie niektórych odbiorców paliw gazowych w związku z sytuacją na rynku gazu,
- dodatku osłonowego, zgodnie z ustawą z dnia 21 kwietnia 2023 r. o dodatku osłonowym,
- ustalania prawa i wypłatę dodatków na podstawie ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku o dodatkach mieszkaniowych,
- realizowania programów rządowych dotyczących rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych opracowywanych na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych,
- prowadzenia działalności w sferze zadań publicznych określonych na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie,

- udzielania wsparcia o charakterze doradczym i finansowym osobom, w utrzymaniu aktywności zawodowej umożliwiającej podjęcie zatrudnienia, prac społecznie użytecznych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, założenia lub przystąpienia do spółdzielni socjalnej lub podjęcia działalności gospodarczej, poprzez organizowanie zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym,
- organizowania oparcia społecznego dla osób, które z powodu choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego mają trudności w życiu codziennym, zwłaszcza w kształtowaniu swoich stosunków z otoczeniem, w zakresie edukacji, zatrudnienia oraz w sprawach bytowych, w oparciu o zadania wynikające z ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego,
- tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej, w szczególności dla gospodarstw o niskich dochodach, na zasadach określonych w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego,
- kształtowania odpowiedniej polityki społecznej gminy w stosunku do osób zagrożonych uzależnieniem od substancji aktywnych, na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii,
- prowadzenia działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji osób uzależnionych w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, realizowanego na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- wsparcia realizowanego w ramach Ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- realizacji wieloletniego rządowego programu "Posiłek w szkole i w domu" na lata 2024-2028,

Ponadto w strukturach GOPS funkcjonuje powołany Zarządzeniem Wójta Gminy Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Zadaniem zespołu jest koordynowanie i integracja działań przedstawicieli różnych podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do zadań zespołu należy w szczególności:

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- podejmowanie wszelkich działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnienie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie,
- ocena i weryfikacja prowadzonych działań, w tym działań grup roboczych,
- omawianie bieżących problemów wymagających rozstrzygnięcia przez Zespół,

- prowadzenie pełnej dokumentacji z prac zespołu: protokoły posiedzeń, sprawozdania z realizacji działań, wnioski itp.

W skład zespołu wchodzi 21 przedstawicieli instytucji zajmujących się problematyką przemocy, tj. Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Gminnej Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodka Interwencji Kryzysowej, Policji, Sądu, Służby Zdrowia, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Kościoła oraz placówek oświatowych z terenu gminy Tomaszów Lubelski.

Poza działalnością Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim, na terenie gminy funkcjonują także następujące placówki prowadzące działalność w sferze społecznej:

- Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Szarowoli;
- Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku;
- Klub Integracji Społecznej (w strukturach GOPS).

Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Szarowoli jest ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi i stanowi jednostkę organizacyjną pomocy społecznej pobytu dziennego. Dom jest ogniwem oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób niepełnosprawnych intelektualnie. Prowadzone zajęcia terapeutyczne są dostosowane indywidualnie do stanu zdrowia i możliwości osób uczestniczących. Dzięki prowadzonej terapii zajęciowej podopieczni rozwijają swoje zainteresowania, doskonałą zdolności manualne, umiejętności planowania i przewidywania, podnoszą jakość życia oraz mają zapewnione oparcie społeczne. Pobyt w Środowiskowym Domu Samopomocy ma na celu zapewnienie okresowej oceny stanu psychicznego oraz rehabilitacji społecznej (tj. podtrzymanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu), zapewnia terapię zajęciową oraz podejmuje działania w celu przygotowania do podjęcia pracy oraz zapewnia pomoc w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia.

Działalność ŚDS finansowana jest z dotacji Wojewody Lubelskiego.

Na koniec roku 2024 dane dotyczące działalności ŚDS przedstawiały się następująco:

- liczba miejsc w ŚDS – 35 miejsca statutowe uzgodnione z Wydziałem Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego,
- liczba osób objęta wsparciem i rodzaj wsparcia - 41 osób – usługi terapeutyczne, pielęgnacyjne, psychologiczne, psychiatryczne, higieniczne, socjalne, bytowe, dowóz oraz wyżywienie.

Rodzaje wsparcia oferowane przez ośrodek:

1. Trening funkcjonowania w życiu codziennym: trening dbałości o wygląd zewnętrzny, trening nauki higieny, trening kulinarny, trening umiejętności praktycznych, trening gospodarowania własnymi środkami finansowymi.
2. Trening umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów: kształtowanie pozytywnych relacji uczestnika z osobami bliskimi, sąsiadami, z innymi osobami

w czasie zakupów, w środkach komunikacji publicznej, w urzędach, w instytucjach kultury.

3. Trening spędzania czasu wolnego, rozwijanie zainteresowań literaturą, audycjami radiowymi, telewizyjnymi, internetem, udział w spotkaniach towarzyskich i kulturalnych.
4. Terapia ruchowa, w tym: zajęcia sportowe, turystyka i rekreacja.
5. Poradnictwo psychologiczne.
6. Poradnictwo psychiatryczne.
7. Poradnictwo socjalne.
8. Pomoc w załatwieniu spraw urzędowych i bytowych.

Na koniec roku 2024 w SDS zatrudnienie obejmowało 8,75 etatów – 12 osób w tym 10 osób na umowę o pracę i 2 osoby na umowę zlecenie.

Budżet SDS na koniec roku 2024 zamknął się kwotą 1 276 829,08 zł.

Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku prowadzony jest przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim. W Zakładzie (ZAZ) młodzi ludzie ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności uzyskują status pracownika. Aby mogli wydajnie pracować muszą wykonywać specjalnie dobrane czynności, korzystać z bezpiecznych urządzeń i organizacji pracy oraz ze wsparcia. Oprócz pracy w ZAZ prowadzona jest rehabilitacja społeczna. Profil działania ZAZ to gastronomia i catering, sprzątanie obiektów na zewnątrz i wewnątrz oraz uprawa warzyw i owoców na potrzeby gastronomii zakładu.

Klub Integracji Społecznej (KIS) funkcjonuje w strukturach Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. Powołany został uchwałą Rady Gminy Nr XXV/116/2009. W dniu 29 sierpnia 2012 roku został wpisany do Rejestru Klubów Integracji Społecznej województwa lubelskiego. Figuruje również jako instytucja szkoleniowa, zarejestrowana w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Lublinie od 2011 roku, nr ewidencyjny 2.06/00064/2011.

Głównym zadaniem KIS jest reintegracja społeczna i zawodowa osób długotrwale bezrobotnych na terenie gminy Tomaszów Lubelski, korzystających z pomocy społecznej. Formuła Klubu ma umożliwić wzrost aktywności życiowej, wyzwolenie się z bierności i uzyskanie narzędzi do samodzielnego radzenia sobie z trudnościami, na jakie napotykają osoby długotrwale bezrobotne.

Osoby objęte działaniami Klubu kierowane są do KIS głównie przez pracowników socjalnych GOPS, czasami same zgłaszają się bezpośrednio do koordynatora KIS.

Warunkiem uczestnictwa w KIS jest realizacja kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach ustawy o pomocy społecznej. Zawiera on cele i szczegóły działania. Jest w nim określona przyczyna trudnej sytuacji oraz indywidualny plan działania dla każdego z uczestników. Okres uczestnictwa w KIS jest ustalany indywidualnie z każdym z uczestników i nie może być krótszy niż 6 miesięcy. Zakończenie uczestnictwa w KIS może zostać potwierdzone zaświadczeniem. Osoby, które ukończyły program KIS otrzymują status absolwenta KIS.

Klub ma umożliwić wzrost aktywności życiowej, wyzwolenie się z bierności i uzyskanie narzędzi do samodzielnego radzenia sobie z trudnościami, na jakie napotykają osoby długotrwale bezrobotne. KIS stara się budować w uczestnikach utracone poczucie wartości, by mimo trudności, problemów domowych, zawodowych, ciągłych niepowodzeń mogli znaleźć pracę.

Celem działań KIS jest świadczenie takich usług, które wpisują się szeroko w pojęcie reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Reintegracja społeczna jest rozumiana jako działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania lub pobytu.

Reintegracja zawodowa to działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

W roku 2024 roku w KIS podjęto następujące działania:

1. Organizacja prac – społecznie – użytecznych w okresie od 01.03.2024 do 30.11.2024 roku. Podmiotem odpowiedzialnym za zorganizowanie prac społecznie użytecznych był Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. Prace świadczyły osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, z którymi zostały zawarte kontrakty socjalne. Osoby realizujące PSU świadczyły prace usługowe w jednostkach samorządowych na terenie gminy.

Rodzaj wykonywanych prac:

- a) praca pracowników gospodarczych w budynkach użyteczności publicznej (szkoły i GOPS w Tomaszowie Lubelskim),
- b) praca asystenta osoby niepełnosprawnej Środowiskowym Domu Samopomocy w Szarowoli
- c) praca opiekuna dzieci w Świetlicy Środowiskowej w Majdanku

Biorących udział w w/w pracach obowiązywało przestrzeganie tygodniowej normy czasu pracy wynoszącej 10 godzin. W miesiącu kalendarzowym norma ta nie mogła przekroczyć 40 godzin czasu pracy.

Ogółem do prac społecznie użytecznych w ramach porozumienia skierowanych zostało 11 osób, z tego 3 osoby złożyły rezygnację, w tym jedna osoba w związku z podjęciem pracy. Pozostałe osoby systematycznie świadczyły prace i zrealizowały działania zawarte w kontrakcie socjalnym

2. Wdrażanie Regionalnego Planu Działania na rzecz zatrudnienia poprzez m.in.:
 - 1) promocję sposobów i systemów wsparcia młodych na rynku pracy, w tym kształcenia zawodowego jako atrakcyjnej formy kształcenia umożliwiającej zdobycie kwalifikacji pożądanej na rynku pracy i zamieszczanie na stronie internetowej Ośrodka informacji o dostępnych formach podnoszenia i uzupełnienia kwalifikacji zawodowych;
 - 2) pracę socjalną pod kątem wzmocnienia potencjału młodzieży w zdobywaniu i uzupełnianiu kwalifikacji zawodowych, kompetencji i doświadczenia zawodowego poprzez motywowanie do aktywności zawodowej, kształcenia i promocji etosu pracy wśród młodych osób w rodzinach pozostających w zainteresowaniu GOPS;

- 3) współpraca z PUP pod kątem aktywizacji zawodowej i skorzystania z instrumentów rynku pracy osób bezrobotnych, w tym kierowanie pism do PUP w sprawie aktywizacji osób bezrobotnych korzystających ze wsparcia GOPS;
 - 4) promocja przedsiębiorczości, samozatrudnienia, w tym spółdzielczości socjalnej oraz praktycznej nauki zawodu dla osób do 30 roku życia, biernych zawodowo, na stronie internetowej ośrodka;
3. Realizacja programu reintegracji społeczno- zawodowej.

W KIS odbyły się zajęcia integracyjne i edukacyjne w ramach reintegracji społecznej oraz zajęcia:

- z zakresu reintegracji zawodowej,
- zajęcia edukacyjne z zakresu komunikacji społecznej, asertywności, wzmacniania poziomu samooceny, radzenia sobie ze stresem i przezwyciężania problemów życiowych, umiejętności wyznaczania celów i sposobów ich realizacji oraz analizy rynku pracy i szkolenie dotyczące samozatrudnienia i zakładania spółdzielni socjalnych., spotkanie z doradcą zawodowym i przedstawicielem firmy Promedica,
- zajęcia edukacyjne z zakresu komunikacji społecznej, asertywności, wzmacniania poziomu samooceny, radzenia sobie ze stresem i przezwyciężania problemów życiowych, umiejętności wyznaczania celów i sposobów ich realizacji oraz analizy rynku pracy i szkolenie dotyczące samozatrudnienia i zakładania spółdzielni socjalnych

Źródła finansowania KIS:

- środki z budżetu gminy – 136 041,39 zł

Zatrudniona Kadra:

1 osoba – koordynator - starszy specjalista pracy socjalnej, zatrudniony na umowę o pracę 1/1.

W roku 2024 plan budżetu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim wynosił ogółem 12 464 453,26 złotych, w tym wydatkowano kwotę 10 970 759,37 złotych, z tego na realizację zadań zleconych gminie przypada kwota 6 553 604,67 złotych, w tym wydatkowano kwotę 6 373 293,26 złotych, na realizację zadań własnych gminy przypada kwota 5 910 848,59 złotych, w tym wydatkowano kwotę 4 597 466,11 złotych.

W ramach realizacji zadań własnych i zleconych gminie w 2024 realizowano następujące zadania:

Tabela 20. Wydatki na realizację zadań własnych i zleconych gminie w 2024 roku

Wyszczególnienie	Kwota (zł)	Cel
Domy Pomocy Społecznej	220 234,87 – środki własne	Pobyt w DPS 6 osób z terenu Gminy
Rodziny zastępcze	309 182,16 – środki własne	Pokrycie kosztów umieszczenia 17 dzieci i młodzieży w pieczy zastępczej w tym 13 dzieci w rodzinach zastępczych i 4 dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej
Wspieranie rodziny	61 326,42 w tym: 51 202,23 – środki własne 3 693,50 – rządowy program wspierania rodziny „Asystent rodziny 6 430,69 – dotacja celowa z budżetu państwa	Pokrycie kosztów wynagrodzenia asystentów rodziny oraz na pozostałe wydatki bieżące związane ze wspieraniem rodzin
Świadczenia wychowawcze	18 545,00 – środki z budżetu państwa	Środki przeznaczone na realizację zadań zleconych z przeznaczeniem na: - wypłatę świadczeń wychowawczych – 16 500,00 złotych, - koszty obsługi realizacji zadania – 2 045,00 złotych,

Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego oraz realizacja świadczeń rodzinnych dla pięciorga dzieci z Ukrainy, zamieszkujących na terytorium gminy.	5 536 358,74 – środki budżetu Państwa.	W ramach realizacji zadań zleconych dotację w tym rozdziale wydatkowano na wypłatę: - świadczeń rodzinnych dla 385 rodzin (rozpatrzono 341 wniosków) na kwotę 4 626 789,21 złotych, - świadczeń z funduszu alimentacyjnego na rzecz 37 osób uprawnionych z 25 rodzin w kwocie 186 017,72 złotych, - opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalno - rentowe dla 68 osób pobierających świadczenia opiekuńcze w kwocie 553 111,81 złotych, - świadczeń dla 1 opiekuna (ZDO) na kwotę 7 440,00 złotych. - jednorazowe świadczenie „Za życiem” w kwocie 4 000,00 złotych Z Funduszu Pomocy dla Obywateli Ukrainy na realizację świadczeń rodzinnych dla obywateli Ukrainy zamieszkujących na terytorium gminy wydatkowano kwotę 13 352,54 złotych.
Składki na ubezpieczenia zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej.	21 038,89	Składki opłacono za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej.
Składki na ubezpieczenia zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna.	103 690,88	Składki opłacono dla 36 osób pobierających świadczenia opiekuńcze. Ponadto opłacono składkę na ubezpieczenie zdrowotne za 1 obywatela Ukrainy pobierającego świadczenie pielęgnacyjne z tytułu opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny w kwocie 537,84 złotych. Środki na ten cel pochodzą z Funduszu Pomocy dla Obywateli Ukrainy.
Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.	124 754,11 w tym: 31 435,40 – środki własne Gminy 93 318,71 – dofinansowanie z budżetu państwa.	Wypłata zasiłków okresowych, wypłatę zasiłków celowych, specjalnych celowych i pomocy w naturze: 1. Zasiłki okresowe 47 osób - z powodu bezrobocia 35 osób - z powodu choroby 3 osób - z powodu niepełnosprawności 7 osób - inne powody 2 osoby. 2. Schronienie 3 osoby. 3. Zasiłek celowy i zdarzenie losowe 1 osoba 3. Posiłki w ramach rządowego „Pośilek w szkole i w domu” 189 osób. 4. Zasiłki celowe i w naturze w tym specjalne celowe – 14 osób

Bon energetyczny	304 260,87 – środki budżetu państwa	Środki przeznaczono na wydatki związane z wypłatą bonu energetycznego dla 719 gospodarstw domowych.
Zasiłki stałe	288 689,08 – środki budżetu państwa	Z formy tej pomocy korzystało średniorocznie 39 osoby o liczbie 63 osób w rodzinach.
Ośrodki Pomocy Społecznej	1 737 426,10 w tym: 352 409,00 - dofinansowanie z budżetu państwa	Środki wydatkowano na wynagrodzenia osobowe i bezosobowe wraz pochodnymi, pozostałe wydatki bieżące
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	529 614,16 w tym: 306 232,06 - środki własne Gminy 223 382,10 - dofinansowanie z budżetu państwa	Usługi specjalistyczne dla 8 osób zaburzonych psychicznie Usługi opiekuńcze o charakterze własnym – 9 osób. Usługi sąsiedzkie – 8 osób. Usługi w programie Opieka 75+ - 6 osób.
Pomoc materialna dla uczniów	91 474,22 w tym: 73 179,38 – dofinansowanie z budżetu państwa	Środki wydatkowano na wypłatę stypendiów szkolnych dla 42 dzieci oraz na wypłatę 1 zasiłku szkolnego
Pomoc w formie posiłku w szkole i w domu na lata 2024-2028	422 710,67 w tym: 102 710,67 - środki własne Gminy 320 000,00 - dofinansowanie z budżetu Państwa	Z pomocy w ramach realizacji Programu skorzystało łącznie 302 osoby, w tym 41 dzieci do czasu podjęcia nauki w szkole i 129 uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej oraz 132 osoby dorosłe znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, zwłaszcza samotne, niepełnosprawne, starsze czy długotrwale chore. Z pomocy w formie posiłku skorzystało 186 osób, w tym 47 osób starszych, samotnych czy niepełnosprawnych.
Przeciwdziałanie przemocy	12 260,31 w tym: 6 260,31 – środki własne gminy 6 000,00 – budżet państwa	
Centra integracji społecznej	105 212,00 – środki własne Gminy	— wynagrodzenia wraz z pochodnymi, pozostałe wydatki bieżące na utrzymanie Klubu Integracji Społecznej

Pozostała działalność	473 836,25	w tym na projekt pn. „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej w gminie Tomaszów Lubelski” kwotę 162 650,00 złotych. Dotacja z budżetu w kwocie 4 412,00 złotych na system informatyczny POMOST, a pozostała kwota tj. 306 774,25 złotych stanowi wydatek gminy przeznaczony na : - prace społecznie użyteczne -14 318,88 złotych, - wynagrodzenia bez pochodnych – 216 759,56 złotych, - pochodne od wynagrodzeń – 40 736,06 złotych,
Dodatki osłonowe	297 081,67	Wyplata dodatków oraz koszt obsługi dla 658 gospodarstw domowych
Pozostała działalność – z zakresu „Wspierania Rodziny”	47 449,35 – środki własne gminy	Wydatki przeznaczone na działalność Świetlicy w Majdanku na wynagrodzenie wychowawcy wraz z pochodnymi oraz na podstawowe bieżące wydatki
Refundacja podatku VAT dla odbiorców gazu ziemnego	10 117,21 – budżet państwa	Kwotę wydatkowano na wypłatę dodatków dla 10 rodzin
Pomoc dla obywateli Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa	87 472,00 – budżet państwa	Pomocy udzielono łącznie dla 49 obywateli Ukrainy zamieszkujących u osób fizycznych i podmiotów udzielających im wsparcia
Pozostała działalność – Karta Dużej Rodziny	617,00 – budżet państwa	W 2024 roku rozpatrzono 24 wnioski i wydano 91 Kart Dużej Rodziny

Programy i projekty realizowane w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w roku 2024.

I. Program rządowy „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2024-2028

W ramach realizacji wieloletniego Programu Rządowego „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2024-2028 pomocą objęto ogółem 302 osoby, w tym: 41 dzieci do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej, 129 osób - uczniów szkół do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej oraz 132 osoby dorosłe, będące w trudnej sytuacji życiowej. Z posiłku skorzystało ogółem 186 osób, w tym: 36 dzieci do czasu rozpoczęcia nauki w szkole, 103 uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej i 47 osób dorosłych. Dla uczniów 8 szkół gminnych przygotowywane były jednodaniowe posiłki przez Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku, prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim. Dla 16 uczniów pozostałych 2 szkół gminnych posiłki przygotowywała stołówka szkolna przy Szkole Podstawowej w Podhorcach. Świadczenia pieniężne w formie zasiłków jednorazowych w ramach Programu wypłacono dla 59 osób, łącznie 95 zasiłków celowych. Z posiłku w szkole bądź w przedszkolu na wniosek Dyrekcji skorzystało 14 dzieci/ młodzieży.

II. Projekt pn. „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej w gminie Tomaszów Lubelski”

Pracownicy GOPS w Tomaszowie Lubelskim kontynuowali realizację projektu: „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej w gminie Tomaszów Lubelski” współfinansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021 w ramach programu Ministerstwa Sprawiedliwości „Sprawiedliwość” okresie od 1 stycznia 2024 roku do 31 marca 2024 roku. W ramach projektu zrealizowano następujące zadania:

1. Opracowano i wdrożono kompleksowy program przeciwdziałania przemocy domowej – utworzono Centrum dla Rodzin. W Centrum dla Rodzin udzielano wsparcia systemowego na poziomie społeczności lokalnej, współpracy międzyinstytucjonalnej i na poziomie klientów (indywidualnym, rodziny). W ramach działalności Centrum dla Rodzin udzielane było poradnictwo i wsparcie psychologiczne i specjalistyczne z zakresu pracy socjalnej oraz poradnictwo prawne, w ramach oferty własnej i oferowanej przez jednostki współpracujące na rzecz rodzin. Udzielają go m.in. specjaliści zaangażowani w Punkcie Informacyjno- Konsultacyjnym dla osób dotkniętych przemocą i uzależnieniami, które jest finansowane ze środków gminy. W ramach CdR poradnictwa i wsparcia udzielali psycholog i specjaliści z zakresu pracy socjalnej. Ta forma wsparcia łączona była z badaniem relacyjności, za pomocą Narzędzia Oceny Ryzyka Relacyjnego. W ramach poradnictwa dla rodziców nastoletnich dzieci prowadzona była dalsza praca w 124 rodzinach. Rodziny będą objęte tym wsparciem w dłuższych okresach czasu, z uwagi na to, że ich problemy wymagają długofalowego poradnictwa i wsparcia w zakresie umiejętności wychowawczych.
2. Konsultacje indywidualne dla rodziców nastoletnich dzieci. W ramach realizacji poradnictwa dla rodziców nastoletnich dzieci prowadzona była praca w 124 rodzinach. 36 rodzin skorzystało z porad udzielanych przez psychologa, a pozostałe w zakresie porad specjalistycznych, świadczonych przez pedagogów i specjalistów pracy socjalnej.

Rodziny były objęte tym wsparciem długofalowo, z uwagi na to, że ich problemy wymagają długofalowego poradnictwa i wsparcia w zakresie umiejętności wychowawczych w sytuacji pojawiających się trudności, które są związane z nastoletnimi dziećmi.

3. Zajęcia dla rodzin z dziećmi - warsztaty kompetencji rodzicielskich i warsztaty kompetencji społecznych dzieci w zakresie podnoszenia jakości relacji w rodzinie i wzmacniających więzi między rodzicami i ich dziećmi. Koncepcja zajęć obejmowała cykl czterech dwudniowych wyjazdowych warsztatów weekendowych, rozpoczynających się w sobotę z dwoma blokami zajęciowymi w sobotę i niedzielę, łącznie 12 godzin dydaktycznych. Zajęcia zorganizowano w weekendy w marcu 2024r., łącznie dla 120 osób, podzielonych na 30-osobowe grupy.

Dodatkowo w trakcie warsztatów dla grupy najmłodszych dzieci w wieku od 2-8 lat zapewniono opiekę i zabawę w parku trampolin. Po warsztatach uczestnicy mieli zapewniony wspólny czas moderowany przez trenerów oraz możliwość skorzystania z wielu atrakcji oferowanych przez pensjonat, m.in. plac zabaw, kręgle, stadnina koni, skansen, pobyt w strefie odnowy biologicznej.

4. Lokalna kampania społeczna pod nazwą: „Dobre relacje dają satysfakcję”. Działania w ramach kampanii miały na celu rozwijanie relacyjności poprzez m.in. zwrócenie społeczności lokalnej na istotę bliskich więzi rodzinnych, zachęcenie do budowania wartościowych relacji rodzinnych i partnerskich, które będą stanowić solidny fundament oraz czynnik wspierający i chroniący przed zachowaniami ryzykownymi i przemocą domową oraz promowanie działalności CdR.

W ramach działania zrealizowano:

Konferencję podsumowującą działania projektowe wraz z usługę szkoleniową - prelekcję na temat: „Zabezpieczenie dziecka - zagadnienia dotyczące ochrony małoletnich, praw dzieci i najnowszych zmian legislacyjnych” w wymiarze 3 godziny dydaktyczne dla ok. 100 osób przedstawicieli instytucji działających w dziedzinie przeciwdziałania przemocy, przedstawicieli samorządu, jednostek samorządu gminy oraz mieszkańców gminy Tomaszów Lubelski

5. Działalność informacyjno - promocyjna prowadzona była na stronach internetowych Gminy Tomaszów Lubelski, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej i w mediach społecznościowych. Przygotowano materiały promocyjne, zakupiono gadżety promujące projekt. Promocja realizowana była w mediach społecznościowych i w kontaktach bezpośrednich pracowników socjalnych pracujących w terenie. Informacje dotyczące wydarzeń sukcesywnie aktualizowano. Na stronach społecznościowych zamieszczano informację i link do strony, na której można odtworzyć materiał przygotowany przez Telewizję Lublin. Instytucje współpracujące w ramach utworzonego Centrum dla Rodzin prowadziły kampanię informacyjną o możliwościach skorzystania z oferowanych usług. Działania promocyjne obejmowały także informacje przekazywane dla radnych Gminy Tomaszów Lubelski podczas Sesji Rady Gminy oraz za pomocą mediów społecznościowych na stronie FB gminy Tomaszów Lubelski.

6. Opracowano treści do filmu informacyjnego z najważniejszymi danymi dotyczącymi profilaktyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, który zaprezentowano uczestnikom konferencji podsumowującej zrealizowane działania.

III. Realizacja programu rządowego „Korpus Wsparcia Seniorów”

Zadanie realizowane było przez pracowników GOPS poprzez organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych w formie usług sąsiedzkich, dla osób w wieku 60 lat i więcej, mających problemy z samodzielnym funkcjonowaniem ze względu na stan zdrowia, prowadzących samodzielne gospodarstwo domowe. Programem objęto 8 środowisk.

W roku 2024 roku zrealizowano 1 344 godzin usług. Całkowity koszt realizacji zadania wyniósł **59 867,00 złotych**. Koszt dofinansowania z budżetu państwa w ramach programu wyniósł **47 894,00 złotych**. Udział procentowy dofinansowania wyniósł 80 %.

IV. Realizacja programu rządowego „Opieka 75+”

W 2024 roku z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach realizacji Programu „Opieka 75+” w gminie Tomaszów Lubelski **skorzystało łącznie 6 osób**, w przedziale wiekowym od 78 do 94 lat.

W roku 2024 roku zrealizowano 3 893 godzin usług, z czego dofinansowanie gmina pozyskała do 2336 godzin. Całkowity koszt realizacji zadania wyniósł **126 821,00 złotych**.

Koszt dofinansowania z budżetu państwa w ramach programu wyniósł **76 093,00 złotych**. Udział procentowy dofinansowania wyniósł 60 %

Osoby korzystające z pomocy to głównie osoby samotne, ale także i takie, które mają rodzinę, jednakże członkowie rodziny mieszkają poza granicami kraju, wyjechali w celach zarobkowych do dużych miast lub też z uwagi na konieczność kontynuowania pracy zawodowej nie są w stanie sprawować opieki nad starszym czy niepełnosprawnym członkiem rodziny. Pomoc i zakres usług opiekuńczych w każdym środowisku były dostosowane do indywidualnych potrzeb klienta oraz pozwoliły na zapewnienie usługobiorcom kompleksowej pomocy.

V. Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla Jednostek Samorządu Terytorialnego

Program w całości finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego, którego dysponentem jest Minister Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. Łączna kwota środków powierzonych na realizację zadania wynosiła **312 658,56 złotych**, kwota środków wykorzystanych **308 788,84 złotych**. Dotacja została wydatkowana na zapewnienie usługi wsparcia asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej **dla 12 osób**, w tym: 10 dorosłych i 2 dzieci. Program był realizowany przez okres 12 miesięcy, przez 9 pracowników zatrudnionych na umowę zlecenie. Łącznie wykonano 6 600 godzin usług wsparcia asystenta.

VI. Program „Opieka Wytchnieniowa” dla Jednostek Samorządu Terytorialnego.

Program w całości finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego. Gmina na realizację programu pozyskała kwotę **69 400,80 złotych**. Dotacja została wydatkowana na zapewnienie usługi wsparcia członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobą niepełnosprawną w stopniu znacznym oraz koszty obsługi. Do Programu **zakwalifikowano 9 rodzin** wymagających wysokiego poziomu wsparcia. Program był realizowany przez okres 12 miesięcy, przez 8 pracowników zatrudnionych na umowę zlecenie. Łącznie wykonano 1 680 godzin usług.

VII. Program Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027

Program realizowano we współpracy ze Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski oraz Ochotniczą Strażą Pożarną w Łaszczówce. Łącznie wydano 276 skierowania dla osób spełniających kryterium dochodowe kwalifikujące do otrzymania tej formy pomocy (800 osób).

VIII. Program Wspierania Rodziny na lata 2024 – 2026.

W ramach programu Świetlica środowiskowa w Majdanku organizuje szereg działań na rzecz rodzin i dzieci, wymagających wsparcia i podejmowania działań profilaktycznych.

IX. Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Ofiar Przemocy Domowej na lata 2021-2025.

X. Coroczny udział pracowników ośrodka w kampaniach społecznych i akcjach charytatywnych pod nazwą „Pomóż dzieciom przetrwać zimę” i „Szlachetna paczka”.

XI. Coroczna organizacja prac społecznie- użytecznych w gminie Tomaszów Lubelski we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Tomaszowie Lubelskim.

XII. Współpraca z wieloma instytucjami i organizacjami pozarządowymi, w szczególności:

- a. z policją - prowadzenie wspólnych interwencji i wizyt w środowisku w ramach procedury NK,
- b. z placówkami oświatowymi w zakresie realizacji obowiązku szkolnego oraz realizacji programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu”, profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy domowej,
- c. z GOK Podhorce, Biblioteką Komunalną w Majdanie Górnym w zakresie organizacji spotkań, warsztatów,
- d. Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w zakresie pieczy zastępczej, kierowania do DPS, ośrodków wsparcia, kwalifikowania dzieci do wypoczynku letniego organizowanego przez Kuratorium Oświaty w Lublinie,
- e. Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim w zakresie specjalistycznego poradnictwa i wsparcia,

- f. Powiatowym Urzędem Pracy w Tomaszowie Lubelskim – aktywizacja osób bezrobotnych, organizacja prac społecznie-użytecznych,
- g. Sądem Rejonowym - Wydział Rodzinny I Nieletnich – kuratorzy zawodowi i społeczni,
- h. sołtysami,
- i. organizacjami pozarządowymi, tj. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną, OSP, Liderki Gminy Tomaszów Lubelski, Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski.

Pomoc finansowa i materialna kierowana do osób potrzebujących jest ważnym aspektem działalności GOPS, jednak, aby mogła być ona efektywna potrzebne są inne działania wspierające.

Jednym z nich jest realizacja **„Program wspierania rodziny na lata 2024 – 2026”** przyjętego uchwałą Rady Gminy Tomaszów Lubelski Nr LIX/516/2024 z dnia 23 lutego 2024 r. Program stanowi integralną część Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Tomaszów Lubelski na lata 2023 – 2030 i jest dokumentem stanowiącym podstawę do planowania i wdrażania działań na rzecz wspierania rodzin zamieszkujących na obszarze Gminy.

Program adresowany jest do wszystkich rodzin wychowujących dzieci, a w szczególności do rodzin przeżywających różnorodne trudności w wychowaniu i opiece nad dziećmi.

Głównym celem Gminnego Programu Wspierania Rodziny jest: „Wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w procesie przywracania ich zdolności do prawidłowego funkcjonowania oraz stworzenie optymalnych warunków do wychowania dzieci w środowisku rodziny biologicznej.”

Celem głównym Programu Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski jest wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w procesie przywracania ich zdolności do prawidłowego funkcjonowania oraz stworzenie optymalnych warunków do wychowania dzieci w środowisku rodziny biologicznej.

Cel główny zostanie osiągnięty poprzez realizację czterech celów szczegółowych, których zakres obejmuje:

1. Zapobieganie pogłębianiu się dysfunkcji w rodzinach.
2. Wspieranie rodziców/opiekunów w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
3. Zabezpieczenie podstawowych potrzeb socjalno-bytowych.
4. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej.

W ramach Programu działania adresowane są do wszystkich rodzin wychowujących dzieci a w szczególności do rodzin przeżywających różnorodne trudności w wychowaniu i opiece nad dziećmi. Wszystkie działania prowadzone były w oparciu o szczegółową diagnozę skali problemów, z którymi borykają się rodziny mieszkające na terenie naszej gminy, we współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz rodziny, zapewniając kompleksowe wsparcie rodzinom, w których zaistniały różnego rodzaju dysfunkcje.

Działania, które zostały zrealizowane w ramach Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski, obejmowały m.in.:

1. Zapobieganie pogłębianiu się dysfunkcji w rodzinach.

Wsparcie jakie oferuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim, ma różnorodne formy i realizowany był poprzez zadania:

- monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych kryzysem
- zapewnienie dostępności do bezpłatnych konsultacji oraz poradnictwa specjalistycznego
- zapewnienie pomocy osobom/ rodzinom doznającym przemocy
- zapewnienie pomocy osobom/ rodzinom borykającym się z problemem alkoholowym

Pracownicy OPS współpracowali z Zespołem Interdyscyplinarnym w gminie Tomaszów Lubelski oraz w 53 Grupach diagnostyczno - pomocowych w 20 prowadzonych procedurach „Niebieskie Karty”.

2. Wspieranie rodziców/opiekunów w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych.

Cel realizowany był poprzez zadania:

- zatrudnienie asystenta rodziny i kierowanie asystenta do pracy z rodzinami problemowymi,
- zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej,
- prowadzenie pracy socjalnej na rzecz rodzin problemowych,
- poszerzenie usług placówki wsparcia dziennego Świetlicy Środowiskowej „ Nasza Świetlica”,
- współpraca z Sądem i ich organami pomocniczymi w zakresie oceny sytuacji dziecka przebywającego w rodzinie dysfunkcyjnej lub umieszczonego w pieczy zastępczej

Tabela 21. Charakterystyka ilościowa rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w 2024 roku.

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	WYKONANIE
1.	Liczba rodzin korzystających z usług asystenta rodziny, z tego:	7
2.	Liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny	2
3.	Liczba rodzin korzystających z usług asystenta w ramach „ Ustawy za życiem”.	0
4.	Liczba dzieci w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny.	21
5.	Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty	2
6.	Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora społecznego	6

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

Tabela 22. Działania asystenta rodziny w roku 2024 w ujęciu statystycznym

L.p.	Rodzaj realizowanego działania	liczba
1.	Rodziny objęte wsparciem (narastająco)	7
2.	Liczba dzieci w rodzinach objętych asystenturą	21
3.	Udział asystentów rodziny w posiedzeniach Sądu Rodzinnego	0
4.	Interwencje w rodzinie z asystą Policji	2
5.	Informacje do Sądu Rodzinnego dotyczące sytuacji rodziny	2
6.	Informacje do innych instytucji dotyczące sytuacji rodziny	10
7.	Udział w posiedzeniach Zespołu ds. oceny sytuacji dziecka	6
8.	Udział w posiedzeniach grup diagnostyczno-pomocowych	2
9.	Wydane opinie do sądu w sprawie ustalenia rodziny zastępczej	1
10.	Rodziny, z którymi zakończono pracę	0
11.	Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej	0

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

Współfinansowanie pobytu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej

W przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania dziecka przez rodzinę powiat organizuje pieczę zastępczą w formie rodzinnej i instytucjonalnej. Do zadań Gminy w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej należy ponoszenie częściowych wydatków związanych z pobytem dziecka w pieczy zastępczej w wysokości – 10 % w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej, – 30 % w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej – 50 % w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

W 2024 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim poniósł koszty związane z pobytem 17 dzieci w pieczy zastępczej w wysokości **309 182, 16 zł.**

Tabela 23. Wydatki ogółem poniesione na wspieranie pieczy zastępczej oraz liczba dzieci z terenu gminy Tomaszów Lubelski przebywających w pieczy zastępczej:

Lp.	Wyszczególnienie	2024
1	Kwota wydatków rocznie	309 182, 16 zł
2	Liczba dzieci objętych pieczą zastępczą	17
3	Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych ogółem:	13
	w tym:	
	rodzina spokrewniona	6
	rodzina zawodowa	4
	rodzina niezawodowa	3
4	Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej rodzinnej o charakterze pogotowia rodzinnego	0
5	Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej instytucjonalnej	4

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

3. Zabezpieczenie podstawowych potrzeb socjalno-bytowych.

Cel realizowany był poprzez zadania:

- zapewnienie pomocy materialnej i rzeczowej dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji,
- objęcie dożywianiem dzieci i dorosłych wymagających tego wsparcia,
- zapewnienie rodzinom możliwości skorzystania z programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową (FEPŻ),
- organizacja zajęć i wypoczynku dla dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych

4. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej.

Realizatorzy Programu uważnie przyglądali się rodzinom, rozpoznawali zasoby oraz diagnozowali trudności, otaczali szczególną opieką i podejmowali różnorodne działania pomocowe nakierowane na konkretne potrzeby rodziny. Instytucje współpracowały ze sobą, starając się by podejmowane działania były zorientowane na rozszerzenie różnorodnych form oddziaływań na rodzinę, aktywizowały i oferowały kompleksowe wsparcie, uwzględniając, by system pomocy skierowanej do dziecka i jego rodziny był dostosowany do potrzeb i możliwości lokalnych. Podmioty współpracujące z rodziną wykazywały się wrażliwością i czujnością, nie lekcewały zagrożeń i bacznie monitorowały rodziny. Szybkie podejmowanie działań naprawczych zażegnywało sytuacje konfliktowe i kryzysy, co przyczyniało się do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa dzieci w rodzinach

Potrzeby związane z realizacją zadań Programu Wsparcia Rodziny.

Przedstawiając powyższe uznać należy, że istnieje konieczność kontynuowania działań na dotychczasowym poziomie. Koniecznym będzie zagwarantowanie środków finansowych na realizację określonych w nim przedsięwzięć mających na celu wzmocnienie i wsparcie rodziny w wypełnianiu jej funkcji opiekuńczo – wychowawczych jak również dalszego rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej. Ocena realizowanych działań w stosunku do ewoluujących potrzeb rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, rodzin zastępczych oraz wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych wskazuje o efektywności jego funkcjonowania. Szczególny nacisk należy położyć na:

- utrzymanie dzieci w ich naturalnym środowisku poprzez wzmocnienie działań profilaktycznych; doskonalenie metod pracy z rodziną oraz realizowanie różnych form pomocy rodzinie,
- zapewnianie bezpieczeństwa rodzinom, w szczególności poprzez udzielanie wsparcia finansowego i rzeczowego rodzinom z dziećmi, zgodnie z przepisami prawa, zapewnianie dostępu do różnego rodzaju poradnictwa rodzinnego oraz innych form wsparcia dla rodzin z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej,
- zabezpieczenia środków na pokrycie wydatków związanych z opieką i wychowaniem dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- zapewnienia wkładu własnego na realizację projektów realizowanych z udziałem środków pozabudżetowych,

- kontynuacja zatrudnienia asystenta rodziny i doskonalenie warsztatu pracy asystenta rodziny Kontynuacja zadania związanego z zapewnieniem rodzinom przeżywającym trudności wychowawcze wsparcia i pomocy ze strony asystenta rodziny – utrzymanie zatrudnienia min. dwóch asystentów rodziny.,
- zabezpieczenia środków finansowych na podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób zajmujących się pracą z rodzinami dysfunkcyjnymi,
- pozyskiwania środków zewnętrznych na działania w zakresie wspierania rodziny,
- zapewnienia środków na wydatki związane z prowadzeniem świetlicy środowiskowej w Majdanku,
- doskonalenia współpracy pomiędzy instytucjami i podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny,
- stworzenia warunków do powstania i rozwoju grup wsparcia oraz grup samopomocowych dla rodzin z problemami.

Szczególną formą wsparcia rodzin prowadzona przez Gminę jest Świetlica Środowiskowa „Nasza Świetlica” czyli placówka wsparcia dziennego, działająca w strukturach organizacyjnych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. Głównym założeniem placówki jest pomoc dziecku i rodzinie, wsparcie rodziny w trudnych sytuacjach, jak również przeciwdziałanie powstawaniu sytuacji kryzysowych.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona jest w formie działalności opiekuńczo-wychowawczej, jak również pracy podwórkowej, realizującej działania animacyjne i socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy Tomaszów Lubelski, głównie z miejscowości Majdanek, Sabaudia, Justynówka, Majdan Górny, Kol. Łaszczówka, Górno.

Uczestnikami Świetlicy były dzieci i młodzież pochodzące z różnych rodzin, zarówno z tych zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu dysfunkcji rodziny, jak również prawidłowo funkcjonujących w środowisku lokalnym. W 2024 roku opieką świetlicową objętych zostało 31 dzieci - z 23 rodzin. Dzieci uczestniczyły w organizowanych zajęciach rotacyjnie - zależnie od własnych indywidualnych potrzeb. Podczas pobytu w świetlicy uczestniczące w zajęciach dzieci mają zapewniony posiłek w formie poczęstunku (kanapki, owoce, przekąski, soki, herbata itp.). Pozostałe posiłki przygotowywane są w ramach prowadzonych zajęć kulinarnych.

Świetlica jest dostępna dla dzieci przez 5 dni w tygodniu - od poniedziałku do piątku - łącznie 20 godzin tygodniowo. W ciągu roku placówka czynna była w godzinach 14.00-18.00.

Tematyka codziennych zajęć prowadzonych w Świetlicy uwzględniała kalendarzowy układ roku oraz wynikające z niego święta i uroczystości. Zajęcia świetlicowe miały zarówno charakter indywidualny, jak i grupowy; odbywały się zgodnie z dziennym rozkładem zajęć. W ciągu roku organizowano różnego rodzaju zajęcia: zawody sportowe, zajęcia artystyczne, konkursy, spotkania. Dzieci miały również czas na swobodne zabawy – zgodnie z ich zainteresowaniami korzystały z gier edukacyjno – towarzyskich znajdujących się w świetlicy.

Kolejnym zadaniem wykonywanym przez GOPS jest **przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie**.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Ofiar Przemocy Domowej w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2021-2025 opisuje zasady działania systemu, strukturę, cele Programu. Wymienia instytucje, organizacje, służby i środowiska włączone do programu oraz zasady ich współpracy.

Program precyzuje działania podejmowane na rzecz realizacji założonych celów, zadania w ramach obszarów działań, podmioty szczególnie zaangażowane w dane działanie, obszary i kierunki działań, ochronę i pomoc osobom dotkniętym przemocą, oddziaływanie na sprawców przemocy, wskaźniki osiągania celów, zasady jego ewaluacji, zadania i kompetencje członków organu odpowiedzialnego na poziomie gminy za funkcjonowanie Programu.

Program funkcjonuje na podstawie Uchwały Nr XXVI/223/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 lutego 2021 roku w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Przemocy Domowej oraz Ochrony Ofiar Przemocy Domowej na lata 2021 -2025 i działa na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024, poz. 424 ze zm.)

Cel główny programu to: Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej na terenie Gminy Tomaszów Lubelski.

Cel ten oparty jest na realizacji zadań gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w domowej poprzez promowanie działań edukacyjno-profilaktycznych, ochronę a także rozwój systemu przeciwdziałania przemocy oraz współpracy instytucjonalnej.

Adresatami Programu są mieszkańcy Gminy Tomaszów Lubelski, a w szczególności osoby i rodziny uwiękane w przemoc domową, osoby i rodziny zagrożone przemocą, a także dzieci i młodzież oraz podmioty działające w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Osiągnięcie powyższego celu jest możliwe poprzez realizację czterech celów szczegółowych, zdefiniowanych jako:

1. Podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej wobec problemu przemocy w rodzinie w ramach działań profilaktycznych i edukacyjnych adresowanych do mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski.
2. Zintensyfikowanie działań w zakresie ochrony i udzielenia pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.
3. Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową.
4. Podnoszenie poziomu kompetencji przedstawicieli podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej poprzez zacieśnienie współpracy pomiędzy nimi.

Ad.1. Podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej wobec problemu przemocy domowej w ramach działań profilaktycznych i edukacyjnych adresowanych do mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski przeprowadzono poprzez edukację społeczną, i działania profilaktyczne .

W ramach profilaktyki uniwersalnej podjęto następujące działania:

1. Kampanie społeczne - w roku 2024 realizowano trzy kampanie informacyjno-edukacyjne skierowane do mieszkańców gminy Tomaszów Lubelski:

- 1) **Lokalna kampania opracowana i realizowana przez zespół interdyscyplinarny pn. „Bezpieczne Dzieciństwo – fundament na całe życie”** . Celem kampanii było zwiększenie świadomości na temat ochrony dzieci przed zagrożeniem przemocy oraz promowanie bezpiecznych praktyk wśród nauczycieli, rodziców, opiekunów oraz samej młodzieży.
- 2) **Ogólnopolskie kampanie - „ Stop przemocy”** – zorganizowana przez Instytut Nowej Kultury. Kampania poruszała m. in. tematykę przemocy psychicznej, w tym zaniedbania emocjonalnego jako jednej z form przemocy. W ramach kampanii zostały również zorganizowane webinaria eksperckie online poświęcone aktualnym zagadnieniom związanym z przeciwdziałaniem przemocy domowej m.in. przemoc wobec dzieci; standardy ochrony małoletnich; rodzaje przemocy domowej.
- 3) **Kampania „Dzieciństwo bez przemocy”**- zorganizowana przez fundację „ Dajemy Dzieciom Siłę”. Kampania miała na celu przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci w Polsce.

2. Edukacja i profilaktyka w zakresie uzależnień i przemocy na lokalnych wydarzeniach kulturalnych. Członkowie Zespołu i GKRPA wraz z pracownikami GOPS w Tomaszowie Lubelskim obecni byli ze swoim stoiskiem edukacyjno-informatycznym podczas pikniku z okazji Dnia Sołtysa oraz gminnych dożynek. Promowano działania i prace Zespołu Interdyscyplinarnego, GKRPA a także Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego ds. uzależnień i przemocy z siedzibą przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Rogóźnie.

Celem akcji było zwrócenie społeczności lokalnej na zagadnienia przemocy domowej, szkodliwości spożywania alkoholu, dopalaczy i narkotyków, trzeźwości na drogach, uzależnień behawioralnych. Propagowano kampanię społeczną realizowaną przez Zespół Interdyscyplinarny w Gminie Tomaszów Lubelski pn. „Bezpieczne dzieciństwo – fundament na całe życie”.

3. **Rozpowszechnianie materiałów edukacyjno-informacyjnych** w formie ulotek, broszur, plakatów, m.in. Oficyny Wydawniczej SPS kierowanych do dorosłych mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski, pn., „Stosowanie ustawy antyprzemocowej” „Ochronić się przed przemocą – poradnik dla osób krzywdzonych”, Procedura „Niebieskie Karty” i inne przepisy prawne – informator dla ofiar i świadków przemocy, ulotka „ Karta dla osoby stosującej przemoc”, ulotki promujące telefon Ogólnopolskiego Pogotowia dla ofiar przemocy w rodzinie” Niebieska Linia” , ulotki i plakaty kampanii „ Szczęśliwe Dzieciństwo-fundament na całe życie”, „, Stop przemocy”, Dzieciństwo bez przemocy”.
4. **Prowadzenie wśród dzieci i młodzieży zajęć edukacyjnych w zakresie profilaktyki agresji i przemocy** realizowane w ramach szkolnych programów profilaktycznych. Tematyka poruszanych spraw dotyczyła emocji i radzenia sobie z nimi, agresji rówieśniczej, cyberprzemocy, stresu, sytuacji kryzysowych, skutkach doświadczania przemocy domowej i reagowania na przemoc rówieśniczą i domową.
5. **Aktualizowanie strony internetowej zawierającej podstawową wiedzę o zjawisku przemocy w rodzinie**, poprzez publikację artykułów merytorycznych na temat zjawiska

przemocy, informacji dotyczących pomocy i poradnictwa osobom dotkniętym przemocą, m.in. Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim (m.in. grupa wsparcia i poradnictwo specjalistyczne), Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Tomaszowie Lubelskim (oferta pomocowa oraz szkoła dla rodziców), bazy danych instytucji na terenie gminy i powiatu tomaszowskiego świadczących pomoc osobom uwięzonym w przemoc. Ponadto promowano działalność Okręgowego Ośrodka Pomocy Pokrzywdzonym Przestępstwem i Lokalnego Punktu mającego siedzibę w Tomaszowie Lubelskim poprzez przedstawienie oferty pomocowej dla osób dotkniętych przestępstwem, w tym też przemocą.

6. **Weekendowe warsztaty wzmacniające więzi rodzinne.** Zajęcia zorganizowano w ramach działań w projekcie, pt. "Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej w gminie Tomaszów Lubelski", który uzyskał dofinansowanie z Programu Operacyjnego "Sprawiedliwość", finansowanego ze środków funduszy norweskich i środków krajowych.

Ad. 2 Zintensyfikowanie działań w zakresie ochrony i udzielenia pomocy osobom dotkniętym przemocą domową:

1. Udzielanie profesjonalnej pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą domową Realizacja procedury” Niebieskie Karty” oraz poradnictwo specjalistyczne dla osób uwięzonym w przemoc.
2. Interwencja w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” podejmowana jest wobec rodzin dotkniętych przemocą przez Zespół Interdyscyplinarny i grupy diagnostyczno-pomocowej.

Działania te realizowane są głównie przez Zespół Interdyscyplinarny, którego zadaniem jest koordynowanie i integracja działań przedstawicieli różnych podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w szczególności poprzez prowadzenie następujących działań :

- 1) Diagnozowanie problemu przemocy na poziomie lokalnym;
- 2) Inicjowanie działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej i powierzanie ich wykonaniu właściwym podmiotom.
- 3) Inicjowanie działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową;
- 4) Opracowanie projektu gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej;
- 5) Rozpowszechnienie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- 6) Powoływanie grup diagnostyczno-pomocowych i bieżące monitorowanie realizowanych przez nie zadań;
- 7) Monitorowanie procedury „Niebieskie Karty”;
- 8) Kierowanie osoby stosujących przemoc do uczestnictwa w programie korekcyjnoedukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologicznoterapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową.
- 9) Składanie na wnioski grupy diagnostyczno-pomocowej, zawiadomienia o popełnieniu przez osobę stosującą przemoc domową wykroczenia.

Ad.3 Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową poprzez:

- 1) Zapewnienie skutecznych form oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową;
- 2) Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc domową z osobami dotkniętymi przemocą przy wykorzystaniu środków ochrony (nakaz opuszczenia mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zakaz zbliżania się do mieszkania i jego najbliższego otoczenia)

Ad.4 Podnoszenie poziomu kompetencji przedstawicieli podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej poprzez zacieśnienie współpracy pomiędzy nimi. Realizowanie tego celu odbywa się poprzez systematyczne doskonalenie i wzmacnianie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej m.in. udział w szkoleniach, warsztatach i superwizji. W ramach zadań zorganizowano 3 szkolenia dla specjalistów o tematyce:

„Zabezpieczenie dziecka- zagadnienia dotyczące ochrony małoletnich, praw dzieci i najnowszych zmian legislacyjnych”, „Najnowsze zmiany w przeciwdziałaniu przemocy domowej – aspekt prawny i praktyczny” oraz wspomniane wcześniej w ramach kampanii „Bezpieczne dzieciństwo” szkolenie skierowane do oświaty. Ponadto przedstawiciele instytucji uczestniczyli w szkoleniach organizowanych przez instytucje zewnętrzne m.in. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Łącznie przeszkolono ok 35 specjalistów.

Instytucje, organizacje, służby włączone do systemu

1. Gmina Tomaszów Lubelski jako jednostka samorządu terytorialnego.
2. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim.
3. Punkt Informacyjno-Konsultacyjny ds. uzależnień i przemocy.
4. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tomaszowie Lubelskim.
5. Komenda Powiatowa Policji w Tomaszowie Lubelskim.
6. Sąd Rejonowy w Tomaszowie Lubelskim.
7. Prokuratura Rejonowa w Tomaszowie Lubelskim.
8. Szkoły, .
9. Placówki kulturalne.
10. Placówki Ochrony Zdrowia.
11. Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim.
12. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski w Majdanie Górnym.

Realizowane działania w ramach realizacji Programu w sposób znaczący wpłynęły na wzrost wiedzy i świadomości zarówno służb odpowiedzialnych za przeciwdziałanie zjawisku przemocy domowej, jak i osób uwikłanych w przemoc. Dzięki pozyskanym środkom było

możliwe wdrożenie nowatorskich działań w zakresie wczesnej profilaktyki w formie weekendowych warsztatów dla rodziców.

Zmniejszenie skali przemocy domowej to złożony proces, który wymaga podejścia wieloaspektowego. Przemoc domowa nie jest problemem jednostkowym, ale społecznym, który wymaga zaangażowania różnych instytucji, takich jak policja, służby socjalne, organizacje pozarządowe, a także systemy ochrony zdrowia czy wymiar sprawiedliwości. Ważnym elementem jest również edukacja społeczna, która pozwala zmieniać stereotypy i przekonania na temat przemocy, a także pomoc osobom doświadczającym przemocy, aby miały świadomość swoich praw i dostępnych środków wsparcia.

Również w kontekście działań prewencyjnych, niezbędne jest wdrożenie programów edukacyjnych, które pomagają budować zdrowsze wzorce relacji międzyludzkich i uczą radzenia sobie z konfliktami bez użycia przemocy. Aby osiągnąć trwałą zmianę, konieczne jest połączenie działań w zakresie wsparcia osób doświadczających przemocy oraz prewencji wobec sprawców przemocy.

Rekomendacje w zakresie dalszych działań i usprawnienia realizacji zadań programu:

1. Kontynuowanie i rozwijanie partnerskiej współpracy między instytucjami, podmiotami – głównie Policją, GOPS, służbą zdrowia, oświatą, sądem
2. Szerzenie świadomości społecznej w tym propagowanie postaw wolnych od przemocy.
3. Doskonalenie zasobów kadrowych osób podejmujących działania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w tym stałe podnoszenie kompetencji zawodowych.
4. Zapewnienie dedykowanych środków finansowych z przeznaczeniem na :
 - a) realizację zadań Programu, w tym również wynikających z Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030;
 - b) sfinansowanie specjalistycznych szkoleń dla członków zespołu i grup roboczych w tym z superwizji, w zakresie przeciwdziałania przemocy i uczenia umiejętności diagnozowania przemocy;
 - c) prowadzenie zajęć edukacyjnych podnoszących kompetencje wychowawcze i służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych występowaniem przemocy;
 - d) organizowanie zajęć edukacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych;
 - e) tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w pierwszej kolejności otrzymanie mieszkań socjalnych;

Problemem związanym nierozzerwalnie z przemocą w rodzinie jest alkohol i narkomania. Dlatego też Gmina przeciwdziała tym zjawiskom poprzez realizację **Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii**.

Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Tomaszów Lubelski, został przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/412/2023 z dnia 31 marca 2023 roku przez Radę Gminy Tomaszów Lubelski, obejmuje działania na lata 2023-2026.

Realizację programu koordynuje Pełnomocnik Wójta Tomaszów Lubelski ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii. Program realizowany jest we współpracy z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tomaszowie Lubelskim oraz Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Komendą Powiatową Policji, Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy, Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim, Poradnią Odwykową „Psycho – Med”, Sądem Rejonowym, placówkami oświaty i kultury z terenu gminy Tomaszów Lubelski.

Głównym założeniem Programu jest ograniczenie występowania negatywnych zjawisk będących skutkiem nadużywania środków psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych, wzrost społecznej świadomości związanej z tą tematyką, integracja społeczna i zawodowa osób uzależnionych oraz doskonalenie współpracy pomiędzy instytucjami zaangażowanymi w realizację programu. Jest to możliwe przez rozwój działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów uzależnień, zgodnie z obowiązującymi zapisami Narodowego Funduszu Zdrowia i wytycznymi rekomendowanymi przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom. W/w Program zakłada nie tylko zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych, narkotykowych, ale również przemocy poprzez szeroko rozwiniętą profilaktykę oraz zmniejszenie rozmiarów już istniejących problemów alkoholowych i przemocy w rodzinie a także zwiększenie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z nimi.

W ramach realizacji Programu podjęto działania w obszarach:

- **Edukacja, Promocja zdrowia i Kształcenie Kadr** poprzez działania informacyjno-edukacyjne promujące zdrowy styl życia, dystrybucję ulotek i broszur oraz rozpowszechnianie informacji na temat dostępnych form bezpłatnej pomocy specjalistycznej dla mieszkańców gminy. Propagowano m.in. realizowane lokalne kampanie, celem akcji było zwrócenie społeczności lokalnej na problem przemocy domowej, szkodliwości spożywania alkoholu, dopalaczy i narkotyków, trzeźwości na drogach, uzależnień behawioralnych czy też spożywania alkoholu przez kobiety w okresie ciąży. Każdy zainteresowany mógł otrzymać materiały edukacyjno – profilaktyczne, a także zasięgnąć szczegółowych informacji na temat pracy Komisji i Zespołu, oraz oferty bezpłatnego poradnictwa w Punkcie Informacyjno-Konsultacyjnym.

Troje członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych skorzystało z bezpłatnego wyjazdowego szkolenia, gdzie nabyli wiedzę o zmieniających się przepisach dotyczących obszaru uzależnień i przemocy i podnieśli swój kompetencje w zakresie w/w tematyki.

- **Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień od alkoholu, narkotyków i uzależnień behawioralnych dla dzieci i młodzieży** - Szkoły realizowały działania edukacyjno-

profilaktyczne w ramach godzin wychowawczych i spotkań z rodzicami w ramach wywiadówek szkolnych.

W Szkole Podstawowej w Podhorcach od 2023 roku realizowany jest program profilaktyczno-rozwojowy „EduLyke”. Jest to program dla klas 4-8 i jest to program profilaktyki uzależnień i kształtowania umiejętności psychospołecznych i wiedzy na temat rozwoju, wsparcia dzieci i dorosłych. Ma on na celu zwiększenie świadomości na temat zachowań szkodliwych dla zdrowia, wzmocnienie odporności psychicznej uczniów i poczucia sensu poprzez wsparcie rozwoju umiejętności społecznych, promocję zdrowego stylu życia wolego od uzależnień oraz poprawę jakości życia i relacji interpersonalnych.

W październiku 2024 roku w szkołach podstawowych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski odbyły się przedstawienia Teatru Magiczna Scena. Uczniowie klas 4-8 ze szkół w Sabaudii, Majdanie Górnym, Podhorcach oraz w Łaszczówce i w Pasiekach wraz z nauczycielami, mieli możliwość wziąć udział w spektaklu pt. „Pułapki Sieci”, który realizował program profilaktyczny i składał się z formy teatralnej oraz pogadanki. Spektakl profilaktyczny poruszał tematykę uzależnień od substancji psychoaktywnych, w tym m. in. narkotyków i dopalaczy oraz tematykę cyberprzemocy, relacji rówieśniczych i relacji z dorosłymi czyli z rodzicami, opiekunami. Przedstawienia spotkały się z pozytywnym odbiorem ze strony uczniów i niosły ze sobą wartościowy przekaz w kwestiach związanych z bezpieczeństwem w internecie oraz wpływem grupy rówieśniczej na zachowania młodych ludzi i niebezpieczeństw dotyczących zażywania substancji psychoaktywnych.

- **Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych oraz związanych z tematyką przemocy** - Zadania realizowane były głównie w ramach dofinansowania pracy Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Punkt Informacyjno - Konsultacyjny świadczy usługi stacjonarnie w każdą środę miesiąca w siedzibie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rogóźnie, jego główną funkcją jest udzielanie osobom i rodzinom, u których występują problemy uzależnień i przemocy, pomocy psychospołecznej i prawnej. Mieszkańcy Gminy Tomaszów Lubelski mogą w ramach działalności Punktu skorzystać z bezpłatnych porad z zakresu problematyki rodzinnej, socjalnej, prawnej oraz psychologicznej i skonsultować problemy ze specjalistami czyli pracownikiem socjalnym, prawnikiem oraz psychologiem. W ramach działalności Punktu można skorzystać z : konsultacji i pomocy prawnej, konsultacji i porad psychologicznych i socjalnych dla dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie trudności rodzinnych, oraz sytuacji związanych z kryzysem psychicznym, uzyskać informacje na temat możliwości pomocy i kompetencji poszczególnych służb z terenu miasta i innych instytucji, które mogą zaangażować się w profesjonalną i systemową pomoc dla klientów Punktu Konsultacyjnego.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych obraduje w siedzibie GOPS w Tomaszowie Lubelskim. Czteroosobowa Komisja na posiedzeniach spotyka się w celu m.in.: podejmowania przez GKRPA czynności zmierzających do objęcia leczeniem osób uzależnionych, przeprowadzania rozmów w sprawach osób nadużywających alkoholu oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, motywowanie osób nadużywających alkoholu do podjęcia leczenia i przyjmowanie wniosków dotyczących kierowania na obowiązkowe leczenie odwykowe, kompleksowego opracowania dokumentacji wymaganej przy kierowaniu

wniosków do Sądu Rejonowego w Tomaszowie Lubelskim, zlecenia do wykonania opinii przez biegłych, inicjowania i prowadzenia działań profilaktycznych, opiniowania lokalizacji punktów sprzedaży napojów alkoholowych, inicjowania działań związanych z prowadzeniem profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży.

Efektem realizacji działań Programu jest:

- przekazanie wiedzy mieszkańcom gminy na temat profilaktyki uzależnień i zachowań ryzykownych,
- promowanie zdrowego stylu życia oraz atrakcyjnych dla dzieci i młodzieży zachowań prospołecznych jako alternatywy wobec patologii, szczególnie używania alkoholu, czy stosowania przemocy,
- podniesienie świadomości mieszkańców na temat zagrożeń i negatywnych skutków związanych z używaniem alkoholu, narkotyków, przemocy,
- zwiększenie samoświadomości w zakresie pełnienia roli rodzicielskiej, zachęcanie do budowania głębszych relacji z dziećmi dających poczucie zadowolenia i bliskości,
- nauka rozpoznawania u dzieci i młodzieży zachowań i sytuacji ryzykownych, przygotowanie do podejmowania racjonalnych wyborów,
- wzmocnienie poczucia własnej wartości u dzieci i młodzieży, rozbudzenie dążenia do poszukiwania własnych pasji i zainteresowań,
- zapewnienie dostępności do wieloaspektowej i interdyscyplinarnej pomocy dla osób uwikłanych w przemoc i uzależnienia, przez co w znacznej mierze zmniejsza skutki tych negatywnych zjawisk oraz wpływa na poprawę funkcjonowania, klienci otrzymują wieloaspektowe wsparcie, rzetelną i fachową informację oraz w miarę potrzeb skierowanie do pomocy świadczonej w innych formach,
- ograniczenie szkód zdrowotnych i społecznych osób poddanych oddziaływaniom w ramach poradnictwa i terapii poprzez poprawę stanu psychicznego i podjęcie działań zmieniających ich sytuację,
- wspieranie procesu trzeźwienia osób uzależnionych od alkoholu, podniesienie kompetencji osób pracujących w obszarze uzależnień i przemocy.

Na realizację Programu zaplanowano w roku 2024 środki finansowe w łącznej wysokości 124 800,00 złotych. Na realizację zadań programu wydatkowano kwotę 104 059,79 złotych. Pozostałe środki zostaną przekazane na realizację zadań w 2025 roku.

Na realizację zadań Programu przeznaczone są środki uzyskiwane z dochodów Gminy, głównie pochodzące z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz ze środków pochodzących z tytułu opłat od napojów alkoholowych o ilości nominalnej napoju nieprzekraczającej 300 ml. Wysokość środków finansowych uzyskanych przez gminę z tytułu rocznych opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych wyniosła 90 660,37 złotych, natomiast środki uzyskane z opłaty uzyskanej od sprzedaży napojów alkoholowych w opakowaniach jednostkowych o ilości nominalnej napoju nieprzekraczającej 300 ml wyniosły 17 602,21 złotych.

Podsumowanie działalności Ośrodka Pomocy Społecznej

Analizując budżet oraz sposób wydatkowania środków należy stwierdzić, że problem ubóstwa społeczeństwa na terenie Gminy ciągle jest stosunkowo znaczący. Działalność GOPS stanowi dużą część działalności Gminy. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że w ostatnich latach GOPS nie tylko zajmuje się wyłącznie zadaniami związanymi z opieką społeczną, ale świadczy usługi związane z wypłatą pomocy dla różnych grup społecznych m.in. wypłata pomocy dla uchodźców z Ukrainy, wypłata różnych dodatków (węglowy, zwrot VAT za gaz itp.). Ciągłe zwiększanie zadań, które realizuje GOPS zmusiło władze gminy do podjęcia decyzji o zmianie lokalizacji ośrodka. Aktualnie ośrodek mieści się w Rogóźnie przy ul. Szklarniowej. Nowa lokalizacja sprawiła, że pracownicy ośrodka mają teraz bardzo dobre warunki pracy a mieszkańcy gminy korzystający z usług ośrodka znacznie lepszy komfort obsługi.

Na terenie Gminy ciągle są osoby i rodziny, które długotrwale korzystają z pomocy społecznej. Główne przyczyny udzielania świadczeń - ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezrobocie, przemoc domowa, uzależnienia. Dlatego też rosną potrzeby w zakresie pomocy społecznej, do których zaliczyć należy:

1. Wsparcie działalności Centrum dla Rodzin, utworzonego w ramach projektu współfinansowanego ze środków Funduszy Norweskich w projekcie gminy „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej w gminie Tomaszów Lubelski”.
2. Utworzenie Centrum Usług Społecznych na bazie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, w ramach środków Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych miasta i gminy Tomaszów Lubelski, w celu poszerzenia zakresu usług społecznych.
3. Rozwój usług społecznych dla osób niepełnosprawnych – z programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” oraz „Opieka Wytchnieniowa ” a także usług opiekuńczych z programu „Opieka 75+”.
4. Wspieranie inicjatyw organizacji pozarządowych, w zakresie realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, poprzez zabezpieczenie w budżecie gminy środków finansowych niezbędnych do powierzenia realizacji tych zadań.
5. Zwiększanie zasobów mieszkaniowych gminy, przy wykorzystaniu wolnych lokali gminnych, zwiększanie nakładów na budowę mieszkalnictwa socjalnego udział gminy w programach rządowych dotyczących budownictwa socjalnego i komunalnego, pozyskiwanie mieszkań na zasadach określonych w ustawie z dnia 16 grudnia 2020 roku o rozliczeniu ceny lokali lub budynków w cenie nieruchomości zbywanych z gminnego zasobu nieruchomości. Problem ten jest bardzo istotny na terenie gminy, gdyż na koniec roku w gminie istniało jedynie 10 lokali komunalnych, a lokali socjalnych gmina w ogóle nie posiadała.
6. Rozwój usług społecznych skierowanych na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców gminy Tomaszów Lubelski w ramach działalności KIS.

7. Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia diety rodziny, poprzez gminne programy wspierania rodziny, wspieranie działalności klubów dziecięcych i funkcji opiekuna dzieci (system opieki nad dzieckiem do lat 3).

W 2024 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim funkcjonował w następującej strukturze organizacyjnej, która przedstawia poniższa tabela:

Tabela 24. Struktura zatrudnienia w GOPS w Tomaszowie Lubelskim

Lp.	Rodzaj stanowiska	Nazwa stanowiska	Ilość osób zatrudnionych
1.	Urzędnicze kierownicze:	Kierownik GOPS	1
		Kierownik Działu Planowania i Analiz- Główny księgowy	1
		Kierownik Działu Pomocy Społecznej i Środowiskowej	1
		Kierownik Działu ŚR i FA	1
		Kierownik Działu Wspierania Rodziny	1
2.	Stanowiska urzędnicze	Zastępca głównego księgowego	1
		Inspektor ds. ŚR	3 w tym urlop wychowawczy
3.	Stanowiska nieurzędnicze	Główny specjalista pracy socjalnej/Koordynator KIS	1
		Specjalista pracy socjalnej	1
		Starszy pracownik socjalny	5 w tym urlop macierzyński
		Pracownik socjalny	1
		Asystent rodziny (0,5 etatu)	1
		Wychowawca w świetlicy (0,5 etatu)	
		Pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze (3,5 etatu), w tym: Instruktor terapii zajęciowej 1,5 etatu Opiekun 2 etaty	5
		Pomoc administracyjna/sprzątaczką	1
	RAZEM		24

Bezrobocie

Poziom i stopa bezrobocia

Na koniec grudnia 2024 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tomaszowie Lubelskim zarejestrowanych było 2356 osób bezrobotnych, w tym 1173 kobiety, co stanowiło 49,79% ogólnie zarejestrowanych. W porównaniu do analogicznego okresu roku ubiegłego odnotowano spadek liczby zarejestrowanych o 265 osób. W porównaniu do listopada 2024 r. nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych o 62 osoby.

Tabela 25. Stopa bezrobocia w kraju oraz w powiatach Województwa Lubelskiego wg stanu na dzień 31 grudnia 2024 r.

Województwa, podregiony i powiaty	Bezrobotni w tys. osób	Stopa bezrobocia (w % aktywnych zawodowo)
POLSKA	774,5	5,0
Woj. LUBELSKIE	54,5	7,2
bialski	3,4	8,8
biłgorajski	2,0	5,8
chełmski	2,3	11,5
hrubieszowski	2,7	14,6
janowski	1,7	11,2
krasnostawski	2,5	12,9
kraśnicki	3,0	10,1
lubartowski	3,2	11,4
lubelski	2,5	5,4
łęczyński	1,0	4,9
łukowski	1,6	4,0
opolski	1,9	9,5
parczewski	0,9	7,9
puławski	2,1	5,4
radzyński	1,4	6,8
rycki	1,1	6,6
świdnicki	1,6	7,0
tomaszowski	2,3	8,5
włodawski	1,7	14,9
zamojski	3,1	10,4
m. Biała Podlaska	1,6	7,0
m. Chełm	1,6	7,9
m. Lublin	7,1	4,0
m. Zamość	2,0	7,8

Źródło: Dane PUP Tomaszów Lubelski

Jak wynika z powyższego zestawienia stopa bezrobocia liczona jako iloraz liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności czynnej zawodowo w Powiecie Tomaszowskim na dzień 31 grudnia 2024 r. wyniosła 8,5% i była o 1,3% wyższa od stopy bezrobocia w województwie i o 3,5% wyższa od stopy bezrobocia w kraju.

Tabela 25. Wybrane dane statystyczne dot. gmin Powiatu Tomaszowskiego wg stanu na dzień 31 grudnia 2024 r.

Lp.	Gmina	Bezrobotni ogółem	Kobiety		Bezrobotni uprawnieni do zasiłku		Bez doświadczenia zawodowego		Długotrwale bezrobotni		Młodzież do 25 roku życia	Niepełnosprawni
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Tomaszów Lub.	425	210	49,4	57	13,4	88	20,7	216	50,8	45	24
2	Bełżec	105	64	61,0	17	16,2	23	21,9	51	48,6	18	4
3	Jarczów	93	50	53,8	13	14,0	28	30,1	46	49,5	23	4
4	Krynice	81	40	49,4	14	17,3	23	28,4	41	50,6	13	2
5	Lubycza Królewska	233	113	48,5	28	12,0	53	22,7	135	57,9	40	7
6	Łaszczów	164	81	49,4	20	12,2	47	28,7	82	50,0	27	4
7	Rachanie	154	72	46,8	21	13,6	41	26,6	86	55,8	31	5
8	Susiec	194	94	48,5	24	12,4	47	24,2	110	56,7	30	11
9	Tarnawatka	137	61	44,5	17	12,4	31	22,6	78	56,9	24	8
10	Telatyn	105	57	54,3	8	7,6	41	39,0	64	61,0	21	4
11	gmina Tomaszów Lub.	329	173	52,6	49	14,9	84	25,5	167	50,8	72	11
12	Tyszowce	137	67	48,9	20	14,6	43	31,4	59	43,1	37	3
13	Ułhówek	199	91	45,7	13	6,5	53	26,6	128	64,3	31	4
OGÓŁEM		2356	1173	49,8	301	12,8	602	25,6	1263	53,6	412	91

Źródło: Dane PUP Tomaszów Lubelski

Według stanu na dzień 31 grudnia 2024 r. prawo do zasiłku posiadało 301 osób bezrobotnych tj. 12,78 % ogólnie zarejestrowanych.

Liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi na dzień 31 grudnia 2024 r. wynosiła 1779 osób co stanowiło 75,51% ogólnie zarejestrowanych. Na koniec grudnia 2024 r. w ewidencji Urzędu pozostawało 21 osób bezrobotnych ze statusem cudzoziemca w tym 17 kobiet.

W grudniu 2024 r. Urząd zarejestrował 279 osób i wyłączył z ewidencji 217 osób w tym 106 osób z powodu podjęcia pracy, co stanowiło 48,85% ogólnie wyłączonych z ewidencji.

Tabela 26. Analiza osób bezrobotnych z gminy Tomaszów Lubelski na rynku pracy w latach 2015 -2024:

Rok	Bezrobotni ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Młodzi do 25 roku życia	Niepełnosprawni
2015	630	324	306	151	30
2016	462	258	204	83	28
2017	390	224	166	76	22
2018	310	171	139	51	18
2019	315	173	142	61	18
2020	381	216	165	60	18
2021	320	191	129	50	26
2022	310	174	136	56	18

2023	366	185	181	66	19
2024	329	173	156	72	11

Dane: PUP w Tomaszowie Lubelskim

Tabela 27. Analiza osób długotrwale bezrobotnych

Lp.	Rok	Bezrobotni długotrwale	% ogółu bezrobotnych
1.	2015	321	48,6
2.	2016	238	47,1
3.	2017	177	43,2
4.	2018	129	41,6
5.	2019	128	40,6
6.	2020	174	45,7
7.	2021	173	54,1
8.	2022	171	55,2
9.	2023	178	48,6
10.	2024	167	50,8

Dane: PUP w Tomaszowie Lubelskim

Analizując sytuację na rynku pracy w Gminie Tomaszów Lubelski należy zauważyć, że liczba bezrobotnych z terenu gminy Tomaszów Lubelski zarejestrowanych w PUP po zmniejszeniu się w latach 2017-2018 i znaczącym wzroście w roku 2020, spowodowanym najprawdopodobniej wybuchem epidemii koronawirusa, a tym samym zamknięcie gospodarek w Europie i powrót pracowników do Polski w latach 2021-2022 zanotowała znaczący spadek do stanu sprzed epidemii. Był to bardzo korzystny wynik, który mógł świadczyć o wychodzeniu gospodarki Polski z kryzysu spowodowanego koronawirusem, pomimo praktycznego zamknięcia rynku pracy dla Polaków w Wielkiej Brytanii, która z końcem roku 2020 zakończyła okres przejściowy wychodzenia z Unii Europejskiej, a tym samym ograniczyła pewne przywileje dla obywateli Unii. Niestety na koniec roku 2023 bezrobocie w Gminie Tomaszów Lubelski uległo ponownemu wzrostowi, aby na koniec roku 2024 znowu ulec znacznemu zmniejszeniu. Biorąc pod uwagę fakt, że stan ludności w gminie Tomaszów Lubelski w ostatnich latach pozostaje na podobnym poziomie należy uznać to za bardzo pozytywny prognostyk na przyszłość.

Wnioski z analizy sytuacji osób bezrobotnych:

1. Liczba bezrobotnych mieszkańców gminy Tomaszów Lubelski po znaczącym wzroście w roku 2023 zanotowała znaczny spadek na koniec 2024 roku.
2. W ewidencji bezrobotnych mieszkańców gminy w dalszym ciągu utrzymuje się duża liczba młodych ludzi do 25 roku życia, którzy pomimo zdobycia wykształcenia, nie znajdują zatrudnienia na lokalnym rynku pracy.
3. Niepokojącym faktem jest, stale utrzymująca się liczba osób długotrwale bezrobotnych, które stanowią obecnie połowę bezrobotnych ogółem. Związane jest to z tym, że bezrobotni nie chcą podejmować zatrudnienia lub znajdują to zatrudnienie w szarej strefie bądź za granicą.

4. Kobiety znajdują się w trudniejszej sytuacji na rynku pracy; liczba kobiet bezrobotnych jest większa od liczby mężczyzn pozostających bez pracy. Jedną z przyczyn determinujących brak pracy, jest praca zmianowa, która wymusza mobilność osoby bezrobotnej. Przy istniejących deficytach w komunikacji podmiejskiej, kwestia powyższa stanowi problem w aktywizacji kobiet bezrobotnych. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, że w ostatnim roku zanotowano spadek liczby bezrobotnych kobiet.
5. Stopa bezrobocia w powiecie tomaszowskim na koniec roku 2024 wyniosła 8,5% i była o 1,3% wyższa od stopy bezrobocia w województwie i o 3,5% wyższa od stopy bezrobocia w kraju. Na plus można uznać fakt, że wskaźniki te są korzystniejsze niż na koniec roku 2023 (stopa bezrobocia w powiecie wynosiła wówczas 9,1%).

Poziom bezrobocie w Gminie Tomaszów Lubelski uzależniony jest od sytuacji gospodarczej powiatu, a szczególnie sytuacji na rynku pracy w mieście powiatowym Tomaszów Lubelski, gdyż tam zlokalizowana jest większość miejsc pracy z których korzystają mieszkańcy gminy. W ostatnich latach Gmina Tomaszów Lubelski szczególny naciska położyła na stworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy właśnie na terenie gminy. Działania te były skierowane do uaktywnienia Tarnobrzelskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Wisłosan w Łaszcówce-Kolonii. Wspólne działania Gminy oraz Zarządu Województwa Lubelskiego doprowadziły do tego, że w roku 2021 tereny strefy zostały kompletnie uzbrojone i udostępnione potencjalnym inwestorom. Należy mieć nadzieję na bliski koniec konfliktu zbrojnego pomiędzy Rosją a Ukrainą, co może spowodować większe zainteresowanie inwestowaniem na ścianie wschodniej naszego kraju.

Bezdomność

Pomimo dużego odsetka osób korzystających z pomocy społecznej na terenie gminy nie odnotowuje się dużego problemu związanego z bezdomnością. W roku 2024 na terenie Gminy wystąpiły tylko 2 przypadki świadczenia pomocy dla osób bezdomnych przez Gminną Noclegownię w Szarowoli, która jest odpowiedzialna za świadczenie pomocy osobom z problem bezdomności na terenie gminy.

Na dzień 31.12.2024 dane dotyczące Noclegowni przedstawiały się następująco:

- liczba miejsc statutowych – 6 (tylko mężczyźni)
- rodzaj wsparcia – udzielenie schronienia, kąpiel, gorący posiłek, suchy prowiant, odzież, poradnictwo socjalne, opieka medyczna, umożliwienie prania i suszenia odzieży, możliwość samodzielnego przygotowywania posiłków, pomoc rzeczowa, praca socjalna, możliwość skorzystania z kąpieli,

Zatrudnienie – 0,8 etatu.

3.6. Oświata

Edukacja to jedna z kluczowych dziedzin, zarówno w wymiarze ogólnokrajowym jak i lokalnym. Im bardziej wykształcone społeczeństwo, tym szybciej i lepiej potrafi się przystosować do realiów dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej i społecznej.

Niski poziom wykształcenia wynika z niedostatku instytucji edukacyjnych na terenie gminy, migracji wykształconych mieszkańców wsi do aglomeracji miejskich i niskiej potrzeby doksztalcania się osób młodych (brak motywacji z powodu braku miejsc pracy).

Oświata funkcjonuje dziś w rzeczywistości społecznej, która nieustannie się zmienia, a dynamika tych przemian stawia przed samorządami wciąż nowe problemy do rozwiązania, sprawia również, że raz przyjęte sposoby radzenia sobie z nimi trzeba ciągle aktualizować.

W kontekście negatywnych zmian demograficznych, zachodzących na poziomie całego kraju - system edukacji mierzy się z problemem zbyt dużych zasobów kadrowych w stosunku do zmniejszającej się liczby dzieci. Z roku na rok rośnie koszt nauki w przeliczeniu na 1 ucznia, co wiąże się z tym, że gminy muszą dokładać do edukacji coraz więcej środków.

Prowadzenie szkół podstawowych to jedno z najważniejszych zadań własnych gminy, a wydatki na to zadanie w połączeniu z wydatkami na edukację przedszkolną, stanowią największą część budżetów gmin.

W roku 2024 wydatki ogółem w dziale oświata i wychowania zostały zaplanowane w kwocie 28 238 513,47 zł, zaś zrealizowane w kwocie 26 902 661,06 zł, w rezultacie stopień realizacji wydatków ogółem wyniósł 95,27%.

Natomiast wydatki bieżące wychowania bieżące w ramach działu zostały zaplanowane w kwocie 24 847 823,47 zł, zaś zrealizowane w kwocie 23 639 736,51 zł co stanowiło 95,14% realizacji zaplanowanych wydatków. Środki te przeznaczono następująco:

- w rozdziale 80101 Szkoły podstawowe wydatkowano kwotę 15 022 247,26 zł, co stanowi 95,45% planu rocznego wynoszącego 15 738 131,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 7 736 706,16 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 1 660 861,11 zł;
 - dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 1 338 264,16 zł;
 - wynagrodzenia osobowe pracowników w kwocie 1 244 683,12 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 543 998,00 zł;
 - wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 512 205,04 zł;
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 491 193,80 zł;
 - zakup materiałów i wyposażenia w kwocie 350 064,81 zł;
 - zakup energii w kwocie 347 742,74 zł;
 - zakup usług pozostałych w kwocie 245 511,34 zł;

- składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 161 166,16 zł;
- zakup usług remontowych w kwocie 120 963,76 zł;
- dodatkowe wynagrodzenie roczne w kwocie 82 786,88 zł;
- wynagrodzenia nauczycieli wypłacane w związku z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 69 831,63 zł;
- zakup środków dydaktycznych i książek w kwocie 43 057,84 zł;
- zakup usług zdrowotnych w kwocie 20 175,00 zł;
- składki i inne pochodne od wynagrodzeń pracowników wypłacanych w związku z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 13 880,84 zł;
- wynagrodzenia bezosobowe w kwocie 13 144,00 zł;
- wpłaty na PPK finansowane przez podmiot zatrudniający w kwocie 12 876,02 zł;
- opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych w kwocie 4 607,95 zł;
- zakup towarów (w szczególności materiałów, leków, żywności) w związku z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 4 426,26 zł;
- podróże służbowe krajowe w kwocie 2 727,40 zł;
- zakup usług związanych z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 1 373,24 zł;
- w rozdziale 80103 Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych wydatkowano kwotę 3 983 873,57 zł, co stanowi 95,50% planu rocznego wynoszącego 4 171 411,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 1 887 994,71 zł;
 - dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 702 286,74 zł;
 - wynagrodzenia osobowe pracowników w kwocie 471 417,76 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 435 251,37 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 142 802,00 zł;
 - wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 134 038,92 zł;
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 111 128,79 zł;
 - składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 56 330,05 zł;
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne w kwocie 30 725,31 zł;
 - wynagrodzenia nauczycieli wypłacane w związku z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 9 259,36 zł;
 - składki i inne pochodne od wynagrodzeń pracowników wypłacanych w związku z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 1 629,53 zł;
 - wpłaty na PPK finansowane przez podmiot zatrudniający w kwocie 1 009,03 zł.
- w rozdziale 80104 Przedszkola wydatkowano kwotę 1 667 162,07 zł, co stanowi 89,27% planu rocznego wynoszącego 1 867 500,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - zakup usług przez jednostki samorządu terytorialnego od innych jednostek samorządu terytorialnego w kwocie 1 667 162,07 zł.
- w rozdziale 80106 Inne formy wychowania przedszkolnego wydatkowano kwotę 105 249,04 zł, co stanowi 97,45% planu rocznego wynoszącego 108 000,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 101 401,20 zł;

- dotacja podmiotowa z budżetu dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych w kwocie 3 847,84 zł.
- w rozdziale 80107 Świetlice szkolne wydatkowano kwotę 806 240,11 zł, co stanowi 95,34% planu rocznego wynoszącego 845 651,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 573 405,79 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 109 559,34 zł;
 - wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 40 662,48 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 37 065,00 zł;
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 36 297,01 zł;
 - składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 8 856,08 zł;
 - wpłaty na PPK finansowane przez podmiot zatrudniający w kwocie 394,41 zł.
- w rozdziale 80113 Dowożenie uczniów do szkół wydatkowano kwotę 319 055,86 zł, co stanowi 97,19% planu rocznego wynoszącego 328 275,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - zakup usług pozostałych w kwocie 262 349,06 zł;
 - dotacja celowa z budżetu jednostki samorządu terytorialnego, udzielone w trybie art. 221 ustawy, na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji organizacjom prowadzącym działalność pożytku publicznego w kwocie 51 000,00 zł;
 - zakup usług związanych z pomocą obywatelom Ukrainy w kwocie 5 706,80 zł.
- w rozdziale 80146 Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli wydatkowano kwotę 37 798,00 zł, co stanowi 98,66% planu rocznego wynoszącego 38 311,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - zakup usług pozostałych w kwocie 37 728,00 zł;
 - podróże służbowe krajowe w kwocie 70,00 zł.
- w rozdziale 80148 Stołówki szkolne i przedszkolne wydatkowano kwotę 209 027,66 zł, co stanowi 95,47% planu rocznego wynoszącego 218 938,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - wynagrodzenia osobowe pracowników w kwocie 162 624,18 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 26 237,84 zł;
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne w kwocie 9 916,40 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 7 791,00 zł;
 - składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 2 458,24 zł.
- w rozdziale 80149 Realizacja zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego wydatkowano kwotę 278 405,58 zł, co stanowi 95,53% planu rocznego wynoszącego 291 431,61 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 168 062,96 zł;
 - wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 57 590,12 zł;
 - wynagrodzenia osobowe pracowników w kwocie 21 110,23 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 14 473,01 zł;

- odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 5 328,61 zł;
- dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 5 048,96 zł;
- wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 4 664,03 zł;
- składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 2 101,90 zł;
- wpłaty na PPK finansowane przez podmiot zatrudniający w kwocie 25,76 zł.
- w rozdziale 80150 Realizacja zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych wydatkowano kwotę 936 904,72 zł, co stanowi 97,25% planu rocznego wynoszącego 963 424,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - wynagrodzenia osobowe nauczycieli w kwocie 411 211,91 zł;
 - dotacja podmiotowa z budżetu dla niepublicznej jednostki systemu oświaty w kwocie 361 106,12 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 78 059,58 zł;
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 27 899,00 zł;
 - wydatki osobowe niezaliczone do wynagrodzeń w kwocie 26 062,44 zł;
 - dodatkowe wynagrodzenie roczne nauczycieli w kwocie 23 013,60 zł;
 - składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w kwocie 9 216,12 zł;
 - wpłaty na PPK finansowane przez podmiot zatrudniający w kwocie 335,95 zł.
- w rozdziale 80153 Zapewnienie uczniom prawa do bezpłatnego dostępu do podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych wydatkowano kwotę 76 143,18 zł, co stanowi 98,04% planu rocznego wynoszącego 77 661,86 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - zakup środków dydaktycznych i książek w kwocie 68 996,53 zł;
 - dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji stowarzyszeniom w kwocie 7 146,65 zł.
- w rozdziale 80195 Pozostała działalność wydatkowano kwotę 197 629,46 zł, co stanowi 99,27% planu rocznego wynoszącego 199 089,00 zł. Niniejsza wartość została wydatkowana na:
 - odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w kwocie 154 179,00 zł;
 - zakup usług pozostałych w kwocie 29 624,28 zł;
 - zakup materiałów i wyposażenia w kwocie 7 872,05 zł;
 - wynagrodzenia bezosobowe w kwocie 5 646,76 zł;
 - składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 307,37 zł.

Natomiast część oświatowa subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2024 wyniosła 12 596 939,00 zł.

Na terenie Gminy Tomaszów Lubelski w roku 2024 działały zarówno szkoły publiczne, których organem prowadzącym jest Gmina Tomaszów Lubelski, jak również szkoły niepubliczne, dla których organem prowadzącym są inne podmioty.

Jednostki oświatowe na terenie gminy Tomaszów Lubelski:

Szkoły Publiczne:

1. Szkoła Podstawowa im. Jana Kochanowskiego w Łaszczówce.
2. Szkoła Podstawowa im. Żołnierzy Września 1939 roku w Majdanie Górnym.

3. Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach.
4. Szkoła Podstawowa im. Ordynacji Zamoyskiej w Sabaudii.
5. Szkoła Podstawowa im. Papieża Jana Pawła II w Szarowoli.
6. Szkoła Podstawowa w Pasiekach.
7. Szkoła Podstawowa w Rogoźnie.
8. Szkoła Podstawowa w Typinie.

Szkoły Niepubliczne:

1. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Jezierni prowadzona przez Fundację „Wiedza, Edukacja, Rozwój” w Jezierni.
2. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Przeorsku prowadzona przez Stowarzyszenie „Czajnia”.

Tabela 28. Liczba uczniów w szkołach na terenie Gminy Tomaszów w ostatnich pięciu latach

Liczba uczniów	Rok szkolny 2020/2021	Rok szkolny 2021/2022	Rok szkolny 2022/2023	Rok szkolny 2023/2024	Rok szkolny 2024/2025
Szkoły publiczne prowadzone przez Gminę	470	471	464	444	475
Szkoły niepubliczne	93	109	96	54	49
Oddziały przedszkolne przy szkołach publicznych	244	236	270	264	248
Oddziały przedszkolne przy szkołach niepublicznych	54	80	51	38	45
Inne formy wychowania przedszkolnego	23	23	25	21	11
Razem	884	919	906	821	828

Tabela 29. Liczba uczniów w poszczególnych szkołach publicznych na terenie gminy

Liczba uczniów	Rok szkolny 2022/2023			Rok szkolny 2023/2024			Rok szkolny 2024/2025		
	Sz.Podst.	Od. Przedszk.	Razem	Sz.Pod st.	Od. Przedszk.	Razem	Sz.Podst.	Od. Przedszk.	Razem

SP Łaszcówka	63	48	111	65	43	108	72	49	121
SP Majdan Górny	74	33	107	71	34	105	76	36	112
SP Podhorce	120	46	166	119	44	163	115	39	154
SP Sabaudia	95	52	147	96	54	150	114	50	164
SP Szarowola	34	20	54	28	20	48	29	12	41
SP Pasieki	33	18	51	28	18	46	29	21	50
SP Typin	27	7	34	21	7	28	21	0	21
SP Rogoźno	18	46	64	16	44	60	19	41	60
Razem	464	270	734	444	264	708	475	248	723

Tabela 30. Liczba uczniów w poszczególnych szkołach niepublicznych na terenie gminy

Liczba uczniów	Rok szkolny 2022/2023			Rok szkolny 2023/2024			Rok szkolny 2024/2025		
	Szkoła podstawowa	Oddział przedszkolny	Razem	Szkoła podstawowa	Oddział przedszkolny	Razem	Szkoła podstawowa	Oddział przedszkolny	Razem
NSP Przeorsk	50	30	80	45	21	66	49	24	73
NSP Jeziernia	36	16	52	9	17	26	0	21	21
NSP Justynówka (działała do 2023)	10	5	15	0	0	0	0	0	0
Punkt przedszkolny	-	25	25	-	21	21	-	11	11
Razem	96	76	172	54	59	113	49	56	105

Jak widać z ww. zestawień w ostatnich latach liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez Gminę utrzymywała się na podobnym poziomie z lekkim wzrostem w czterech największych szkołach. Liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych jest inna w poszczególnych latach. Przyczyną takiego stanu może być fakt, że wychowanie przedszkolne, oprócz przygotowania szkolnego tzw. zerówka, nie jest obowiązkowe i tylko od decyzji rodzica zależy, czy dziecko uczęszcza do przedszkola czy nie. Po zakończeniu działania NSP w Justynówce w roku 2023

na terenie gminy działają tylko dwie niepubliczne szkoły podstawowe. W szkołach tych widzimy coroczny spadek liczby uczniów ogółem, zarówno w szkołach podstawowych, jak i w oddziałach przedszkolnych. Jednak analizując szczegółowo należy zauważyć, że NSP w Przeorsku zanotowała wzrost liczby uczniów zarówno w szkole podstawowej, jak i oddziale przedszkolnym.

Sytuacja znaczącego spadku uczniów w szkołach podstawowych na terenie Gminy będzie wymagała dogłębnych analiz i próby rozwiązania tego problemu.

Ze względu na fakt, że obwody szkół w Gminie są stosunkowo duże istnieje konieczność organizacji dowozu dzieci do poszczególnych placówek. W roku szkolnym 2024/2025 objęto dowozem 233 dzieci, co przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 31. Trasy i liczba dowożonych dzieci.

L.p.	Trasa	Ilość dzieci (średnia z 10 m-cy dowozu)
1.	Dowóz uczniów do Szkoły Podstawowej im. Żołnierzy Września 1939 r. w Majdanie Górnym	44
2.	Dowóz uczniów do Szkoły Podstawowej im. Jana Kochanowskiego w Łaszcówce	30
3.	Dowóz uczniów do Szkoły Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach	97
4.	Dowóz uczniów do Szkoły Podstawowej w Typinie	3
5.	Dowóz uczniów do Szkoły Podstawowej im. Ordynacji Zamoyskiej w Sabaudii	59
RAZEM:		233

Poza dowozami do szkół działających na terenie gminy zwracano również rodzicom koszty opieki i dowozu dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego.

Ponadto Gmina zwracała rodzicom koszty dowozu uczniów niepełnosprawnych do placówek oświatowych – 7 w tym 1 dziecko ukraińskie oraz zapewniała 4 uczniom dowóz wraz z opiekunem - 2 do Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Janusza Korczaka w Tomaszowie Lubelskim oraz 1 do Zespołu Szkół Techniczno-Zawodowych im. M. Rataja w Tomaszowie Lubelskim oraz 1 uczeń do SP Pasieki.

Stosunkowo mała liczba uczniów w szkołach publicznych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski nie przedkłada się na mniejszą liczbę kadry pedagogicznej w nich zatrudnionej. Związane jest to z koniecznością realizacji przez szkoły, podstawy programowej określonej w odrębnych przepisach, nakładania na gminę coraz to większych wymagań np. zapewnienie dzieciom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, opieki świetlicowej, czy też coraz większą liczbą dzieci z opiniami lub orzeczeniami z Poradni Psychologiczno – Pedagogicznych.

Poniżej przedstawiono stan zatrudnienia w szkołach gminnych na koniec roku 2024

Tabela 32. Zatrudnienie w szkołach publicznych na koniec roku 2024

Lp.	Nazwa placówki	Pełnozatr. (liczba)	Pełnozatr. (etaty)	Niepełnozatr. (liczba)	Niepełnozatr. (etaty)	RAZEM etaty	Pracownicy administracji i obsługi	
							liczba	etaty
1.	SP Łaszczówka	15	15	10	5,75	25	8	7,5
2.	SP Majdan Górny	16	16	9	3,96	25	5	5
3.	SP Podhorce	18	18	4	1,86	22	8	7,5
4.	SP Sabaudia	15	15	10	4,12	25	5	4,88
5.	SP Szarowola	6	6	11	4,76	17	3	2,75
6.	SP Pasieki	9	9	5	1,28	14	2	1,75
7.	SP Typin	6	6	12	3,87	18	1	0,5
8.	SP Rogóžno	6	6	8	3,09	14	2	1,75
RAZEM		91	91	69	28,69	119,69	34	31,63

Łącznie w szkołach dla których Gmina Tomaszów Lubelski jest organem prowadzącym na koniec roku 2024 zatrudnionych było 160 nauczycieli (w roku 2020 – 155, w roku 2021 – 161, w roku 2022 – 166, w roku 2023 - 159), co w przeliczeniu na pełne etaty daje liczbę 119,69 etatów nauczycielskich (rok 2023 – 114,42)

Liczba uczniów (szkoła podstawowa i oddziały przedszkolne) na jednego nauczyciela wynosi 4,4 ucznia na jednego nauczyciela, a w przeliczeniu na etaty jest to 5,88 uczniów na 1 etat nauczycielski.

Największą liczbę stanowią nauczyciele z najwyższym stopniem awansu zawodowego tj. dyplomowani. Nauczyciele posiadają pełne kwalifikacje zawodowe, często uzupełnione dodatkowymi kilkoma specjalnościami.

Obsługą ekonomiczno-administracyjną szkół zajmuje się gminna jednostka organizacyjna, jaką jest Gminny Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół w Tomaszowie Lubelskim. Zatrudnienie w Zespole na koniec roku 2024 wynosiło 7 pracowników.

Porównując średnie krajowe wartości dotyczące liczby uczniów na jednego nauczyciela należy stwierdzić, że w gminie Tomaszów Lubelski odbiegają one w znacznym stopniu, co jest główną przyczyną tak wysokich wydatków na oświatę, które ponosi gmina. Biorąc pod uwagę, że w roku szkolnym 2024-2025 liczba uczniów w szkołach znacząco się nie zmieniła, to sytuacja ta nie ulega poprawie.

Szkoły funkcjonujące na terenie gminy są to szkoły wiejskie. Ich cechą charakterystyczną jest fakt, iż uczy się w nich mniej dzieci niż w szkołach miejskich, co potwierdzają powyższe dane. Łączna liczba uczniów uczęszczających do szkół na terenie Gminy Tomaszów Lubelski jest dużo mniejsza niż w szkołach miejskich. Z jednej strony, jest to cecha pozytywna - możliwe jest utworzenie mniejszych oddziałów, w których na jednego

nauczyciela przypada mniej dzieci, dzięki czemu może on efektywniej pracować i lepiej dostosowywać pracę do potrzeb podopiecznych. Uczniowie są mniej anonimowi, społeczność szkolna jest niewielka i dobrze zintegrowana, a szkoła pełni ważną funkcję kulturową i społeczną na wsi. Jest to niezwykle istotne zwłaszcza w przypadku takich gmin jak Tomaszów Lubelski, gdzie nie ma jednej, centralnej miejscowości, siedziba leży poza jej granicami administracyjnymi i trudniej jest integrować lokalne społeczności. Jednak duża liczba małych szkół stanowi duże obciążenie finansowe dla gminy. Konieczne jest właściwe wyważenie potrzeb lokalnych społeczności oraz możliwości budżetowych gminy.

Ponadto, cechą charakterystyczną dla funkcjonowania oświaty na terenie Gminy Tomaszów Lubelski jest fakt, iż wiele dzieci korzysta z usług edukacyjnych placówek położonych na terenie miasta Tomaszów Lubelski. Zjawisko to dotyczy przede wszystkim miejscowości bezpośrednio sąsiadujących z miastem i położonych w jego pobliżu, które są z nim dobrze skomunikowane, więc codzienne dojazdy są relatywnie mało uciążliwe i zajmują stosunkowo niewiele czasu. Z jednej strony bliskość Tomaszowa Lubelskiego jest więc korzystna, uzupełnia i dywersyfikuje lokalną ofertę edukacyjną. Z drugiej może powodować mniejsze zainteresowanie gminnymi szkołami i mniejszy popyt na ich usługi, co przekłada się na spadek liczby uczniów. Oznacza to nie tylko konieczność zapewnienia odpowiedniej bazy dydaktycznej placówkom lokalnym, lecz także obliguje do ciągłego poprawiania jakości kształcenia oraz atrakcyjności szkół gminnych, by były one konkurencyjne względem szkół miejskich i dorównywały im poziomem oferty edukacyjnej. Proces podnoszenia standardu lokalnych placówek oświatowych trwa od wielu lat, a jego efekty są już widoczne - wiele placówek gminnych cieszy się podobnym prestiżem i uznaniem uczniów, co szkoły miejskie. Szczególną szansę na wzrost jakości kształcenia stanowi możliwość pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania, które umożliwiają modernizację bazy materialnej, zakup odpowiedniego wyposażenia oraz wdrażanie różnorodnych, często innowacyjnych programów edukacyjnych.

Ponadto, jak już wcześniej wspomniano Gmina inwestuje w poprawę infrastruktury szkolnej. Główne działania w tym zakresie to:

- w roku 2024 wybudowano nową salę gimnastyczną o lekkiej konstrukcji z Programu „Olimpia” współfinansowanego przez Ministerstwo Sportu i Turystyki,
- wybudowanie sali gimnastycznej przy szkole w Łaszczówce, na której budowę pozyskano dotację z Ministerstwa Sportu i Turystyki,
- wybudowanie sali gimnastycznej przy szkole w Sabaudii,
- zakończenie w roku 2021 II etapu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski. W ramach projektu termomodernizację przeprowadzono w budynkach szkół w Typinie, Rogóźnie i Jezierni (szkoła niepubliczna). Zadanie dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020,
- wykonanie szeregu mniejszych prac remontowych w placówkach,
- pozyskanie dotacji na wyposażenie i zakup podręczników dla uczniów szkół gminnych.

Wyniki egzaminów w roku 2024

Stan oświaty najlepiej zobrazować na podstawie wyników egzaminów końcowych.

Egzamin ósmoklasisty jest egzaminem obowiązkowym co oznacza, że każdy uczeń musi do niego przystąpić, aby ukończyć szkołę.

Celem egzaminu jest obiektywne zbadanie poziomu wiedzy i umiejętności uczniów na zakończenie etapu kształcenia podstawowego. Należy podkreślić, że egzaminy zewnętrzne dają informacje mierzalne, ale same wyniki niepełnie przedstawiają pracę szkoły. Wyników uzyskanych przez daną placówkę nie należy więc traktować jako surowego wskaźnika, znaczący wpływ na poziom edukacyjny ucznia mają bowiem następujące czynniki:

- czynniki środowiskowe, czyli status społeczno-ekonomiczny ucznia, poziom aspiracji edukacyjnych, warunki bytowe, bezrobocie rodziców, wielość rodzin patologicznych;
- czynniki indywidualne, tkwiące w samym uczniu, jego zaangażowanie w uczenie, indywidualne podejście do nauki, specyficzne uzdolnienia uczniów w obszarach badanych umiejętności, trudności w uczeniu się, niesystematyczne przygotowywanie się do zajęć, niska frekwencja, a także niskie możliwości intelektualne;
- czynniki edukacyjne, czyli planowanie działań edukacyjnych w placówkach, dobór programów nauczania i podręczników, wprowadzanie najnowszych technologii;
- nauczyciel - jego zaangażowanie, wrażliwość na potrzeby ucznia, poziom wiedzy i umiejętności, otwarcie na własny rozwój, nie mniej jednak wynik egzaminu daje określoną wiedzę co do dalszych kierunków pracy placówki.

Wyniki egzaminów zewnętrznych są i muszą być wykorzystywane w ocenie jakości pracy szkoły, ale należy pamiętać o tym, że cały proces edukacyjny musi być ukierunkowany na systematyczny rozwój ucznia i nie może być ograniczony i podporządkowany jedynie egzaminowi. Należy jednak zaznaczyć, iż wyniki egzaminów zewnętrznych dają wskazówki na jakich obszarach działań edukacyjnych należy skupiać uwagę, dokonywać określonych korekt i modyfikacji. Główną funkcją zewnętrznego oceniania jest diagnozowanie osiągnięć ucznia po zakończeniu każdego etapu edukacyjnego.

Egzamin ósmoklasisty został przeprowadzony od 14 do 16 maja 2024 r. Uczniowie, którzy z przyczyn losowych lub zdrowotnych nie przystąpili do niego w powyższym terminie, napisali egzamin 10, 11 i 12 czerwca.

Egzamin ósmoklasisty jest przeprowadzany w formie pisemnej. Każdy ósmoklasista przystąpił do egzaminu z trzech przedmiotów obowiązkowych:

- 1) języka polskiego
- 2) matematyki
- 3) języka obcego nowożytnego2 .

Tabela 33. Wyniki uczniów z egzaminu ósmoklasisty w roku 2024

Szkoła	Liczba uczniów	Język polski		Matematyka		Język angielski	
		%	stanin	%	stanin	%	stanin

SP Łaszczówka	6	76	8	47	5	55	4
SP Majdan Górny	5	48	3	28	2	39	2
SP Pasieki	4						
SP Podhorce	9	71	7	56	4	49	5
SP Sabaudia	0						
SP Szarowola	4						
SP Typin	2						
NSP Jeziernia	0						
NSP Przeorsk	5	69	7	58	6	60	5
Średni wynik w Gminie	x	66	6	53	4	45	5
Średni wynik w powiecie	x	60	5	58	4	42	4
Średni wynik w województwie	x	63	5	51	3	51	5
Średni wynik w kraju	x	61	5	66	5	52	5

Wyniki zostały przedstawione dla liczby zdających 5 i więcej.

Zgodnie z decyzją OKE Kraków wyniki uczniów w szkołach, gdzie w klasach ósmych uczy się do 5 uczniów nie są publikowane, gdyż jest to zbyt mała tzw. „próba” i nie stanowi wystarczającej podstawy do wnioskowania statystycznego. Dotyczy to SP w Pasiekach, Szarowoli i Typinie. W SP w Sabaudii i Jezierni nie było ósmej klasy.

Do egzaminu ósmoklasisty w gminie Tomaszów Lub. podeszło 35 uczniów (91 uczniów ubiegłym roku). Na teście z języka polskiego uzyskali średnio 66 proc. punktów możliwych do zdobycia. Przeciętny wynik z matematyki to 45 proc. punktów. Uczniowie podchodzący do testu z języka angielskiego uzyskali średnio 53 proc. punktów.

Z języka polskiego najwyższy wynik osiągnęła Szkoła Podstawowa w Łaszczówce (76%) - lepszy niż w gminie, powiecie, województwie i kraju. Na drugim miejscu była SP w Podhorcach.

Ogólnie jak co roku słabiej wypadła matematyka. - najwyższy wynik NSP Przeorsku – 60 % i SP w Podhorcach – 56% , najniższy SP w Majdanie Górnym – 28%.

Z języka angielskiego również najwyższy wynik osiągnęła NSP w Przeorsku 60% - , na drugim miejscu SP w Łaszcówce - 55%.

Tabela 34. Średnie wyniki Gminy Tomaszów Lubelski z trzech egzaminów (język polski, matematyka, język obcy) na tle gmin z powiatu tomaszowskiego

Gmina	Liczba zdających	Wynik średni w %			
		Język polski	Matematyka	Liczba zdających	Język angielski`
Tomaszów Lubelski (gmina miejska)	79	62	51	78	68
Bełżec (gmina wiejska)	9	51	41	6	52
Jarczów (gmina wiejska)	20	56	31	11	62
Krynice (gmina wiejska)	18	68	47	18	61
Lubycza Królewska (obszar wiejski)	8	64	28	8	53
Lubycza Królewska (miasto)	31	62	51	31	65
Łaszców (obszar wiejski)	6	63	47	6	68
Łaszców (miasto)	15	53	19	15	40
Rachanie (gmina wiejska)	24	48	31	22	48
Susiec (gmina wiejska)	27	54	34	28	50
Tarnawatka (gmina wiejska)	13	68	52	13	67
Telatyn (gmina wiejska)	26	71	42	26	58
Tomaszów Lubelski (gmina wiejska)	35	66	45	35	53
Tyszowce (obszar wiejski)	16	61	30	16	48
Tyszowce miasto	17	49	37	17	47
Ułhówek (gmina wiejska)	1				
Ogółem zdających	345				

W ubiegłym roku w powiecie tomaszowskim zdawało egzamin ósmoklasisty 852 uczniów, w bieżącym roku tylko 345 uczniów.

Jeśli chodzi o średnie wyniki poszczególnych gmin, to najlepiej zdali ósmoklasiści ze Szkoły Podstawowej w Tarnawatce. Są na szczycie rankingu z języka angielskiego, na drugim miejscu z jęz. polskiego i matematyki.

Wśród 16 gmin powiatu tomaszowskiego Gmina Tomaszów Lubelski znalazła się na: czwartym miejscu z języka polskiego, szóstym z matematyki oraz ósmym z języka angielskiego.

W roku szkolnym 2023/2024 uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Rogóźnie osiągnęli bardzo dobre i dobre wyniki edukacyjne. Potwierdzeniem są wyniki Ogólnopolskiego Sprawdzianu Kompetencji Trzecioklasisty, który został przygotowany przez Wydawnictwo Pedagogiczne „Operon” oraz wyniki Ogólnopolskiego Konkursu Matematycznego „Leon”. Uczniowie klasy III uczestniczący w Ogólnopolskim Sprawdzianie Kompetencji Trzecioklasisty osiągnęli wysokie wyniki. W sprawdzianie wzięło udział 9 uczniów tj. 100% klasy.

Średni wynik sprawdzianu na tle średniego wyniku szkół w Polsce przedstawia się następująco:

Język polski: Szkoła – 93% Polska – 82%	Matematyka: Szkoła – 98 % Polska – 75 %	Przyroda Szkoła – 88% Polska – 79%
---	---	--

Powyższe wyniki wskazują, że z edukacji polonistycznej, matematycznej i przyrodniczej uczniowie osiągnęli wyższe wyniki niż w Polsce.

Podsumowanie sytuacji oświaty w Gminie Tomaszów Lubelski.

Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i ponadpodstawowej to jeden z priorytetów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego oraz Strategii Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski.

Zauważyć należy, że w całej Polsce wydatki budżetów gmin na oświatę i wychowanie systematycznie rosną przy jednoczesnym spadku ilości uczniów. Gmina Tomaszów Lubelski nie odbiega od tego trendu.

Ogólne tendencje (ustawodawcy, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Kuratoriów Oświaty) w zakresie organizacji i finansowania oświaty przez samorządy zmierzają w kierunku utrzymania za wszelką cenę obecnej ilości placówek. Uwidacznia się to m.in. w dodatkowym subwencjonowaniu szkół o liczbie uczniów nieprzekraczającej 70. Wszelkie próby reorganizacji zdążają w kierunku optymalizacji zatrudnienia i ilości godzin nauczania.

Mając powyższe na uwadze Gmina Tomaszów Lubelski realizuje działania, które obecnie oraz w latach kolejnych mogą przynieść efekty w postaci zwiększenia liczby uczniów w szkołach.

Do działań tych należy zaliczyć:

- Objęcie bezpłatnym dowozem do szkół dzieci, które nie mieszczą się w kryteriach ustawowych. wg ustawy, Gmina powinna dowozić dzieci, które

mieszkają dalej niż 3 km (klasy I-IV), oraz dalej niż 4 km (klasy V-VIII).

- Zwiększenie w szkołach godzin świetlicy.
- Rezygnacja z opłat za przebywanie dzieci w oddziałach przedszkolnych ponad ustawowe 5 godzin.
- Pozyskiwanie środków zewnętrznych dla rozwoju szkół (dotacje podręcznikowe, objęcie budynków szkolnych procesem termomodernizacji).

Jednak pomimo starań o utrzymanie szkół, oraz faktu małej liczebności klas należy stwierdzić, że wyniki egzaminów w niektórych szkołach gminnych są na przeciętnym a nawet słabym poziomie.

Ponadto należy stwierdzić, że wydatki na oświatę w wysokości 26 902 661,06 zł są pokrywane tylko w 46 % z części oświatowej subwencji ogólnej tj. w kwocie 12 596 939,00 zł, pozostała część tj. 54 % czyli 14 305 722,06 zł został pokryta z budżetu gminy. ponoszone bezpośrednio z budżetu gminy. Co prawda nie istnieje jedna, sztywno określona wartość „akceptowalnego poziomu finansowania oświaty z budżetu gminy poza subwencją oświatową”, która obowiązywałaby wszystkie samorządy. Jednak można określić normy, praktyki i rekomendacje, które funkcjonują w Polsce, aby zorientować się, co jest uznawane za realistyczne lub akceptowalne. Za akceptowalny (realistyczny i stabilny budżetowo) poziom dofinansowania oświaty z budżetu gminy (poza subwencją) uznaje się 20–40% – dla gmin o średnich dochodach, gdzie funkcjonują typowe szkoły, takie jak w gminie Tomaszów Lubelski.

Biorąc więc pod uwagę ww. wskaźniki zarówno dotyczące wyników egzaminów oraz poziomu finansowania oświaty z budżetu gminy należy przeanalizować tą sytuację i wyciągnąć wnioski, które pozwolą na poprawę tej sytuacji, a co za tym idzie możliwość zwiększenia poziomu inwestycji w gminie, co przyczyni się do poprawy poziomu życia mieszkańców.

2.7. Ochrona środowiska i gospodarka odpadami.

Stan środowiska naturalnego w Gminie Tomaszów Lubelski uważa się za dobry. Na terenie Gminy nie występuje duża integracja zakładów przemysłowych, które by generowały różnorodne emisje oraz niebezpieczeństwa związane z ich funkcjonowaniem. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest tzw. emisja niska pochodząca ze spalania paliw w piecach domowych, często o przestarzałej konstrukcji. Natomiast zanieczyszczenia wód i gleby głównie powstają poprzez przenikanie do nich środków chemicznych pochodzących z intensywnych upraw polowych oraz nieszczelnych zbiorników na ścieki. Ciągłym problemem, pomimo objęcia wszystkich mieszkańców Gminy systemem zbiórki odpadów, jest zanieczyszczanie lasów oraz przydrożnych rowów odpadami komunalnymi.

Zagadnienia ochrony środowiska realizowane były głównie poprzez realizację następujących programów:

- Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2022 – 2026 z perspektywą do 2030 roku Plan Gospodarki Niskoemisyjnej
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032
- Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2024 r.
- Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Urządzeń Kanalizacyjnych Gminy Tomaszów Lubelski Programu ochrony

Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2022 – 2026 z perspektywą do 2030 roku

Podstawę prawną opracowywania Programu Ochrony Środowiska stanowi ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku, Prawo ochrony środowiska, a przyjęty Uchwałą Nr III/471/2023 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2022 – 2026 z perspektywą do 2030 roku”.

Program ochrony środowiska ma na celu dostosowanie działań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych uwzględniając założenia dokumentów strategicznych wyższego szczebla (krajowych, wojewódzkich i powiatowych) oraz dokumentów na poziomie Gminy Tomaszów Lubelski uwzględniając zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Przedstawia on charakterystykę aktualnego stanu środowiska, a ustalenia Programu obejmują priorytety i działania ekologiczne, cele i kierunki ochrony środowiska oraz plan operacyjny określający przedsięwzięcia wytypowane na podstawie zdefiniowanych celów.

W gminie Tomaszów Lubelski występuje wiele potrzeb i problemów, które należy realizować w celu zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego i zrównoważonego rozwoju z uwzględnieniem ochrony środowiska.

Podstawową dziedziną zapóźnień infrastruktury środowiska jest zaopatrzenie mieszkańców w dobrej jakości wodę oraz bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie ścieków. Przestrzennie rozłożony układ gminy nie sprzyja pod względem finansowym budowie zbiorczej infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej.

Według stanu na koniec roku 2024 jeszcze 5 miejscowości tj.: Jeziernia, Ruda Wołoska, Przeorsk, Ruda Żelazna i Klekacz nie miało dostępu do zbiorowych wodociągów gwarantujących dobrej jakości wodę. Mieszkańcy tych miejscowości korzystają z własnych ujęć. W roku 2024 kontynuowano budowę sieci wodociągowych m.in. w miejscowości Łaszczówka, Rabinówka oraz Majdan Górny.

Na terenie gminy nie ma zbiorczych systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków. Według stanu na koniec roku 2024 tylko miejscowość Łaszczówka-Kolonia była w całości skanalizowana, natomiast miejscowość Rogóźno jest w części skanalizowana tj. ulica Siwa Dolina, ul. Józefowska, część ul. Osterwy i Sybiraków oraz części ul. Wyzwolenia (budowa w roku 2024). Mieszkańcy pozostałej części gminy korzystają ze zbiorników na ścieki lub przydomowych oczyszczalni ścieków.

Wydatki na infrastrukturę wodociągowo-kanalizacyjną zostały przedstawione w części dotyczącej infrastruktury technicznej.

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032

Kolejnym programem dotyczącym ochrony środowiska jest „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032” przyjęty uchwałą Nr XIII/120/2019 z dnia 20 grudnia 2019 r.

Podstawowym celem Programu jest:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko

W 2024 roku Urząd Gminy Tomaszów Lubelski prowadził kolejne nabory na usuwanie wyrobów zawierających azbest od osób fizycznych w ramach środków własnych. Do Urzędu Gminy wpłynęły 93 wnioski od mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski, które zostały w całości zrealizowane.

W ramach dofinansowania ze środków własnych z budżetu gminy oraz środków zewnętrznych zostało usuniętych 67,92 Mg wyrobów zawierających azbest.

Według danych wprowadzonych do Bazy Azbestowej ilość wyrobów pozostałych do unieszkodliwienia na terenie gminy na koniec 2024 roku to ok. 5,5 tys. Mg.

Usuwanie i wymiana wyrobów zawierających azbest jest zadaniem długofalowym ze względu na dużą ilość wyrobów, a także wysokość potrzebnych środków finansowych. Zadanie usuwania wyrobów, instalacji zawierających azbest, które stanowią potencjalnie odpady azbestowe przewidziane jest zgodnie z „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terytorium Polski” do zrealizowania do roku 2032. Program ten zakłada, iż właściciele obiektów, wyrobów zawierających azbest powinni dokonać usuwania i unieszkodliwiania tych wyrobów na własny koszt.

Planuje się, iż na terenie Gminy Tomaszów Lubelski wyroby zawierające azbest będą sukcesywnie usuwane w zależności od zużycia, wykonania ich konserwacji oraz zabezpieczenia do 2032 r. Z uwagi na wysoki koszt usuwania i unieszkodliwiania odpadów azbestowych istotne jest dofinansowanie przedsięwzięć związanych z usuwaniem wyrobów

azbestowych, podejmowanych przez osoby fizyczne, m.in. ze środków publicznych oraz pomocowych Unii Europejskiej.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami odbiór i transport ww. wyrobów może być wykonywany przez firmy specjalistyczne posiadające w tym zakresie odpowiednie zezwolenia i składowane na składowiskach odpadów azbestowych. Decyzja odnośnie udzielenia dofinansowania przez Gminę mieszkańcom, jego wysokości, sposobu udzielenia, wyboru rozwiązania w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest jest uzależniona od pozyskiwania środków oraz możliwości w zakresie udzielenia środków własnych przez Urząd Gminy.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej

W ramach realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2021-2027 przyjętego uchwałą Nr LVIII/507/2024 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 stycznia 2024 r., a także programu obowiązującego wcześniej, realizowano działania prowadzące do redukcji emisji gazów cieplarnianych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, redukcję zużycia energii finalnej, poprzez podniesienie efektywności energetycznej oraz rozwój gospodarki niskoemisyjnej. Realizacja programu rozłożona jest na lata, dlatego też w każdym roku budżetowym realizowane są inne zadania wpływające na ograniczenie emisji.

Do najważniejszych zadań, zrealizowanych i w trakcie realizacji należy zaliczyć:

- Projekt ***„Odnawialne źródła energii w Gminie Tomaszów Lubelski” (projekt zakończono w roku 2019) zrealizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020:***

Wartość projektu to 4,4 mln. PLN. W ramach projektu zamontowano 349 instalacji kolektorów solarnych oraz 136 pomp ciepła do produkcji ciepłej wody użytkowej. Beneficjentami byli bezpośrednio mieszkańcy Gminy – właściciele domów jednorodzinnych.

Poprzez realizację projektu uzyskano następujące wskaźniki dotyczące zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez zwiększenie poziomu wykorzystywania odnawialnych źródeł energii:

- dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej 1,60 MW.
- produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE – 1 058, 40 MWht/rok.
- szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 4 789, 21 t/rok.
- liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE – 485 szt.

- Projekt ***Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski (realizacja projektu zakończona w roku 2020) zrealizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020:***

Wartość projektu to 7,5 mln. PLN. Głównym celem projektu było ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej tj. Gminnego Ośrodka Kultury w Podhorcach, Szkoły Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach, Szkoły Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Szarowoli, Świetlicy Wiejskiej w Majdanku, Urzędu Gminy Tomaszów Lubelski, Szkoły Podstawowej Szkoły Podstawowej im. Ordynacji Zamoyskiej

w Sabaudii, budynku administracyjnego w Rogóźnie, Szkoły Podstawowej im. Żołnierzy Września 1939 r. w Majdanie Górnym. Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości powietrza, zostanie zredukowana emisja zanieczyszczeń do powietrza poprzez wymianę starych systemów grzewczych o niskiej sprawności energetycznej jak również montaż instalacji urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii (pompy ciepła, kolektory słoneczne). Dzięki wymianie instalacji grzewczej, ociepleniu ścian zewnętrznych oraz wymianie nieszczelnych drzwi i okien, zmniejszy się emisja gazów z procesu spalania do atmosfery w tym CO₂, obniżone zostaną koszty za energię elektryczną oraz poprawie ulegnie stan techniczny obiektu. Grupę docelową projektu, która odniesie bezpośrednie korzyści z realizacji projektu na poziomie jego realizacji stanowią uczniowie i pracownicy Szkół, jak również mieszkańcy Gminy, którzy odczują realną poprawę stanu jakości powietrza. Wpływie to zdecydowanie na podniesienie jakości życia mieszkańców a dzięki zmniejszeniu zanieczyszczeń dostarczanych do powietrza poprawi się ich kondycja zdrowotna. Korzyści wynikające z projektu zauważalne będą również na szczeblu przyrodniczym. Oczekiwanym rezultatem podjętych działań będzie zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą obiektów użyteczności publicznej.

Kluczowe rezultaty projektu:

- Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej: 3841,57 Gj/rok,
- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 294,19 [tony równoważnika CO₂/rok]
- Produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE - 81,25 [MWh/rok],
- Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych - 1067099,79 [kWh/rok]
- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 8 szt.
- Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE - 5 szt.
- Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł odnawialnych - 0,16 MW.

• Projekt **„Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski etap II” (realizacja projektu rozpoczęta w roku 2020 i zakończona w roku 2021) zrealizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020:**

Głównym celem projektu jest ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej tj. Świetlice Wiejskie w: Chorażance, Jezierni, Przeorsku, Rabinówce, Rogóźnie Kolonii, Rudzie Wołoskiej, Typinie, Ułowie, Świetlica Wiejska oraz Szkoła Podstawowa w Rogóźnie, Szkoła Podstawowa w Jezierni, Szkoła Podstawowa w Typinie.

Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości powietrza, zostanie zredukowana emisja zanieczyszczeń do powietrza poprzez wymianę starych systemów grzewczych o niskiej sprawności energetycznej jak również montaż instalacji urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii (pompy ciepła).

Dzięki wymianie instalacji grzewczej, ociepleniu dachu, stropodachu, ścian zewnętrznych oraz ścian w gruncie, wymianie nieuszczelnionych drzwi i okien, zmniejszy się emisja gazów z procesu spalania do atmosfery w tym CO₂, obniżone zostaną koszty za energię ciepłą oraz poprawie ulegnie stan techniczny obiektu. Grupę docelową projektu, która odniesie bezpośrednie korzyści z realizacji projektu na poziomie jego realizacji stanowią pracownicy oraz osoby korzystające z usług świadczonych przez świetlice wiejskie, remizo-świetlice, uczniowie i pracownicy Szkół, jak również mieszkańcy Gminy, którzy odczuwają realną poprawę stanu jakości powietrza. Wpłynie to zdecydowanie na podniesienie jakości życia mieszkańców a dzięki zmniejszeniu zanieczyszczeń dostarczanych do powietrza poprawi się ich kondycja zdrowotna. Korzyści wynikające z projektu zauważalne będą również na szczeblu przyrodniczym. Oczekiwanym rezultatem podjętych działań będzie zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą obiektów użyteczności publicznej.

Kluczowe rezultaty projektu:

- Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej: 4894,44 Gj/rok,
- Produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE - 87,84 [MWh/rok]
- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 652,279 [tony równoważnika CO₂/rok]
- Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych 2405467 [kWh/rok]
- Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł odnawialnych 0,24 [MW]
- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 11 szt., Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE - 9 szt.
- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 11 [szt.]

• Projekt **„Modernizacja i budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Tomaszów Lubelski”** (realizacja projektu rozpoczęta została w roku 2020, a zakończona w roku 2022 – rozliczenie projektu) zrealizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Wartość projektu: 748 tys. PLN. W ramach projektu zostaną zmodernizowane cztery linie oświetlenia ulicznego w Chorążance (rok 2020), Rogóźnie, Majdanie Górnym i Jezierni (w roku 2021). Celem projektu jest poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie „niskiej emisji”, podniesienie efektywności energetycznej oraz wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań dla oświetlenia ulicznego.

Planowany jest roczny spadek emisji gazów cieplarnianych w wysokości 7,05 [tony równoważnika CO₂/rok].

• Projekt **„Odnawialne Źródła Energii w Gminie Tomaszów Lubelski – II Etap”** zrealizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

W ramach projektu w roku 2023 zamontowano następujące instalacje OZE dla mieszkańców Gminy:

- o 196 instalacji fotowoltaicznych,

- o 101 instalacji kolektorów słonecznych do produkcji ciepłej wody użytkowej,
- o 15 sztuk pomp ciepła do produkcji ciepłej wody użytkowej.
- Wprowadzenie w roku 2020 Uchwałą Rady Gminy Nr XXI/188/2020 regulaminu udzielenia dotacji celowych z budżetu Gminy Tomaszów Lubelski na dofinansowanie wymiany niskosprawnych kotłów i pieców opalanych paliwem stałym na niskoemisyjne źródła ciepła. W związku z podjętą uchwałą ogłoszono nabór wniosków na wymianę kotłów opalanych paliwem stałym. W roku 2024 nie udzielano 2 dotacje na ten cel.
- Zadaniem związanym również z gospodarką niskoemisyjną jest sukcesywna wymiana lamp oświetlenia ulicznego na lampy ledowe (energooszczędne). Praktycznie wszystkie nowobudowane linie oświetlenia ulicznego wyposażane są już w tego typu lampy. Jedynie w sporadycznych wypadkach, gdy nie jest to możliwe stosowane są jeszcze lampy starego typu. Ponadto w roku 2023 Gmina otrzymała promesę na sfinansowanie wymiany wszystkich pozostałych lam sodowych i rtęciowych w ramach programu Rozświetlamy Polskę. Realizację zadania rozpoczęto w roku 2024 a zakończenie planowane jest na rok 2025.

Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2024 r.

Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2024 roku, przyjęty uchwałą Nr IV/29/2024 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 27 czerwca 2024 r., obejmował następujące działania:

- 1) zapewnienie bezdomnym zwierzętom miejsca w schronisku dla zwierząt;
- 2) opiekę nad wolno żyjącymi kotami, w tym ich dokarmianie;
- 3) odławianie bezdomnych zwierząt;
- 4) obowiązkową sterylizację albo kastrację zwierząt w schroniskach dla zwierząt;
- 5) poszukiwanie właścicieli dla bezdomnych zwierząt;
- 6) usypianie ślepych miotów;
- 7) wskazanie gospodarstwa rolnego w celu zapewnienia miejsca dla zwierząt gospodarskich;
- 8) zapewnienie całodobowej opieki weterynaryjnej w przypadkach zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt.

Na realizację programu została zaplanowana kwota 35.000,00 złotych, w tym:

- zapewnienie bezdomnym zwierzętom miejsc w schronisku – 9.000,00 zł,
- sprawowanie opieki nad kotami wolno żyjącymi, w tym ich dokarmianie – 1.500,00 zł,
- odławianie bezdomnych zwierząt – 1.500,00 zł,
- zapobieganie bezdomności poprzez ograniczenie populacji bezdomnych zwierząt poprzez zabiegi kastracji i sterylizacji – 15.000,00 zł,
- poszukiwanie właścicieli dla bezdomnych zwierząt – 2.000,00 zł,
- usypianie ślepych miotów – 500,00 zł,
- zapewnienie miejsca dla zwierząt gospodarskich w gospodarstwie rolnym – 500,00 zł,
- całodobowa opieka weterynaryjna w przypadku zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt – 5.000,00 zł.

Bezdomne psy.

Na terenie Gminy Tomaszów Lubelski nie funkcjonuje schronisko dla bezdomnych zwierząt, dlatego też odławiane bezdomne psy umieszczane są w schronisku funkcjonującym poza jej terenem. Gmina miała podpisaną umowę ze schroniskiem w Zamościu w tym zakresie. Przed przekazaniem zwierząt do schroniska prowadzona jest akcja informacyjna mająca na celu ustalenie właściciela zwierzęcia lub znalezienie dla zwierzęcia nowego właściciela. W roku 2024 przekazano 5 bezdomne psy do schroniska dla bezdomnych zwierząt w Zamościu.

Bezdomne koty.

Na terenie Gminy nie funkcjonuje żadna organizacja, która statutowo zajmowałaby się dziko żyjącymi zwierzętami w tym m.in. dokarmianiem dziko żyjących kotów. Działania związane z bezdomnymi kotami ograniczają się do finansowania przez Gminę zabiegów sterylizacji kotów przygarniętych przez mieszkańców.

Bezdomne zwierzęta gospodarskie.

W 2024 roku nie zaistniała konieczność interwencji w sprawie bezdomnych lub odebranych właścicielowi zwierząt gospodarskich.

Opieka weterynaryjna nad zwierzętami bezdomnymi, poszkodowanymi w wypadkach drogowych.

Opiekę tą sprawował Gabinet Weterynaryjny Leszek Plizga ul. St. Moniuszki 106 w Tomaszowie Lubelskim.

W roku 2024 finansowa realizacja programu opieki nad zwierzętami przedstawiała się następująco:

Tabela 34: Wydatki związane z opieką nad zwierzętami.

Lp.	Nazwa zadania	Kwota (zł)
1.	Gotowość do całodobowych czynności weterynaryjnych	3 600,00
2.	Zabiegi weterynaryjne:	14 525,72
3.	Usługi utylizacji padłych zwierząt	4 890,24
4.	Zakup karmy	8 914,97
5.	Opłata za odławianie psów oraz przyjęcie do schroniska	9 225,00
6.	Zabiegi inne	2 121,16
7.	Inne wydatki	6 347,57
8.	Dotacja celowa na współfinansowanie bieżących kosztów funkcjonowania schroniska w Zamościu	2 500,00
Razem		52 124,66

Szkody powodowane przez dziką zwierzynę.

Istotnym problemem na terenie Gminy są szkody powodowane przez dziką zwierzynę w uprawach rolnych. Należy zaznaczyć, że sprawy związane ze szkodami powodowanymi przez tą zwierzynę leżą w gestii Skarbu Państwa i są wyłączone z działania gminy. Ponadto od 23 sierpnia 2018 r. nastąpiła zmiana zasad szacowania szkód łowieckich i Urząd Gminy aktualnie nie posiada informacji o ilości załatwionych spraw.

Pomimo podejmowanych przez rząd prób uregulowania prawnego związanego ze tymi szkodami należy stwierdzić, że nie przyniosły one pożądanego efektu i stanowią one ciągle duży problem dla gospodarstw rolnych z terenu Gminy. Gmina ze swej strony wielokrotnie

wskazywała skalę problemu i wносиła o jak najszybsze jego rozwiązanie do władz wyższego szczebla.

Prowadzone od roku 2021 odstrzały sanitarne dzików, w związku z ASF zmniejszyły straty rolników powodowane przez ten gatunek zwierząt.

Gospodarka odpadami komunalnymi:

Na terenie Gminy gospodarka odpadami komunalnymi odbywa się za pośrednictwem firmy wyłonionej w drodze postępowania przetargowego. W roku 2024 usługi z tym związane wykonywała firma ECLER z Łaszcówki – Kolonii.

Do systemu zbiórki odpadów komunalnych, organizowanej przez Gminę, włączone są tylko nieruchomości zamieszkałe. Właściciele nieruchomości niezamieszkałych wywóz odpadów zapewniają we własnym zakresie.

W roku 2020 zmieniono sposób wyliczenia opłaty za wywóz odpadów. Zamiast dotychczasowej metody od gospodarstwa domowego wprowadzono system wyliczania opłaty w zależności od ilości osób zamieszkujących daną nieruchomość.

Uchwałą Nr XXIII/197/2020 z dnia 7 grudnia 2020 r. wprowadzono następujące wysokości opłat:

- Stawka opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi zbieranymi i odbieranymi w sposób selektywny 21 zł od osoby na miesiąc.
- Stawka opłaty podwyższonej za gospodarowanie odpadami komunalnymi, jeżeli właściciel nieruchomości nie wypełnia obowiązku zbierania odpadów komunalnych w sposób selektywny 42 zł od osoby na miesiąc.

Równocześnie wprowadzono zwolnienie dla nieruchomości, których właściciele zagospodarowują bioodpady w kompostowniku przydomowym w wysokości 5 zł od osoby na miesiąc.

Liczba gospodarstw domowych objęta odbiorem odpadów w 2024 roku wynosiła 3256 nieruchomości.

Ilość odpadów zebranych selektywnie: 972,62 Mg.

Odsetek odpadów poddanych recyklingowi: 535 Mg.

Przychody gminy z tytułu opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi (wpłaty zobowiązanych do ponoszenia opłaty) w roku 2024 wyniosły 1 864 885,60 zł. Całkowite wydatki gminy z tytułu opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi wyniosły – 2 654 458,97 zł.

W stosunku do osób posiadających zaległości w opłatach wszczęto postępowanie egzekucyjne.

Z założeń nałożenia na gminy obowiązku prowadzenia gospodarki odpadami komunalnymi wynikało, że dochody i wydatki gmin powinny się bilansować. Z powyższych danych wynika, że gospodarka odpadami komunalnymi obciąża dodatkowo budżet gminy Tomaszów Lubelski, co nie powinno mieć miejsca. Celem finansowego zrównoważenia gospodarki odpadami w roku 2024 Rada Gminy podjęła uchwałę nr X/84/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. o pokryciu części kosztów gospodarowania odpadami komunalnymi z dochodów własnych nie pochodzących z pobranej opłaty za gospodarowanie odpadami

komunalnymi, wynikających z różnicy powstałej pomiędzy dochodami pobranej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, a kosztami funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi.

Pomimo objęcia wszystkich gospodarstw domowych systemem zbiórki odpadów dalej znaczącym problemem jest wyrzucanie odpadów w miejscach niedozwolonych (lasy, przydrożne rowy, przystanki komunikacyjne).

3.8. Sfera gospodarcza

3.8.1. Charakterystyka lokalnej gospodarki

Według danych Banku Danych Lokalnych GUS, na koniec 2024 roku na terenie gminy Tomaszów Lubelski zarejestrowanych było 1 017 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 864 (84,98%) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, a 153 (15,02%) stanowiły osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej. W stosunku do roku 2023 liczba zarejestrowanych podmiotów prowadzących działalność na terenie gminy Tomaszów Lubelski wzrosła o 20.

Pod względem branż, dominują podmioty sekcji G według klasyfikacji PKD 2007 - handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów, motocykli oraz artykułów gospodarstwa domowego – ok. 28% (281 przedsiębiorców), a drugą względem liczebności podmiotów gospodarczych branżą jest sekcja F – budownictwo – 21,5% (219 przedsiębiorców).

Liczebnie dominują podmioty branży handlowej, jednak nie są one największymi pracodawcami ze względu na to, że duża część przedsiębiorstw sekcji G to przedsiębiorstwa sektora MŚP, bardzo często osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, niezatrudniające więcej, niż kilka osób. Znajduje to odzwierciedlenie na rynku pracy, w gminie Tomaszów Lubelski duże znaczenie dla rynku pracy ma sektor usług nierynkowych, mało elastycznych, nisko korespondujących z sytuacją na rynku. Konieczne są więc działania mające na celu zdywersyfikowanie branż miejscowej gospodarki i tworzenie warunków do powstawania miejsc pracy w sektorze usług rynkowych.

W gospodarce gminy Tomaszów Lubelski przeważają branże tradycyjne, słabo rozwinięte są branże tworzące miejsca pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych. Jednym z głównych problemów jest brak strategicznych inwestorów, większych i nowoczesnych zakładów pracy, niedostateczny rozwój branż pozarolniczych. Gmina Tomaszów Lubelski posiada wiele atutów, dzięki którym mogłaby przyciągnąć nowych inwestorów tego typu – bliskość miasta powiatowego, położenie przy drodze krajowej nr 17 (wkrótce droga ekspresowa S17), bliskość granicy z Ukrainą i przejścia granicznego w Hrebennem. Nie mniej jednak należy stwierdzić, że mieszkańcy Gminy Tomaszów Lubelski znajdują zatrudnienie głównie u pracodawców mających siedziby poza granicami gminy.

Szansą na podniesienie aktywności gospodarczej obszaru i zminimalizowanie niekorzystnych zjawisk gospodarczych jest położenie na terenie gminy Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN – Podstrefa Tomaszów Lubelski. Została ona utworzona 17 czerwca 2008 roku na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów. Składają się na nią dwa kompleksy terenów inwestycyjnych – jeden położony na terenie miasta Tomaszów Lubelski, drugi znajdujący się w sąsiadującej z miastem miejscowości Kolonia Łaszczówka. Tereny w Łaszczówce-Kolonii są położone w bliskiej odległości od węzła Południe, obwodnicy Tomaszowa Lubelskiego w ciągu drogi ekspresowej S17, stanowią własność Samorządu Województwa Lubelskiego. Są to grunty niezabudowane - 8 działek o powierzchni od 0,78 do 1,15 ha. Atutem tego kompleksu jest dogodne położenie oraz bliskość Tomaszowa Lubelskiego i przejścia granicznego. W roku 2021 zakończono kompleksowe

uzbrojenie terenu podstrefy. Obecnie teren jest przygotowany do zagospodarowania przez potencjalnych inwestorów.

Dodatkowo w roku 2021 Rada Gminy podjęła uchwały intencyjne o przystąpieniu do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Łaszczówka – Kolonia (bezpośrednio przy strefie ekonomicznej) oraz w miejscowości Jeziernia (bezpośrednio przy węźle południe drogi ekspresowej S17) przeznaczenie terenów w obydwu planach jest przewidziane pod działalność usługowo produkcyjną. Bezpośrednie sąsiedztwo węzła drogi ekspresowej powinno być dodatkowym atutem do lokowania na tym terenie nowych inwestycji.

3.8.2. Rolnictwo

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski występują dwa typy gleb. W zachodniej części gminy, położonej na obszarze Roztocza, występują głównie gleby bielcowe, o niższych klasach bonitacyjnych. Na ogół mają charakter piaszczysty i nie należą do gleb urodzajnych. W części wschodniej gminy, na terenach wchodzących w skład Grzędy Sokalskiej, znajdują się gleby urodzajne, w większości czarnoziemy. Jakość gleb determinuje typ i charakter działalności rolniczej prowadzonej na terenie gminy.

Zgodnie z danymi pozyskanymi podczas Powszechnego Spisu Rolnego, w 2020 liczba gospodarstw domowych na terenie gminy wynosiła 2743, które ze względu na rodzaj dochodów dzieliły się na:

- <u>z dochodem z działalności rolniczej</u>	1 369
- z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	226
- z dochodem z pracy najemnej	569
- z dochodem z emerytury i renty	395
- z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	184.

Dodatkowo na terenie Gminy Tomaszów Lubelski funkcjonowały 3 gospodarstwa rolne prowadzone przez osoby prawne.

Łączna powierzchnia zajęta przez gospodarstwa rolne wynosiła 8 551,39 ha, z czego na gospodarstwa indywidualne przypadało 8 100,12 ha.

Gospodarstwa rolne na terenie gminy cechują się wciąż dużym rozdrobnieniem, co negatywnie wpływa na ich rentowność. Wielkość gospodarstw indywidualnych przedstawia się następująco:

- <u>ogółem</u>	-	1 369
- do 1 ha włącznie	-	31
- 1 - 5 ha	-	976
- 5 - 10 ha	-	226
- 10 - 15 ha	-	62
- 15 ha i więcej	-	74

Podział gospodarstw ze względu na przeznaczenie końcowej produkcji rolniczej przedstawiał się następująco:

- Gospodarstwa indywidualne, gdzie końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była na sprzedaż – 907,
- Gospodarstwa indywidualne, gdzie końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była głównie (w tym wyłącznie) na samozaopatrzenie – 198.

Podział gospodarstw ze względu na źródło dochodów przedstawia się następująco:

- gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej - 334,
- gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności pozarolniczej - 162,
- gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z pracy najemnej - 459,
- gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z emerytury i renty - 278.
- gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania poza emeryturą i rentą gosp. 24

W roku 2020 w sektorze zatrudnienie w gospodarstwach indywidualnych przedstawiało się następująco:

- ogółem pracujących 2 692
w tym:
- mężczyźni 1 521
- kobiety 1 171.

Średnia wielkość gospodarstwa rolnego według Spisu Rolnego z 2020 r. wynosiła 5,92 ha gruntów ogółem i 5,07 użytków rolnych ogółem, natomiast według danych z Referatu podatków i opłat Urzędu Gminy Tomaszów Lubelski średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi 2,91 ha.

Porównując dane ze spisu rolnego w roku 2010 do danych z roku 2020 należy stwierdzić, że liczba gospodarstw domowych utrzymujących się z różnych źródeł spadła z 3007 do 2743. Natomiast drastycznie spadła liczba gospodarstw z dochodem z działalności rolniczej z 2 766 do 1 369. Fakt ten świadczy o tym, że Gmina Tomaszów Lubelski w ostatnich latach z gminy typowo rolniczej zmienia się na gminę okołomiejską.

3.8.3. Turystyka

Gmina Tomaszów Lubelski posiada dogodne warunki do rozwoju turystyki. Do jej głównych atutów należą walory środowiskowe i krajobrazowe, wynikające z faktu położenia w obrębie dwóch krain geograficznych - Rostocza (Rostocza Środkowego oraz Południowego) i Wyżyny Wołyńskiej (Grzęda Sokalska).

Przez obszar gminy przebiegają następujące szlaki turystyczne:

- Szlak Centralny (biegnący z Bełżca do Szastarki);
- Szlak Historyczny (biegnący z Tomaszowa Lubelskiego do Turkowic);
- Szlak Wolnościowy (biegnący z Tomaszowa Lubelskiego do Hrebennego);
- Szlak Walk Partyzanckich (biegnący z Tomaszowa Lubelskiego do Bodaczowa).

Na terenie gminy znajdują się także obiekty zabytkowe, które stanowią atrakcję dla odwiedzających. Ponadto, sporą popularnością cieszą się zbiorniki wodne wykorzystywane przez wędkarzy i nie tylko. Największy znajduje się w miejscowości Rogóźno.

Gmina posiada potencjał do rozwoju turystyki, zarówno z racji swojego położenia, jak też ze względu na posiadane walory krajobrazowo-środowiskowe i obiekty zabytkowe. Ponadto, ze względu na swoje położenie i walory, na terenie gminy Tomaszów Lubelski panują dogodne warunki do uprawiania tzw. turystyki weekendowej - krótkich wyjazdów, zwykle z wykorzystaniem dni wolnych od pracy, często w niedalekie okolice miejsca zamieszkania. Gmina Tomaszów Lubelski może stać się celem takich wyjazdów dla mieszkańców Tomaszowa lub Zamościa. Ponadto, może stanowić tzw. bazę wypadową dla turystów chcących połączyć zwiedzanie Roztocza i okolic z krótkim (najczęściej jednodniowym) wyjazdem na Ukrainę. Jednak gmina Tomaszów Lubelski sąsiaduje z gminami o bardzo wysokiej atrakcyjności i potencjale turystycznym. Konieczne jest położenie większego nacisku na rozwój turystyki, by gmina mogła być konkurencyjna pod tym względem.

Poważnym problemem na terenie gminy jest niewystarczająco rozwinięta branża turystyczna i okołoturystyczna. Potencjał turystyczny gminy nie może być w pełni wykorzystany, ponieważ niedostateczna jest liczba przedsiębiorstw ukierunkowanych na obsługę turystów. Brakuje także w pełni rozwiniętej infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, co utrudnia rozwój tej branży gospodarki lokalnej, obniża jakość usług turystycznych świadczonych na terenie gminy oraz zmniejsza jej atrakcyjność dla osób odwiedzających.

Celem zwiększenia potencjału turystycznego oprócz inwestycji z lat poprzednich m.in. „Zagospodarowanie przestrzeni zbiornika wodnego w Rogoźnie gmina Tomaszów Lubelski”. finansowane z środków Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze, gdzie zostało wykonane

- promenada drewniana z miejscami do odpoczynku.
- wiata z miejscem na ognisko.
- pomosty z ławkami wchodzące w głąb zbiornika wodnego.

— elementy małej infrastruktury tj.: ławki drewniane, tablice edukacyjne, kosze na śmieci, Niewątpliwie realizacja projektu związanego z rewitalizacją Białej Góry wpłynie pozytywnie na rozwój turystyki w gminie. W ramach projektu wybudowano stok narciarski z wyciągiem orczykowym, budynek wielofunkcyjny, zakupiono kompletne wyposażenie stoku oraz utworzono ścieżkę na szczycie Białej Góry. Ponadto w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego przygotowywana jest dokumentacja budowy wieży widokowej i tarasów na szczycie co uatrakcyjni obiekt w okresie letnim.

Wykaz atrakcji turystycznych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski:

1. **Biała Góra** - wzniesienie o wysokości 353 m n.p.m., ze szczytu góry roztaczają się rozległe widoki na Roztocze Środkowe. Szlak na Białą Górę prowadzi lasem, co pozwala zobaczyć bardzo głębokie wąwozy. Szczyt góry objęty został ochroną a ona sama owiana jest różnymi legendami i tajemnicami. Według legendy, znajdowało się tu miasto – zamek otoczone fosą. Na płn. stoku góry odnaleziono ślady osady ludzkiej z czasów średniowiecza potwierdzające istnienie grodziska o nazwie Medno, utożsamiane z Grodami Czerwieńskimi. Prawdopodobnie to po nim pozostały tu resztki wałów i fos.
2. **Skansen „Wiejska Chata” w Ulowie** – położona w malowniczej miejscowości Ulów ukazuje przyrodniczo-historyczne walory Roztocza Tomaszowskiego. Urozmaicone przystanki szlaku doskonale nadają się do pieszych i rowerowych wędrówek. W mini skansenie każdy odwiedzający może zetknąć się z kulturą regionu tomaszowskiego i dotknąć eksponatów.
3. **Farma wiatrowa Majdan Górny** powstała dzięki inwestorowi portugalskiej firmy EDP Renewables, obecnie 10 wiatraków stoi na terenie Gminy Tomaszów Lubelski. W związku z powstaniem farm wiatrowych na terenie gminy występują nowe, utwardzone drogi dojazdowe do turbin wiatrowych o długości ponad 6 km, które łączą ze sobą miejscowości: Majdan Górny, Chorażanka, Przeorsk, Ruda Wołoska, zachęcając do turystyki rowerowej.
4. **Stawy w Rudzie Wołoskiej** – dla wędkarzy, jak również ich rodzin chcących spędzić czas na łonie natury są do dyspozycji stawy rybne. Dwa łowiska wędkarskie zlokalizowane są w Rudzie Wołoskiej przy ulicy Szkolnej, są to idealne miejsce do miłego spędzenia czasu i wędkowania. W zbiornikach pływają takie ryby jak karpie, amury, karasie, liny, szczupaki, sandacze, sumy, jazie, okonie. Istnieje możliwość zakupu świeżej ryby. Na terenie łowisk nie wymagane są karty wędkarskie.
5. **Stawy w Rogóźnie** – do tej pory wykorzystywane głównie przez wędkarzy, ale wraz realizacją projektu pn. „Zagospodarowanie przestrzeni zbiornika wodnego w Rogóźnie gmina Tomaszów Lubelski” gdzie zostało wykonane:
 - promenada drewniana z miejscami do odpoczynku.
 - wiata z miejscem na ognisko.
 - pomosty z ławkami wchodzące w głąb zbiornika wodnego.
 - elementy małej infrastruktury tj.: ławki drewniane, tablice edukacyjne, kosze na śmieci, stały się atrakcyjnym miejscem odwiedzanym zarówno przez mieszkańców, jak i osoby przyjezdne.
6. **Źródła w Rudzie Żelaznej** - zasilają dorzecze rzeki Sołokiji. Powierzchnia tego pomnika przyrody nieożywionej wynosi 0,1 ha. Źródła mają wydajność 20-30 litrów na sekundę.
7. **Kościół Trójcy Przenajświętszej w Łaszcówce** – W 1629 r. powstał drewniany kościół pod wezwaniem Świętej Trójcy. W 1671 r. nowy kościół wybudował Andrzej Maksymilian Fredro. Obsługiwał go ks. Jakub Kraszewski, honorowy kanonik chełmski, dziekan potylicki. Następny kościół drewniany zbudował w 1704 roku Józef Radecki, chorąży horodelski. W 1747 r. Łaszcówka przeszła w ręce Maurycego Kurdwanowskiego,

kasztelana halickiego, który potwierdził dawne uposażenie kościoła, pozwolił też na wyrąb drzew w lasach. W ten oto sposób powstała pierwsza parafia w Łaszcówce. To jednak nie poprawiło stanu finansowego kościoła. Kurdwanowski zadłużył swój majątek i dlatego w 1763 roku parafia Łaszcówka została przekazana OO. Trynitarzom w Tomaszowie Lub. W kościele są trzy ołtarze. W prezbiterium mieści się obraz Trójcy Przenajświętszej. Na bocznym lewym ołtarzu umieszczony jest obraz św. Michała, a poniżej figura Jezusa Miłosiernego. Prawy ołtarz boczny jest poświęcony Matce Najświętszej.

8. **Źródelko Harasinka w Łaszcówce** – na zachód od miejscowości Łaszcówka znajdują się źródła, które były zasilane w okresie międzywojennym przez dwa młyny wodne. W latach późniejszych z ich zasobów korzystał miejscowy zalew i stawy rybne. Z Harasinką związana jest legenda o bogatym i okrutnym gospodarzu Harasiu, który orząc pole bezlitośnie okładał sękatym kijem swe woły. Zwierzęta zbuntowały się i poszły w wodę razem ze złym człowiekiem, topiąc go. Ponoć w stawie tym była czeluść bez dna, która wciągała w głąb siebie nieostrożnych. Później staw zamulił się i czeluść znikła.
9. **Rezerwat „Piekielko” w Łaszcówce** – Rezerwat Przyrody „Piekielko” zajmuje powierzchnię około 1,20 ha. Głównym celem utworzenia tego rezerwatu w 1962 r. było uchronienie przed zniszczeniem głazów narzutowych. Ich ilość szacuje się w tym miejscu na około 68 sztuk. Największe z nich mają około 10 metrów obwodu. Położone są one w pierścieniu o średnicy około 50 metrów. Bloki skalne są częściowo porośnięte mchami i porostami. Nazwa samego rezerwatu wiąże się z legendami, które tłumaczą *diabelskie* pochodzenie głazów.
10. **Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Podhorcach** - Neobarokowy kościół usytuowany jest na zboczu wzniesienia łagodnie opadającego na południe. Na południowym zachodzie od kościoła umieszczona jest dwukondygnacyjna dzwonnica, na zachód murowana plebania z lat 30-tych w typie podmiejskiej willi, a na południowym wschodzie znajduje się ołtarz polowy. Wyposażenie kościoła jest późnobarokowe, ołtarz główny dwudziestowieczny z barokowymi rzeźbami czterech ewangelistów i tyłuż aniołków oraz współczesnym obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej. W nawie bocznej znajduje się ołtarzyk z XVIII w. z obrazem Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, ambona, prospekt organowy i część wyposażenia oraz utensyliów, z końca XVIII w.
11. **Cmentarz w Typinie** - w Typinie na Lubelszczyźnie na cmentarzu prawosławnym w 2018 r. odbyła się ceremonia poświęcenia krzyża oraz nabożeństwo żałobne pod przewodnictwem Ilariona metropolity donieckiego i mariupolskiego, Abła arcybiskupa lubelskiego i chełmskiego oraz Paisjusza arcybiskupa przemyskiego i gorlickiego. Metropolita Ilarion (Szokało) wywodzi się z tych terenów i jest spokrewniony z zasłużoną dla tych okolic rodziną Borowików. Spotkał się ze swoimi polskimi, rzymskokatolickimi kuzynami i podarował im Ikonę Matki Bożej Turkowickiej. Krzyż jaki stanął m.in. wysiłkiem ks. Dariusza Wasiłuka z Tomaszowa Lubelskiego upamiętnia spoczywających na cmentarzu prawosławnych mieszkańców wsi oraz 80. rocznicę zburzenia typińskiej cerkwi Świętych Apostołów Piotra i Pawła.
12. **Jeziernia – źródelka** - historia powstania źródelka to rok 1943, gdy mieszkańcy Jezierni borykali się z brakiem wody w czasie suszy. W Święto Matki Bożej Gromnicznej wybiło źródło, w pobliżu źródelka znajduje się Grota Matki Bożej, dużo zieleni dodaje magii temu miejscu.

- 13. Kapliczka w Rogóźnie** - figura Matki Bożej jest przewiązana w pasie szarfą, nawiązuje do wizerunku Matki Bożej Niepokalanej.
- 14. Kapliczka w Rudzie Wołoskiej** – rzeźba św. Jana Nepomucena z roku 1801 najstarsza na terenie gminy a obok niej znajduje się figura Matki Bożej zwieńczona kolumną na cokole. Fundatorem kapliczki jest Teofil Bujalski, właściciel dóbr Ruda Wołoska i Polesie.
- 15. Majdan Górny – kapliczka** – drewniana figura współczesna ukazująca Jezusa Chrystusa w koronie cierniowej, wybudował ją mieszkaniec Majdanu Górnego p. Tur, aby opiekowała się jego domem; „Janie Pawle II, chroń nasz dom...”
- 16. Majdan Górny Kaplica Św. Jacka** - Kaplica, pw. św. Jacka, w Majdanie Górnym (Lipka), murowana, wzniesiona w r. 1910 przez miejscowego majstra, remontowana m.in. w r. 1945 i 1998. W drewnianym ołtarzu, który wykonał miejscowy stolarz, znajduje się obraz MB Częstochowskiej. Odpust: św. Jacka (niedziela po 17 sierpnia).
- 17. Przeorsk kapliczka** – mała, przydrożna architektura sakralna w formie kapliczki domkowej, na rzucie czteroboku. Przydrożna kapliczka sprzyja zachowaniu dziedzictwa kulturowego Gminy Tomaszów Lubelski i kultywowaniu tradycji modlitewnych spotkań majówkowych i różańcowych.
- 18. Łaszczówka - Kolonia kurhan za Arkadią** - miejsce to jest zbiorową mogiłą, w której pochowano około 900 żołnierzy poległych w walkach pod Tomaszowem i okolicy z czasów I wojny światowej. Mogiłę wieńczy kopiec.

3.8.4. Zidentyfikowane problemy sfery gospodarczej

Analizując stan sfer gospodarczej należy wskazać ograniczenia jakie występują w jej funkcjonowaniu, są to:

- dominacja tradycyjnych branż w gospodarce,
- brak strategicznych inwestorów,
- niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych (poza handlem),
- nieuzbrojone tereny inwestycyjne (projekt w trakcie realizacji),
- niedostatecznie rozwinięta branża turystyczna i około turystyczna (niewystarczająca liczba hoteli, punktów gastronomicznych, obiektów infrastruktury turystycznej, itp.),
- niedostateczny rozwój branż nowoczesnych, brak miejsc pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych,
- duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych.

3.9. Kultura

W Gminie Tomaszów Lubelski działają dwie instytucje kultury, są to Gminny Ośrodek Kultury w Tomaszowie Lubelskim z siedzibą w Podhorcach oraz Biblioteka Komunalna w Majdanie Górny z filiami w Podhorcach, Szarowoli i Łaszcówce.

Gminny Ośrodek Kultury

Główną instytucją kultury kreującą życie kulturalne w Gminie jest GOK w Podhorcach, który, w okresie ostatniego roku kalendarzowego przeprowadził szereg działań kulturalnych, animacyjnych, edukacyjnych, artystycznych oraz sportowych organizując lub współorganizując ww. wydarzenia.

W działalność w obszarze kultury zaangażowani zostali mieszkańcy Gminy Tomaszów Lubelski, koła gospodyń wiejskich, zespoły śpiewacze, szkoły, ŚDS w Szarowoli, Biblioteka Komunalna z/s w Majdanie Górnym, Klub Seniora „Relaks” z Majdanu Górnego, Świetlica Środowiskowa w Majdanku, Ochotnicze Straże Pożarne oraz stowarzyszenia działające na terenie Gminy Tomaszów Lubelski. Gminny Ośrodek Kultury w Tomaszowie Lubelskim z/s w Podhorcach współpracował także z instytucjami kultury z powiatu tomaszowskiego. Dodatkowo realizował działania z Nadleśnictwem Tomaszów-Lasami Państwowymi, farmą wiatrową „Kresy” czy firmami z powiatu tomaszowskiego. W działalność zostały zaangażowane dzieci, młodzież, osoby dorosłe, seniorzy oraz osoby niepełnosprawne.

Gminny Ośrodek Kultury w Tomaszowie Lubelskim z/s w Podhorcach zorganizował szereg wydarzeń kulturalnych o charakterze cyklicznym oraz wydarzenia okolicznościowe.

Liczba wydarzeń organizowanych przez GOK Podhorce samodzielnie lub z partnerami w 2024 r. wynosiła 64 w tym:

Styczeń 2024

1. Choinka dla dzieci w świetlicy wiejskiej w Ulowie.
2. Integracyjne spotkanie w Gminnym Ośrodku Kultury w Podhorcach zorganizowane wspólnie z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Łopienniku Górnym w ramach bezpłatnych zajęć w czasie ferii zimowych.

Luty 2024

3. Bezpłatne zajęcia w ramach ferii zimowych w Gminnym Ośrodku Kultury w Podhorcach.
4. Wyjazd dla dorosłych mieszkańców Gminy do Filharmonii Podkarpackiej im. Artura Malawskiego w Rzeszowie.
5. „Słodki karnawał” czyli walentynkowe wydarzenia dla dzieci i młodzieży z naszej Gminy z zajęciami makramy oraz słodkim poczęstunkiem.

Organizatorzy: GOK (Koszt- 100 zł).

6. Seans filmowy w Wiejskim Domu Kultury w Majdanie Górnym dla Klubu Seniora „Relaks”.

Marzec 2024

7. Wyjazd do Filharmonii Lubelskiej dla Mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski
8. Gminny Dzień Kobiet w Łaszcówce
9. Bezpłatne zajęcia z makramy dla mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski w Gminnym Ośrodku Kultury w Podhorcach.

10. Gminny Konkurs „Mam talent” dla dzieci i młodzieży w Gminnym Ośrodku Kultury w Podhorcach.

Kwiecień 2024

11. Zajęcia „PoDharcuj z kulturą” w Gminnym Ośrodku Kultury w Podhorcach dla dzieci i młodzieży z Gminy Tomaszów Lubelski.

12. Wycieczka dla nagrodzonych w Gminnym Konkursie Talentów „Mam talent 2024” do Laser City Lublin.

13. Konkurs fotograficzny „Piękno lasu zimą”

Współorganizowany ze Szkołą Podstawową w Majdanie Górnym i Nadleśnictwem Tomaszów-Lasy Państwowe.

14. Eliminacje do 58. Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu. Gminę Tomaszów Lubelski podczas tych eliminacji w Suścu reprezentował Zespół ludowy "Szarowolanki" z Szarowoli.

15. Konkurs plastyczny pn. „Zmalujmy coś w GOKu” dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy Tomaszów Lubelski

16. Wyjazd do Rzeszowa dla mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski w celu zwiedzenia części turystycznej Rzeszowa oraz obejrzenia spektaklu „Szalone Nożyczki”.

Maj 2024

17. Udział zespołu młodzieżowego „Cantes” w powiatowym konkursie piosenki ekologicznej, harcerskiej i turystycznej w Tomaszowie Lubelskim.

18. Zajęcia „PoDharcuj z kulturą” w Gminnym Ośrodku Kultury w Podhorcach dla dzieci i młodzieży z Gminy Tomaszów Lubelski

19. Wycieczka jubileuszowa zespołu śpiewaczego „Kalina” - nagroda przyznana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z okazji 30 lecia istnienia Zespołu.

20. Kino Plenerowe na Białej Górze, połączone z poczęstunkiem dla uczestników wydarzenia.

Czerwiec 2024

21. Dzień Wiatru połączony z Dniem Dziecka w Majdanie Górnym.

22. „Dzień Rodziny” zorganizowany w miejscowości Typin, połączony z piknikiem i zawodami sportowymi.

23. Dzień Dziecka w Szkole Podstawowej w Podhorcach pn. „Dzień Rodziny”.

24. VIII Gminny Piknik Sołtysów w Rudzie Wołoskiej.

25. Noc Świętojańska w Łaszczówce.

26. Spotkanie informacyjno-organizacyjne dla Pań Przewodniczących i przedstawicieli z Kół Gospodyń Wiejskich działających na terenie Gminy Tomaszów Lubelski.

Lipiec 2024

27. Półkolonie letnie organizowane przez Stowarzyszenie Zielony Domek

28. Integracyjna Potańcówka pod Remizą.

29. Festiwal Folklorystyczny im. Marianny Gumiełi reprezentowany przez dwa zespoły śpiewacze: Ludowy Zespół Śpiewaczych Sąsiadeczki z Łaszczówki oraz Ludowy Zespół Śpiewaczych Szarowolanki z Szarowoli

30. VII Międzynarodowym Konkursie Nalewek, XI Konkursie Smaków Nalewek Regionalnych i VI Konkursie Nalewek Ziemi Narolskiej reprezentowany przez KGW Rabinówka.

31. Powiatowy Piknik Ludowy

32. Wakacyjne zajęcia z cyklu PoDharcuj z Kulturą.
 33. XXIII Transgraniczny Festiwal Pieśni o Roztoczu.
 34. Piknik Rybacki na stawach w Rogóźnie oraz zawody wędkarskie o Puchar Wójta Gminy Tomaszów Lubelski.
- Sierpień 2024
35. Wycieczka Ludowego Zespołu Śpiewaczego "Kalina" do Łańcuta - nagroda przyznana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z okazji 30 lecia istnienia Zespołu.
 36. Zajęcia z cyklu PoDharcuj z kulturą pod nazwą Warsztaty z Mobilnym Kucharzem.
 37. Konkurs na Najpiękniejszy Wieniec Dożynkowy.
 38. Dożynki Gminno-Parafialne w Łaszczówce Kolonii
 39. Dożynki Powiatowe w Ułhówku reprezentowane przez dwie miejscowości z terenu Gminy Tomaszów Lubelski Jeziernia i Justynówka
 40. Zakończenie wakacji z GOK Podhorce-zajęcia dla dzieci i młodzieży.
- Wrzesień 2024
41. Wyjazd integracyjny do Kina Stylowy w Zamościu na zakończenie wakacji.
 42. Święto Pieczonego Ziemniaka w Typinie.
 43. Przegląd Twórczości Ludowej im. Anieli Gumiełi w Bełżcu reprezentowany przez Ludowy Zespół Śpiewaczy „Sąsiadeczki” z Łaszczówki.
 44. Święto Lasu zorganizowane w Rogóźnie Kolonii.
 45. Dyskoteka z okazji Dnia Chłopaka dla dzieci i młodzieży z Gminy Tomaszów Lubelski.
 46. Spotkanie z okazji Dnia Chłopaka dla Uczestników Środowiskowego Domu Samopomocy w Szarowoli.
- Październik 2024
47. Dzień Pieczonego Ziemniaka dla Klubu Seniora „Relaks”.
 48. Spotkania warsztatowe z tworzenia wianków jesiennych dla mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski- cykl spotkań.
 49. Zebranie o charakterze organizacyjnym z przedstawicielami Kół Gospodyń Wiejskich z terenu Gminy Tomaszów Lubelski.
 50. Warsztaty grafitti, stanowiące część projektu „Strefa zginięto-tomaszowski wrzesień 1939”.
 51. Warsztaty rękodzieła w Jezierni.
- Listopad 2024
52. Spotkania warsztatowe z malarstwa. Zadanie „Kresy Bez Granic”.
 53. V Gminny Przegląd Piosenki Przedszkolnej w Majdanie Górnym.
 54. Koncert Patriotyczny „Dla Niepodległej” w Gminnym Ośrodku Kultury w Podhorcach.
 55. Gminny Dzień Seniora w Majdanie Górnym.
 56. Andrzejki w Szkole Podstawowej w Podhorcach. Współpraca GOK Podhorce ze Szkołą Podstawową w Podhorcach.
 57. Eliminacje międzypowiatowe do 24. Wojewódzkiego Jesiennego Przeglądu Twórczości Artystycznej Seniorów. Wyjazd Klubu Seniora Relaks do Krasnobrodu.
- Grudzień 2024
58. Wyjazd dla dzieci i młodzieży do Muzeum Regionalnego im. dr Janusza Petera oraz w Tomaszowie Lubelskim.
 59. Wyjazd dla dzieci i młodzieży do Muzeum Kresów w Lubaczowie.

60. Wyjazd do Filharmonii Lubelskiej im. Henryka Wieniawskiego w Lublinie.
61. Zakończenie i podsumowanie projektu „Kresy bez Granic...”
62. Rozstrzygnięcie konkursu na Logo Gminnego Ośrodka Kultury w Tomaszowie Lubelskim z/s w Podhorcach.
63. V Gminny Konkurs Kolęd i Pastorałek „Wśród nocnej ciszy...”
64. Warsztaty komponowania świątecznych stroików w Klubie Seniora Relaks oraz rodzinne warsztaty wykonywania szklanych lampionów w GOK-u.

Wykaz projektów zrealizowanych w 2024 r.:

1. W 2024 roku został zrealizowany projekt pn. „Kresy bez granic” dofinansowany ze Stowarzyszenia „Aktywna Polonia w kwocie 10 000, 00 zł. Realizowany wspólnie ze Stowarzyszeniem Liderki Gminy Tomaszów Lubelski oraz ze Szkołą Podstawową im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach.
2. Projekt STREFA ZGNIOTU-tomaszowski wrzesień 1939, realizowanego przez Stowarzyszenie Przyjaciół Muzeum Regionalnego im. dr. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim, dofinansowanego z Ministerstwa Obrony Narodowej - współpraca w realizacji projektu.

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski działa 20 Kół Gospodyń Wiejskich. Nadzorem nad działalnością KGW sprawuje Gminny Ośrodek Kultury w Podhorcach. Są to:

1. KGW Jeziernia: przew. Katarzyna Kobielarz
2. KGW „Jagodzianki” Majdan Górny: przew. Alicja Dołgań
3. KGW Rabinówka: przew. Ewa Rozner
4. KGW Podhorce: przew. Agata Wlaź (działalność zawieszona)
5. KGW „Malina” Rogóżno-Kolonia: przew. Lucyna Piwko
6. KGW Nowa Wieś: przew. Joanna Kamińska
7. KGW Typin: przew. Stanisława Słomiana
8. KGW „Pszczółki Roztoczańskie” Pasieki: przew. Dorota Ścirka
9. KGW „Babeczki” Ruda Wołoska: przew. Agnieszka Goch
10. KGW Majdanek: przew. Beata Ponurek
11. KGW „Niezapominajki” Przeorsk: przew. Agnieszka Wiśniewska-Piechnik
12. KGW „Sąsiadeczki” Łaszczówka: przew. Elżbieta Malinowska
13. KGW „Macierzanki” Rogóżno: przew. Marzena Pisklak
14. KGW Ulów: przew. Monika Burda
15. KGW Szarowola: przew. Renata Bednarz
16. KGW Chorążanka: przew. Monika Kurzępa
17. KGW „Kalina” Ruda Wołoska: przew. Lucyna Petela
18. KGW Justynówka: przew. Sylwia Ziemia
19. KGW Dąbrówki: przew. Monika Bełz
20. KGW Jarzębina: przew. Beata Będkowska

Wykaz czynnych zespołów śpiewaczych, dziecięcych i młodzieżowych wraz z przewodniczącymi (2024 r.):

1. Ludowy Zespół Śpiewaczy „Sąsiadeczki” z Łaszczówki – przew. Elżbieta Malinowska
2. Ludowy Zespół Śpiewaczy „Szarowolanki” z Szarowoli – przew. Elżbieta Pitura
3. Ludowy Zespół Śpiewaczy „Kalina” z Rudy Wołoskiej – przew. Lucyna Petela
4. Ludowy Zespół Śpiewaczy „Jezioranki” z Jezierni – przew. Maria Skwarek
5. Zespół dziecięco-młodzieżowy „Cantes” z Podhorzec – prowadzący Bartłomiej Tytuła

Głównym problemem w sferze kultury (oprócz sanu zagrożenia epidemicznego) na terenie gminy są niewystarczające środki finansowe na prowadzenie działalności. W celu rozwijania działalności kulturalnej oraz promowania aktywnego uczestnictwa w kulturze wśród mieszkańców konieczne jest pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania różnorodnych przedsięwzięć kulturalnych, w tym ze źródeł UE.

Ponadto, do problemów w sferze kultury należy brak centralnej miejscowości gminy i fakt usytuowania jej siedziby poza jej granicami administracyjnymi. Gminny Ośrodek Kultury (GOK) posiada siedzibę w miejscowości Podhorce, położonej na północny wschód od Tomaszowa Lubelskiego. Miejscowości położone po zachodniej stronie Gminy są dosyć znacznie od niej oddalone. Ich mieszkańcom bliżej jest do Tomaszowa Lubelskiego, gdzie funkcjonują miejskie ośrodki kultury, cechujące się atrakcyjną i różnorodną ofertą. Zasięg oddziaływania GOK staje się przez to ograniczony do części gminy, co utrudnia integrację lokalnej społeczności i zmniejsza dostępność gminnej kultury dla mieszkańców.

Aby objąć znacznie większą część mieszkańców działalnością GOK należy przede wszystkim zwiększyć środki finansowe przeznaczone na działalność kulturalną oraz wykorzystać potencjał, który istnieje w świetlicach wiejskich, których właścicielem jest Gmina.

W 2024 r. jednostka uzyskała przychody w wysokości 765 704,46 zł, w tym:

- z tytułu dotacji podmiotowej przekazywanej przez gminę: 705 584,46 zł,
- z tytułu nagrody Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na 30 lecie dla Ludowego Zespołu Śpiewaczego Kalina z Rudy Wołoskiej – 15 000,00 zł
- z tytułu darowizny na organizację Dnia Wiatru – 25 000,00 zł,
- środki własne, w tym okazjonalne wynajmy oraz wpłaty przeznaczone na działalność statutową – 18 720,00 zł.
- środki pozyskane z Fundacji PZU – 1 400,00 zł.

Środki z tytułu dotacji podmiotowej na działalność Gminnego Ośrodka Kultury w Tomaszowie Lubelskim z/s w Podhorcach zostały wykorzystane w całości na wydatki bieżące. W 2024 roku Gminny Ośrodek Kultury (dalej: GOK) wydatkował na wynagrodzenia pracowników kwotę 307 948,38 zł netto, wydatki z tytułu umów-zleceń stanowiły kwotę 3 907,00 zł, wydatki z tytułu ubezpieczeń społecznych stanowiły kwotę 164 196,14 zł (ubezpieczenia stanowiące koszt pracodawcy i pracownika), wydatki z tytułu zaliczek na podatek dochodowy od wynagrodzeń stanowiły kwotę 19 633,00 zł, odpis na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych stanowił kwotę 16 605,75 zł, ryczałt na używanie samochodów prywatnych do celów służbowych 1 996,90 zł, delegacje pracowników – 668,90 zł, obsługa informatyczna systemów informatycznych – 12 349,20 zł, szkolenia pracowników – 1 150,00 zł, zakup dostępu do sieci internet – 728,03 zł, usługi telefoniczne – 401,10 zł, dozór

elektroniczny budynku i ochrona – 4 415,70 zł, odbiór nieczystości – 3 010,01 zł, zadania inspektora danych osobowych – 3 240,00 zł, zakupy prądu i usługi przyłączenia do sieci 2 045,63 zł, usługi kominiarskie – 400,00 zł, zakupy węgla – 21 570,00 zł, abonament RTV – 294,90 zł, opłaty wnoszone do Związku Aktorów i Kompozytorów Sceniczych – 5 024,87 zł, opłaty za wodę – 166,22 zł, utrzymanie serwera – 701,10 zł, przewozy kół gospodyń i zespołów śpiewaczych – 17 650,00 zł, zakup artykułów do urządzeń informatycznych i komputerowych – 3 437,04 zł, naprawa i zakupy urządzeń do nagłośnienia – 4 315,39 zł, zakup wody i napojów – 644,44 zł, zakup artykułów biurowych – 2 721,17 zł, zakupy dla pracowników związane z bezpieczeństwem i higieną pracy – 450 zł, zakupy artykułów spożywczych do obsługi zadań – 10 580,56 zł, zakup artykułów czyszczących – 2 431,16 zł

Pozostałe wydatki bieżące w kwocie 92 901,87 zł zostały przeznaczone na organizację imprez kulturalnych, w tym: usługi muzyczne, usługi zabezpieczenia medycznego imprez, usługi ochrony, transport sceny z montażem, wynajem atrakcji dla dzieci, usługi cateringu, usługi wynajmu toalet, zakupy materiałów.

Nagroda Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w kwocie 15 000,00 zł na 30 lecie dla Ludowego Zespołu Śpiewaczego Kalina z Rudy Wołoskiej została wydatkowana zgodnie z przeznaczeniem i rozliczona.

Darowizna w kwocie 25 000,00 zł Farmy Wiatrowej Kresy została wydatkowana na organizację Dnia Wiatru, zgodnie z wolą darczyńcy.

Środki własne w kwocie 18 720,00 zł, w tym okazjonalne wynajmy oraz wpłaty przeznaczono na działalność statutową – 18 720,00 zł, w tym wyjazd do filharmonii i organizację wypoczynku dzieci i młodzieży.

Środki pozyskane z Fundacji PZU w kwocie 1 400,00 zł, wydatkowano i rozliczono zgodnie ze złożonym wnioskiem.

Zatrudnienie na dzień 31.12.2024r. wynosiło 5 osób na pełny etat oraz 1 osoba na ¼ etatu.

Biblioteka Komunalna

Zadanie własne gminy polegające na upowszechnianiu czytelnictwa realizowane jest poprzez Bibliotekę Komunalną z siedzibą w Majdanie Górnym. Do podstawowych zadań Biblioteki należy gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów na miejscu i na zewnątrz, prowadzenie działalności informacyjno –bibliograficznej.

Stan bibliotek Gminy Tomaszów w roku 2024 nie uległ zmianie, na który składają się:

- Biblioteka Komunalna z/s w Majdanie Górnym
- Filia Biblioteczna w Łaszcówce
- Filia Biblioteczna w Podhorcach
- Filia Biblioteczna w Szarowoli

Biblioteka Komunalna z/s w Majdanie Górnym:

Biblioteka ma założone 3 punkty społeczne, działające w 2024 roku:

- Punkt w SP w Majdanie Górnym
- Punkt w SP w Rogóźnie
- Punkt w Przedszkolu Samorządowym nr 2 w Tomaszowie Lubelskim

Filia Biblioteczna w Podhorcach:

Filia ma założone 3 punkty społeczne, działające w 2024 roku:

- Punkt w SP Podhorce
- Punkt w SP Typin

Filia Biblioteczna w Łaszcówce:

Filia ma założone 3 punkty społeczne, działające w 2024 roku:

- Punkt w SP w Sabaudii
- Punkt w Prywatne Przedszkole „Mikołajek” Łaszcówka
- Punkt w przedszkolu przy SP w Łaszcówce

Filia Biblioteczna w Szarowoli: brak punktów bibliotecznych

Zbiory biblioteczne

Na koniec roku 2024 stan ogólny sieci bibliotek (Biblioteka Komunalna z/s w Majdanie Górnym, Filie w Łaszcówce, Podhorcach i Szarowoli) liczył ogółem 26 015 woluminów w porównaniu do roku 2023 więcej o 231 woluminów.

Czytelnictwo - Wypożyczenia

W 2024 roku w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił wzrost wypożyczeń i udostępnień księgozbioru i wynosił 4769.

Liczba czytelników w 2024 r.

Liczba czytelników w 2024 roku zwiększyła się w porównaniu z latami poprzednimi, gdyż w 2024 roku wynosiła 1407 osób, natomiast w 2023 roku wynosiła 1229 osób, a w 2022 roku wynosiła 1175 osób. Analizując dane, można stwierdzić, że następuje tendencja ciągłego

wzrostu liczby czytelników w porównaniu do roku poprzedniego liczba czytelników wzrosła o 14 %.

Biblioteka główna łącznie z filiami:

- Liczba czytelników – 1407

Biblioteka Komunalna z/s w Majdanie Górnym:

- Liczba czytelników – 361

Filia Łaszcówka:

- Liczba czytelników – 647

Filia Podhorce:

- Liczba czytelników – 246

Filia Szarowola:

- Liczba czytelników – 153

Biblioteka wraz z filiami udostępniała pracownie internetowe oraz zasoby prenumerat czasopism.

Biblioteki uczestniczyły w życiu kulturalno-oświatowym w swoich środowiskach lokalnych oraz powiecie. W roku 2024 zorganizowano 224 wydarzeń kulturalnych lub innych form działania. Szczegółowy opis wydarzeń kulturalnych zawarto w sprawozdaniu z działalności Biblioteki Komunalnej w Majdanie Górnym.

W 2024 r. jednostka uzyskała przychody w wysokości 588 624,40 zł, w tym:

- z tytułu dotacji podmiotowej przekazywanej przez gminę: 578 024,40 zł,
- z tytułu środków z Biblioteki Narodowej: 9 000,00 zł,
- środki własne, w tym okazjonalne wynajmy przeznaczone na działalność statutową – 1 600,00 zł.

Środki z tytułu dotacji podmiotowej na działalność Biblioteki zostały wykorzystane w całości na wydatki bieżące. W 2024 roku Biblioteka wydatkowała na wynagrodzenia pracowników kwotę 273 840,92 zł netto, wydatki z tytułu umów-zleceń stanowiły kwotę 7 812,00 zł, wydatki z tytułu ubezpieczeń społecznych stanowiły kwotę 145 780,28 zł (ubezpieczenia stanowiące koszt pracodawcy i pracownika), wydatki z tytułu zaliczek na podatek dochodowy od wynagrodzeń stanowiły kwotę 20 157,00 zł, odpis na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych stanowił kwotę 11 481,42 zł, zakup książek – 19 441,87 zł, ekwiwalent za pranie odzieży dla pracownika – 110,00 zł. Pozostałe wydatki bieżące w kwocie 99 400,91 zł zostały przeznaczone na: podróże służbowe pracowników – 1 562,00 zł, zakupy oleju do ogrzewania budynku – 31 778,23 zł, prenumerata czasopism i usługi pocztowe – 1 794,50 zł, zakup dostępu do sieci internet – 1 407,36 zł, usługi inspektora danych osobowych – 3 000,00 zł, usługi komputerowe, w tym abonament za licencje i aktualizacje oprogramowania – 10 670,25 zł, ryczałt do używania pojazdu będącego własnością pracownika do celów służbowych – 1 578,32 zł, monitoring obiektu – 1 918,80 zł, wywóz śmieci – 2 210,00 zł, zakup artykułów biurowych – 4 367,90 zł, dostarczanie wody – 408,24 zł, konserwacja kotłowni – 2 460,00 zł, badanie lekarskie pracowników – 955,00 zł, szkolenie w Miejskiej Bibliotece Publicznej – 2 900,00 zł, koszty zakupu licencji w Instytucie Książki – 1 210,32 zł, usługi i zakupy materiałów do konkursów i imprez kulturalnych oraz utrzymania obiektu – 31 179,99 zł.

Środki z Biblioteki Narodowej w kwocie 9 000,00 zł zostały wykorzystane na zakup książek do biblioteki.

Środki własne, w kwocie 1 600,00 zł, w tym okazjonalne wynajmy przeznaczono na działalność statutową.

Zatrudnienie w Bibliotece Komunalnej w Majdanie Górnym wynosiło 5 osób, w tym 3 osoby na stanowiskach bibliotekarskich. Biblioteki w przeliczeniu na etaty wynosiła 4,25.

3.10. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Niezwykle istotnym zagadnieniem związanym z funkcjonowaniem Gminy jest współpraca i aktywizacja tzw. III sektora, czyli organizacji pozarządowych.

Na terenie Gminy działa szereg organizacji pozarządowych, które w większym bądź mniejszym zakresie współpracują z Gminą w realizacji zadań.

Działania te gmina realizuje głównie poprzez realizację rocznych programów współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi. W 2024 roku program był realizowany na podstawie uchwały Nr LVI/494/2023 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 listopada 2023 r.

Program zakładał współpracę zarówno finansową, jak i niefinansową.

Formy współpracy finansowej realizowane były poprzez:

- a) powierzanie wykonywania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji;
- b) wspieranie takich zadań wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji;
- c) udzielanie w trybie i na zasadach określonych w art. 19a ustawy tzw. małych dotacji na realizację zadań publicznych z pominięciem otwartego konkursu ofert;
- d) wspieranie organizacji pozarządowych ubiegających się o środki zewnętrzne.

W roku 2024 w ramach współpracy finansowej udzielono następujących dotacji:

I. Tryb konkursowy:

1. **Konkurs na zadania z zakresu:** upowszechniania kultury fizycznej i sportu w 2024 roku na terenie Gminy Tomaszów Lubelski:
 - 1) Lubelski Uczniowski Klub Sportowy SABAUDIA ORDYNACKA – **5 600,00 zł**,
 - 2) Tomaszowska Akademia Sztuk Walki – **2 500,00 zł**,
 - 3) Klub Sportowy Akademia Piłkarska Kicker – **2 000,00 zł**,
 - 4) Międzyszkolny Ludowy Uczniowski Klub Sportowy ORLIK z siedzibą przy Szkole Podstawowej w Łaszczówce – **7 000,00 zł**,
 - 5) Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Podhorce” przy Szkole Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach – **5 600,00 zł**,
 - 6) Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski – **12 200,00 zł**,
 - 7) Uczniowskim Klubem Sportowym „Gim – Dwójka” przy Szkole Podstawowej Nr 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Tomaszowie Lubelskim - Środowiskowa sekcja wrotkarska przy Świetlicy Wiejskiej w Rogóźnie – **3 500,00 zł**,
 - 8) Uczniowskim Klubem Sportowym „Gim – Dwójka” przy Szkole Podstawowej Nr 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Tomaszowie Lubelskim - Środowiskowa sekcja narciarska przy Świetlicy Wiejskiej w Rogóźnie – **1 200,00 zł**,

- 9) Uczniowskim Klubem Sportowym „Gim – Dwójka” przy Szkole Podstawowej Nr 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Tomaszowie Lubelskim - Środowiskowa sekcja lekkoatletyki – **1 500,00 zł**,
 - 10) Uczniowski Klub Sportowy „Majdan” – **5 400,00 zł**,
 - 11) Tomaszowski Klub Kyokushin Karate – **2 000,00 zł**,
 - 12) Gminny Klub Sportowy „POGOŃ 96 Łaszczówka” – **95 000,00 zł**,
 - 13) Towarzystwo Gimnastyczne „SOKÓŁ” - **1 500,00 zł**.
2. **Otwarty konkurs ofert na zadania z zakresu:** regrantingu na realizację zadań publicznych z zakresu wspomagania rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych obejmujących organizację gminnego otwartego konkursu ofert dla lokalnych organizacji pozarządowych i innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego, wspierających finansowo, organizacyjnie i szkoleniowo opracowanie i wdrożenie przez te organizacje i inne podmioty najlepszych projektów przedsięwzięć służących mieszkańcom gminy Tomaszów Lubelski w 2024 roku:
- Stowarzyszenie „Czajnia” – 12 000,00 zł.
3. **Otwarty konkurs ofert na zadania z zakresu:** dowozu dzieci niepełnosprawnych z terenu Gminy Tomaszów Lubelski w roku 2024 do Ośrodka Rehabilitacyjno – Edukacyjno – Wychowawczego w Tomaszowie Lubelskim - Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, z siedzibą w Tomaszowie Lubelskim, ul. Słowackiego 7B, 22-600 Tomaszów Lubelski – **51 000,00 zł**.
4. **Otwarty konkurs na realizację zadania z zakresu pomocy społecznej w formie posiłku w ramach programu „Posilek szkole i w domu” na lata 2024-2028 - edycja 2024**
- Zadanie zrealizowało Polskie Stowarzyszenie na Rzecz osób z niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku, które dostarczało posiłki w szkołach gminnych dla ok. 72 dzieci w dni nauki szkolnej. Dostawę posiłków pakowanych próżniowo dla ok. 43 osób starszych, niepełnosprawnych i chorych w okresie od stycznia do kwietnia i od października do grudnia 2024 r.
- Na zadanie wydatkowano: 259 756,00

II. Tryb pozakonkursowy

Udzielenie dotacji na realizację zadania w trybie art. 19a Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie:

- Stowarzyszeniu Liderki Gminy Tomaszów Lubelski została udzielona dotacja w wysokości 1 360,10 zł na realizację zadania publicznego pn. „Dla uśmiechów dzieci!-Plac Zabaw w Łaszczówce”.
- Stowarzyszeniu na Rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski została udzielona dotacja w wysokości 1 639,90 zł na realizację zadania publicznego pn. „Więc chodź! Pomaluj mój świat kolorami kwiatów i ziół! ”.

Wszystkie wyżej powierzone zadania zrealizowane zostały zgodnie z zawartymi umowami, a dotacje zostały przez zleceńbiorców wykorzystane zgodnie z celem, na jaki je uzyskały.

Gmina Tomaszów Lubelski wspierała sektor pozarządowy także w formach pozafinansowych tj.:

- promocja lokalnych organizacji pozarządowych i podejmowanych przez nie działań na stronie internetowej gminy (www.tomaszowlubelski.pl), portalu społecznościowym Facebook (www.facebook.com/gminatomaszowlubelski) oraz podczas gminnych imprez oraz uroczystości,
- wsparcie organizacyjne przy prowadzonych przedsięwzięciach, np. poprzez udostępnianie gminnych obiektów (sali sportowej, stadionu sportowego, świetlic),
- działalność szkoleniowo - informacyjną w postaci organizowania spotkań oraz informowania organizacji pozarządowych działających na jej terenie o źródłach pozyskiwania pozabudżetowych środków finansowych,

Podsumowując cały roku 2024 należy wskazać, że Gmina Tomaszów Lubelski współpracowała z organizacjami pozarządowymi na wielu płaszczyznach związanych z rozwojem regionu oraz wspieraniem działań na rzecz różnych grup społecznych. Działania te nakierowane były w szczególności na tworzenie warunków do zwiększenia aktywności społecznej oraz prowadzenia ciekawych i efektywnych inicjatyw na rzecz mieszkańców. W ramach tej działalności ogłoszono 4 konkursy ofert, w których 16 podmiotów otrzymało wsparcie finansowe na realizację zadań publicznych w zakresie: wspierania osób niepełnosprawnych, upowszechniania kultury fizycznej i sportu, regrantingu oraz pomocy społecznej w formie posiłku na kwotę: 467 956,00 zł. Również 2 organizacje otrzymały wsparcie finansowe w trybie pozakonkursowym, na kwotę 3 000,00 zł. Łącznie rozdyskrebowano: 470 956,00 zł.

3.11 Bezpieczeństwo publiczne i działalność przeciwpożarowa

W ramach utrzymania bezpieczeństwa publicznego Gmina Tomaszów Lubelski współpracuje z Komendą Powiatową Policji w Tomaszowie Lubelskim oraz Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Tomaszowie Lubelskim. Na terenie Gminy nie powołano straży gminnej.

Główne zadania ciążące na Gminie związane z utrzymaniem bezpieczeństwa realizowane są za pośrednictwem jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych.

Obecnie na terenie gminy funkcjonuje 13 jednostek OSP, skupiających 369 strażaków w tym 24 kobiety, dwie jednostki OSP włączone są do krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego (OSP Majdan Górny, OSP Podhorce). Na terenie gminy funkcjonują dwie drużyny kobiece w Ulowie i Podhorcach.

W dniu 28 maja 2024 r. w miejscowości Lubycza Królewska odbyły się Powiatowe Zawody Sportowo-Pożarnicze Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych. Gminę Tomaszów Lubelski reprezentowały drużyny dziewcząt i chłopców z OSP Majdan Górny, zajmując odpowiednio 7 i 10 miejsce.

Dnia 18 czerwca 2024 roku w miejscowości Przeorsk odbyły się Gminne Zawody Sportowo – Pożarnicze w których udział wzięło 9 drużyn męskich.

Klasyfikacja Gminnych Zawodów Sportowo – Pożarniczych :

1 miejsce - OSP Majdan Górny

2 miejsce - OSP Łaszczówka

3 miejsce - OSP Przeorsk

W dniu 7 lipca 2024 r. podczas Powiatowych Zawodów Sportowo-Pożarniczych w Lubyczy Królewskiej naszą gminę reprezentowały drużyny męskie z OSP Majdan Górny i Łaszczówka, które w sportowej rywalizacji zajęły miejsca poza podium.

Główne wyposażenie jednostek roku 2024, oprócz sprzętu drobnego, stanowiły:

- 5 średnich samochodów pożarniczych – jednostki Majdan Górny, Podhorce, Pasięki, Jeziernia, Ruda Wołoska,
- 6 lekkich samochodów pożarniczych – jednostki Łaszczówka, Przeorsk, Ułów, Szarowola, Rogóžno-Kolonia, Rabinówka,
- 19 motopomp pożarniczych,
- 6 pomp pływających,
- 12 pomp szlamowych,
- 13 pilarek do drewna,
- 8 agregatów prądotwórczych,
- 3 zestawy hydrauliczne ratownictwa technicznego,
- 3 defibrylatory,
- 12 aparatów do ochrony dróg oddechowych,
- 3 -zestawy medyczne PSP-RI z tlenoterapią,
- 3 piły do betonu i stali,
- 3 zestawy do oznakowania miejsca wypadku,
- 2 mierniki wielogazowe,
- 11 czujników bezruchu,

- 7 zestawów ubrań ochronnych od szerszeni,
- węże W-52 - 170.
- węże W-75 - 116.

Dodatkowo w roku 2024 dokonano następujących zakupów i inwestycji związanych z ochroną przeciwpożarową:

- jednostki włączone do KSRG: OSP Majdan Górny i OSP Podhorce otrzymały po 3 850 złotych dotacji z budżetu państwa, która przeznaczony odpowiednio na zakup sprzętu łączności i hełmów strażackich.
- jednostka OSP Ruda Wołoska otrzymała dotację z KG PSP w kwocie 5 200 złotych, którą przeznaczono na remont strażnicy.
- 12 jednostkom OSP z terenu gminy przyznano dotacje z Urzędu Marszałkowskiego w wysokości 10 000 złotych, w ramach konkursu „Lubelskie wspiera OSP”. Wkład własny do zrealizowanych w ramach tego zadania zakupów sprzętu i wyposażenia zapewnił samorząd gminny, a 7 jednostkom udzielono pomocy w złożeniu wniosków, zrealizowaniu zakupów i rozliczeniu przyznanych dotacji.
- dofinansowanie MSWiA w kwocie 500 tysięcy złotych na realizację zadania publicznego p.t.: „Dofinansowanie OSP na zadania związane z ochroną ludności i ratownictwa”. Przeznaczono na prace remontowe w 5 strażnicach OSP (Majdan Górny, Przeorsk, Jeziernia, Ruda Wołoska i Typin) na łączną kwotę 232 515,98 zł. Druga część zadania dotyczyła zakupów sprzętu i wyposażenia dla wszystkich 13 jednostek OSP. Za łączną kwotę 280 053,41 zł zakupiono m.in.:
 - o 82 komplety umundurowania koszarowego,
 - o 8 ubrań specjalnych,
 - o 48 par obuwia strażackiego,
 - o 17 hełmów,
 - o 29 kominiarek niepalnych,
 - o 19 par rękawic specjalnych,
 - o 40 odc. węży tłocznych (W-75, W-52 i W-25),
 - o 8 prądownic wodnych turbo,
 - o 2 rozdzielacze,
 - o 2 wentylatory oddymiające,
 - o 3 lekkie przyczepki transportowe,
 - o 9 radiotelefonów cyfrowych,
 - o 2 agregaty prądotwórcze 3-fazowe,
 - o pilarki do drewna,
 - o 9 tłumic,
 - o zestaw medyczny PSP-RI,
 - o detektor prądu przemiennego,
 - o 32 szafy i regały na sprzęt, umundurowanie oraz wyposażenie,
 - o i inne (zbiornik brezentowy na wodę, drabina nasadkowa, smok ssawny, wąż ssawny). Zakupy i remonty zrealizowane w ramach ww. zadania dofinansowano z budżetu gminy kwotą 12 569,39 złotych.

Na przestrzeni 2024 roku dla potrzeb wszystkich jednostek OSP zakupiono łącznie 24 komplety umundurowania wyjściowego oraz 7 kurtek wyjściowych na łączną kwotę ponad 32 tys. złotych.

Ważniejsze wydatki bieżące dotyczyły również.:

- zakupu akumulatorów do samochodów i motopomp OSP Majdan Górny, Podhorce, Ulów, Jeziernia (3 878 zł),
- okresowego przeglądu sprzętu ochrony dróg oddechowych (4 572 zł),
- zakupu suszarki do ubrań dla OSP Podhorce (2 334 zł),
- zakupu węży tłocznych i naprawy bramy garażowej OSP Majdan Górny (2 460 zł),
- okresowego przeglądu narzędzi hydraulicznych i agregatów prądotwórczych (3 699 zł),
- naprawy samochodu OSP Pasieki (4 803 zł),
- przeglądów Quada OSP Majdan Górny (3 740 zł),
- zakupu garażu na Quada OSP Majdan Górny z wykonaniem utwardzenia (12 303 zł),
- montażu haka holowniczego do samochodu OSP Łaszczówka (1 200 zł),
- zakupu gabloty na sztandar OSP Łaszczówka (2 788 zł),
- przeglądu gaśnic w jednostkach OSP (1 403 zł),
- kursu KPP i recertyfikacji KPP dla 7 strażaków OSP (6 800 zł),
- tablic informacyjnych na remontowane strażnice OSP (1 677 zł).

Na kursach prowadzonych w Komendzie Powiatowej PSP, w cyklu wiosennym i jesiennym 2024 roku, zostało przeszkolonych ogółem 41 strażaków w następujących specjalnościach:

- szkolenie podstawowe strażaków ratowników – 28 strażaków,
- szkolenie kierowców konserwatorów sprzętu - 6 strażaków,
- kurs kwalifikowanej pierwszej pomocy — 4 strażaków,
- recertyfikacja uprawnień w zakresie kwalifikowanej pierwszej pomocy — 3 strażaków

Gmina Tomaszów Lubelski ponosi bieżące koszty utrzymania sprawności technicznej m.in. narzędzi hydraulicznych, agregatów prądotwórczych, motopomp pożarniczych, aparatów powietrznych oraz samochodów pożarniczych oraz ubezpieczenia pojazdów i strażaków.

W roku 2024 z budżetu Gminy Tomaszów Lubelski na zadania z zakresu ochrony przeciwpożarowej wydatkowano łącznie kwotę 429 329 złotych, z czego oprócz zadań wymienionych wcześniej m.in.:

- na wypłatę ekwiwalentu za udział w strażaków OSP w szkoleniach i działaniach ratowniczych kwotę 45 960 złotych,
- na dotacje dla jednostek OSP 19 435 złotych,
- na wynagrodzenia bezosobowe, w tym zatrudnienie kierowców OSP kwotę 89 135 złotych,
- na zakupy materiałów i wyposażenia (m.in. sprzęt, umundurowanie) kwotę 94 933 złotych,
- na zakup usług 39 133 złote,
- na usługi zdrowotne (badania lek. strażaków) kwotę 7 255 złotych,
- na zakup energii (prąd, ogrzewanie strażnic) kwotę 24 082 złotych,
- ubezpieczenie pojazdów i strażaków 18 000 złotych.

W działaniach ratowniczych w roku 2024 uczestniczyły następujące jednostki:

1. OSP Majdan Górny – 22 razy.
2. OSP Podhorce – 16 razy.
3. OSP Jeziernia – 4 razy.
4. OSP Przeorsk – 1 raz.
5. OSP Ulów – 1 raz.

4. Organy stanowiące oraz wykonawcze Gminy oraz wykonanie uchwał Rady Gminy w roku 2024.

Zgodnie z wynikami wyborów samorządowych, które odbyły się w dniach 7 kwietnia 2024 r. (I tura) i 21 kwietnia 2024 roku (II tura) na funkcję Wójta Gminy na kolejną (trzecią) kadencję została wybrana Pani Marzena Czubaj – Gancarz.

Natomiast skład Rady Gminy w ciągu roku 2024 uległ zmianie, co było konsekwencją wyborów samorządowych w dniu 7 kwietnia 2024 r.

Skład Rady Gminy na do dnia wyborów przedstawiał się następująco:

1. Piotr Babiarz – Przewodniczący Rady Gminy
2. Bożena Bryk – Wiceprzewodnicząca Rady Gminy
3. Ewa Mikuła – Wiceprzewodnicząca Rady Gminy
4. Paweł Harbuz – Członek Rady Gminy
5. Mariusz Kobiałka – Członek Rady Gminy
6. Anna Kozyra – Członek Rady Gminy
7. Małgorzata Kosiorska – Członek Rady Gminy
8. Janusz Krawczyk – Członek Rady Gminy
9. Paweł Kudelka – Członek Rady Gminy
10. Kamila Lebieda – Członek Rady Gminy
11. Grzegorz Piechnik – Członek Rady Gminy
12. Artur Suski – Członek Rady Gminy
13. Aneta Śrutwa – Członek Rady Gminy
14. Ryszard Wawrzusiszyn – Członek Rady Gminy
15. Maria Woś – Członek Rady Gminy

Natomiast na koniec roku 2024 skład rady gminy przedstawiał się następująco:

1. Gozdek Grzegorz -Przewodniczący Rady Gminy.
2. Babiarz Piotr – Wiceprzewodniczący Rady Gminy.
3. Wawrzusiszyn Ryszard – Wiceprzewodniczący Rady Gminy.
4. Bryk Bożena – Radna.
5. Dudziński Edward – Radny.
6. Goch Gzegorz – Radny.
7. Kosiorska Małgorzata – Radna.
8. Kozyra Anna – Radna.
9. Kudelka Paweł – Radny.
10. Krawczyk Janusz – Radny.
11. Krawczyk Rafał – Radny.
12. Padiasek – Kazimierz – Radny.
13. Piechnik Grzegorz – Radny.
14. Śrutwa Aneta – Radna.
15. Woś Maria – Radna.

Funkcję Skarbnika Gminy pełni Pan Grzegorz Gałań, natomiast Sekretarza Gminy Pan Waldemar Miller.

W roku 2024 odbyło się 11 posiedzeń sesji Rady Gminy, na których podjęto łącznie 95 uchwał, których wykaz przedstawiony jest poniżej.

1. UCHWAŁA LVIII/503/2024 z dnia 26 stycznia 2024 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozy finansowej.
2. UCHWAŁA LVIII/504/2024 z dnia 26 stycznia 2024 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2024 rok.
3. UCHWAŁA LVIII/505/2024 z dnia 26 stycznia 2024 r. w sprawie udzielenia Powiatowi Tomaszowskiemu pomocy finansowej.
4. UCHWAŁA LVIII/506/2024 z dnia 26 stycznia 2024 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2023 – 2026.
5. UCHWAŁA LVIII/507/2024 z dnia 26 stycznia 2024 r. w sprawie przyjęcia „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2021 – 2027”.
6. UCHWAŁA LVIII/508/2024 z dnia 26 stycznia 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rogóźno.
2. UCHWAŁA LVIII/509/2024 z dnia 26 stycznia 2024 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXXV/305/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości o numerze ewidencyjnym 652/9 i 652/17 w miejscowości Rogóźno.
3. UCHWAŁA LVIII/510/2024 z dnia 26 stycznia 2024 r. w sprawie zmiany Statutu Gminnej Noclegowni w Szarowoli.
4. UCHWAŁA LIX/511/2024 z dnia 23 lutego 2024 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozy finansowej.
5. UCHWAŁA LIX/512/2024 z dnia 23 lutego 2024 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2024 rok.
6. UCHWAŁA LIX/513/2024 z dnia 23 lutego 2024 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Tomaszów Lubelski.
7. UCHWAŁA LIX/514/2024 z dnia 23 lutego 2024 r. w sprawie ustalenia wysokości ekwiwalentu dla strażaków ratowników i kandydatów na strażaków ratowników w ochotniczych strażach pożarnych z terenu Gminy Tomaszów Lubelski.
8. UCHWAŁA LIX/515/2024 z dnia 23 lutego 2024 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze w tym realizowane w formie usług sąsiedzkich i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz szczegółowych warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również trybu ich pobierania.
9. UCHWAŁA LIX/516/2024 z dnia 23 lutego 2024 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2024 – 2026.
10. UCHWAŁA LIX/517/2024 z dnia 23 lutego 2024 r. w sprawie przyjęcia przez Gminę Tomaszów Lubelski do realizacji w 2024 roku zadania z zakresu administracji rządowej dotyczącego utrzymania grobów i cmentarzy wojennych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski.
11. UCHWAŁA LX/518/2024 z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozy finansowej,
12. UCHWAŁA LX/519/2024 z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2024 rok,

13. UCHWAŁA LX/520/2024 z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie udzielenia Powiatowi Tomaszowskiemu pomocy finansowej
14. UCHWAŁA LX/521/2024 z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze, usługi sąsiedzkie i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz szczegółowych warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia z opłat, a także trybu ich pobierania
15. UCHWAŁA LX/522/2024 z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXX/266/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie ustalenia Regulaminu udzielania dotacji celowej ze środków budżetu Gminy Tomaszów Lubelski na dofinansowanie poniesionych kosztów inwestycji z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej w zakresie budowy przyłączy kanalizacyjnych oraz wodociągowych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski
16. UCHWAŁA LX/523/2024 z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu ogólnego gminy Tomaszów Lubelski
17. UCHWAŁA LX/524/2024 z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia gminnego programu rewitalizacji na lata 2024-2030
18. UCHWAŁA LXI/525/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozy finansowej,
19. UCHWAŁA LXI/526/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2024 rok,
20. UCHWAŁA LXI/527/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji celowej z budżetu gminy Tomaszów Lubelski na dofinansowanie zakupu i montażu przydomowych oczyszczalni ścieków
21. UCHWAŁA LXI/528/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie przyjęcia Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2023-2030
22. UCHWAŁA LXI/529/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zintegrowanego planu inwestycyjnego dla terenów związanych z lokalizacją elektrowni słonecznych
23. UCHWAŁA LXI/530/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Rabinówka w Gminie Tomaszów Lubelski
24. UCHWAŁA LXI/531/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Dąbrowa Tomaszowska w Gminie Tomaszów Lubelski
25. UCHWAŁA LXI/532/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Majdan Górny i Łaszczówka w Gminie Tomaszów Lubelski
26. UCHWAŁA LXI/533/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Rogóźno
27. UCHWAŁA LXI/534/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Rogóźno
28. UCHWAŁA LXI/535/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Rogóźno
29. UCHWAŁA LXI/536/2024 z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Tomaszów Lubelski
30. UCHWAŁA I/1/2024 z dnia 6 maja 2024 r. w sprawie stwierdzenia wyboru Przewodniczącego Rady Gminy Tomaszów Lubelski

31. UCHWAŁA I/2/2024 z dnia 6 maja 2024 r. w sprawie stwierdzenia wyboru Wiceprzewodniczących Rady Gminy Tomaszów Lubelski
32. UCHWAŁA II/3/2024 z dnia 10 maja 2024 r. w sprawie powołania Komisji Rewizyjnej Rady Gminy Tomaszów Lubelski
33. UCHWAŁA II/4/2024 z dnia 10 maja 2024 r. w sprawie powołania Komisji Skarg, Wniosków i Petycji Rady Gminy Tomaszów Lubelski
34. UCHWAŁA II/5/2024 z dnia 10 maja 2024 r. w sprawie ustalenia liczby, rodzajów, składów osobowych oraz ogólnych zakresów działania stałych Komisji Rady Gminy Tomaszów Lubelski
35. UCHWAŁA II/6/2024 z dnia 10 maja 2024 r. w sprawie ustalenia wynagrodzenia dla Wójta Gminy Tomaszów Lubelski
36. UCHWAŁA II/7/2024 z dnia 10 maja 2024 r. w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji Gminy Tomaszów Lubelski
37. UCHWAŁA II/8/2024 z dnia 10 maja 2024 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji celowej z budżetu gminy Tomaszów Lubelski na dofinansowanie zakupu i montażu przydomowych oczyszczalni ścieków
38. UCHWAŁA III/9/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozy finansowej
39. UCHWAŁA III/10/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2024 rok,
40. UCHWAŁA III/11/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie ustanowienia herbu, flagi, flagi stolikowej, baneru, sztandaru, pieczęci, łańcucha Wójta Gminy Tomaszów Lubelski oraz łańcucha Przewodniczącego Rady Gminy Tomaszów Lubelski
41. UCHWAŁA III/12/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tomaszów Lubelski
42. UCHWAŁA III/13/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z realizacji „Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2021 – 2023 ” za rok 2023
43. UCHWAŁA III/14/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z realizacji zadań z Gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2021-2025 za rok 2023
44. UCHWAŁA III/15/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim za rok 2023
45. UCHWAŁA III/16/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie przyjęcia oceny zasobów pomocy społecznej w gminie Tomaszów Lubelski za rok 2023
46. UCHWAŁA III/17/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii za rok 2023
47. UCHWAŁA III/18/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji rocznego programu współpracy Gminy Tomaszów Lubelski z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego za 2023 rok
48. UCHWAŁA III/19/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
49. UCHWAŁA III/20/2024 z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie wskazania przedstawicieli Rady Gminy Tomaszów Lubelski do składu Komitetu Rewitalizacji Gminy Tomaszów Lubelski

50. UCHWAŁA III/21/2024 z dnia 24 maja 2024 r. zmieniająca uchwałę w sprawie powołania Komisji Rewizyjnej Rady Gminy Tomaszów Lubelski
51. UCHWAŁA III/22/2024 z dnia 24 maja 2024 r. zmieniająca uchwałę w sprawie powołania Komisji Skarg, Wniosków i Petycji Rady Gminy Tomaszów Lubelski
52. UCHWAŁA III/23/2024 z dnia 24 maja 2024 r. zmieniająca uchwałę w sprawie ustalenia liczby, rodzajów, składów osobowych oraz ogólnych zakresów działania stałych komisji Rady Gminy Tomaszów Lubelski
53. UCHWAŁA NR IV/24/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie udzielenia Wójtowi Gminy Tomaszów Lubelski wotum zaufania.
54. UCHWAŁA NR IV/25/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie rozpatrzenia i zatwierdzenia sprawozdania finansowego wraz ze sprawozdaniem z wykonania budżetu za 2023 rok
55. UCHWAŁA NR IV/26/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie udzielenia absolutorium Wójtowi Gminy Tomaszów Lubelski
56. UCHWAŁA NR IV/27/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozy finansowej,
57. UCHWAŁA NR IV/28/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2024 rok,
58. UCHWAŁA NR IV/29/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przyjęcia programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2024 roku,
59. UCHWAŁA NR IV/30/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie udzielenia dotacji Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Podhorcach na realizację zadania pn. „Prace konserwatorskie i restauratorskie budynku oraz ołtarza kościoła parafialnego rzymskokatolickiego p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Podhorcach” w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków
60. UCHWAŁA NR IV/31/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości gruntowej w miejscowości Majdan Górny
61. UCHWAŁA NR IV/32/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości gruntowej w miejscowości Majdan Górny
62. UCHWAŁA NR IV/33/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Pasięki
63. UCHWAŁA NR IV/34/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Typin
64. UCHWAŁA NR IV/35/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie wyrażenia woli kontynuacji członkostwa Gminy Tomaszów Lubelski w Stowarzyszeniu Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze”
65. UCHWAŁA NR IV/36/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie wyboru przedstawiciela do składu Rady Społecznej Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Tomaszowie Lubelskim,
66. UCHWAŁA NR IV/37/2024 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do I etapu scalenia i podziału nieruchomości położonych w części miejscowości Rabinówka,
67. UCHWAŁA NR V/38/2024 z dnia 14 sierpnia 2024 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
68. UCHWAŁA NR V/39/2024 z dnia 14 sierpnia 2024 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2024 r.
69. UCHWAŁA NR V/40/2024 z dnia 14 sierpnia 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rabinówka
70. UCHWAŁA NR V/41/2024 z dnia 14 sierpnia 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rabinówka

71. UCHWAŁA NR V/42/2024 z dnia 14 sierpnia 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rabinówka
72. UCHWAŁA NR VI/43/2024 z dnia 27 września 2024 r. w sprawie złożenia wniosku o dofinansowanie i przyjęcia do realizacji przedsięwzięcia pn. „Poprawa efektywności energetycznej Szkoły Podstawowej w Pasiekach”.
73. UCHWAŁA NR VI/44/2024 z dnia 27 września 2024 r. zmieniająca Uchwałę Nr XV/116/2012 Rady Gminy w Tomaszowie Lubelskim z dnia 30 marca 2012 r. w sprawie utworzenia placówki wsparcia dziennego pod nazwą „ Nasza Świetlica” w Majdanku i określenia zasad jej działalności
74. UCHWAŁA NR VI/45/2024 z dnia 27 września 2024 r. w sprawie nadania nazwy ulicy w miejscowości ŁASZCZÓWKA
75. UCHWAŁA NR VI/46/2024 z dnia 27 września 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
76. UCHWAŁA NR VI/47/2024 z dnia 27 września 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Majdan Górny.
77. UCHWAŁA NR VI/48/2024 z dnia 27 września 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy najmu części nieruchomości z dotychczasowym najemcą, której przedmiotem jest ta sama nieruchomość
78. UCHWAŁA NR VI/49/2024 z dnia 27 września 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy najmu części nieruchomości z dotychczasowym najemcą, której przedmiotem jest ta sama nieruchomość
79. UCHWAŁA NR VII/50/2024 z dnia 27 września 2024 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
80. UCHWAŁA NR VII/51/2024 z dnia 27 września 2024 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2024 r.
81. UCHWAŁA NR VIII/52/2024 z dnia 21 października 2024 r. w sprawie odwołania radnego z funkcji Przewodniczącego Rady Gminy Tomaszów Lubelski
82. UCHWAŁA NR VIII/53/2024 z dnia 21 października 2024 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Rady Gminy Tomaszów Lubelski
83. UCHWAŁA NR VIII/54/2024 z dnia 21 października 2024 r. w sprawie odwołania Radnej Marii Woś z funkcji Wiceprzewodniczącej Rady Gminy Tomaszów Lubelski
84. UCHWAŁA NR VIII/55/2024 z dnia 21 października 2024 r. w sprawie odwołania Radnej Bożeny Bryk z funkcji Wiceprzewodniczącej Rady Gminy Tomaszów Lubelski
85. UCHWAŁA NR VIII/56/2024 z dnia 21 października 2024 r. w sprawie wyboru Wiceprzewodniczącego Rady Gminy Tomaszów Lubelski
86. UCHWAŁA NR VIII/57/2024 z dnia 21 października 2024 r. w sprawie wyboru Wiceprzewodniczącego Rady Gminy Tomaszów Lubelski
87. UCHWAŁA NR IX/58/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
88. UCHWAŁA NR IX/59/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2024
89. UCHWAŁA NR IX/60/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
90. UCHWAŁA NR IX/61/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Majdan Górny
91. UCHWAŁA NR IX/62/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości gruntowej w miejscowości Podhorce
92. UCHWAŁA NR IX/63/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie zawarcia porozumienia międzygminnego pomiędzy Miastem Tomaszów Lubelski i Gminą

Tomaszów Lubelski jako partnerem krajowym w Polsko–Szwajcarskim Programie Rozwoju Miast

93. UCHWAŁA NR IX/64/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Jeziernia w Gminie Tomaszów Lubelski
94. UCHWAŁA NR IX/65/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Pasiaki i Rabinówka w Gminie Tomaszów Lubelski
95. UCHWAŁA NR IX/66/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Łaszczówka w Gminie Tomaszów Lubelski
96. UCHWAŁA NR IX/67/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Majdan Górny w Gminie Tomaszów Lubelski
97. UCHWAŁA NR IX/68/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Majdanek, Górno i Justynówka w Gminie Tomaszów Lubelski
98. UCHWAŁA NR IX/69/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Rogóżno w Gminie Tomaszów Lubelski
99. UCHWAŁA NR IX/70/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Rogóżno przy ul. Wojska Polskiego w Gminie Tomaszów Lubelski
100. UCHWAŁA NR IX/71/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Dąbrowa Tomaszowska i Rogóżno przy ul. Zamojskiej w Gminie Tomaszów Lubelski
101. UCHWAŁA NR IX/72/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Ruda Wołoska w Gminie Tomaszów Lubelski
102. UCHWAŁA NR IX/73/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Ruda Żelazna w Gminie Tomaszów Lubelski
103. UCHWAŁA NR IX/74/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Sabaudia i Dąbrowa Tomaszowska w Gminie Tomaszów Lubelski
104. UCHWAŁA NR IX/75/2024 z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Majdanek i Majdan Górny w Gminie Tomaszów Lubelski
105. UCHWAŁA NR X/76/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie odwołania członków Komisji Rewizyjnej Rady Gminy Tomaszów Lubelski
106. UCHWAŁA NR X/77/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie odwołania członków Komisji Skarg, Wniosków i Petycji Rady Gminy Tomaszów Lubelski
107. UCHWAŁA NR X/78/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie odwołania członków i składów osobowych oraz ogólnych zakresów działania stałych komisji Rady Gminy Tomaszów Lubelski

108. UCHWAŁA NR X/79/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie powołania Komisji Rewizyjnej Rady Gminy Tomaszów Lubelski
109. UCHWAŁA NR X/80/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie powołania Komisji Skarg, Wniosków i Petycji Rady Gminy Tomaszów Lubelski
110. UCHWAŁA NR X/81/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie ustalenia liczby, rodzajów, składów osobowych oraz ogólnych zakresów działania stałych komisji Rady Gminy Tomaszów Lubelski
111. UCHWAŁA Nr X/82/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
112. UCHWAŁA Nr X/83/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na 2024 rok
113. UCHWAŁA Nr X/84/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie pokrycia części kosztów gospodarowania odpadami komunalnymi z dochodów własnych nie pochodzących z pobranej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.
114. UCHWAŁA NR X/85/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie określenia wysokości stawek podatku od nieruchomości obowiązujących na terenie Gminy Tomaszów Lubelski na 2025 rok.
115. UCHWAŁA NR X/86/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie obniżenia średniej ceny skupu żyta przyjmowanej do obliczenia podatku rolnego na 2025 rok na terenie Gminy Tomaszów Lubelski
116. UCHWAŁA NR X/87/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie określenia wysokości rocznych stawek podatku od środków transportowych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski na 2025 rok
117. UCHWAŁA NR X/88/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. zmieniająca uchwałę nr IX/68/2024 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Majdanek, Górno i Justynówka w Gminie Tomaszów Lubelski
118. UCHWAŁA NR X/89/2024 z dnia 29 listopada 2024 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr VII/61/2019 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 17 maja 2019 r. w sprawie ustalenia zasad przyznawania i wysokości diet sołtysom Gminy Tomaszów Lubelski
119. UCHWAŁA XI/90/2025 z dnia 30 grudnia 2024 r. w sprawie w sprawie wieloletniej prognozy finansowej.
120. UCHWAŁA XI/91/2025 z dnia 30 grudnia 2024 r. w sprawie uchwały budżetowej na rok 2025.
121. UCHWAŁA XI/92/2025 z dnia 30 grudnia 2024 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej na rok 2024.
122. UCHWAŁA XI/93/2025 z dnia 30 grudnia 2024 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na rok 2024.
123. UCHWAŁA XI/94/2025 z dnia 30 grudnia 2024 r. w sprawie przyjęcia raportu z realizacji „Programu ochrony środowiska dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2022 – 2026 z perspektywą do roku 2030” za lata 2022-2023
124. UCHWAŁA XI/95/2025 z dnia 30 grudnia 2024 r. w sprawie uchwalenia Roczego Programu Współpracy Gminy Tomaszów Lubelski z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2025.

Wszystkie podjęte uchwały przez Radę Gminy zostały zrealizowane bądź są w trakcie realizacji.

Wójt Gminy jako organ wykonawczy realizował zadania mu przypisane oraz wykonywał uchwały przy pomocy Urzędu Gminy. Na koniec 2024 roku w Urzędzie Gminy Tomaszów Lubelski zatrudnionych było 52 osoby na 49,8 etatach, w tym na stanowiskach urzędniczych 29 osób, na stanowiskach pomocniczych i obsługi 21 osób oraz 2 osoby na stanowiskach kierowców OSP.

Na koniec roku 2024 Gmina Tomaszów Lubelski była członkiem następujących organizacji:

1. Lokalna Grupa Działania „Roztocze Tomaszowskie”.
2. Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze”.
3. Związek Gmin Lubelszczyzna.
4. Stowarzyszenie Samorządów Powiatu Tomaszowskiego.
5. Tomaszowski Klaster Energii.
6. Instytut Rozwoju Samorządu Terytorialnego Województwa Lubelskiego.
7. Stowarzyszenie Euroregion „Roztocze”.
8. Związek Transgraniczny Euroregion Roztocze.
9. Roztoczański Związek Powiatowo Gminny.

5. Podsumowanie

Zaprezentowany Raport o Stanie Gminy Tomaszów Lubelski przedstawia skoncentrowany opis sytuacji Gminy na koniec roku 2024. W raporcie starano się przestawić sytuację Gminy w każdym aspekcie jej funkcjonowania, mając na względzie fakt, że nie sposób jest zawrzeć w raporcie wszystkich informacji z działań jakie były podejmowane w ciągu całego roku budżetowego. Szczegółowe dane zawierają opracowywane przez jednostki organizacyjne Gminy sprawozdania z ich działalności.

Analizując sytuację Gminy na koniec roku 2024 należy stwierdzić, że stan Gminy ulega ciągłej poprawie. Z roku na rok wartość wykonanych inwestycji jest na wysokim poziomie i oscyluje w granicach 20% całkowitego budżetu Gminy tj.:

- rok 2024 – 27 969 257,98 zł, (33,86% budżetu Gminy),
- rok 2023 – 14 624 589,42 zł, (23,7% budżetu Gminy),
- rok 2022 – 12 166 278,00 zł,
- rok 2021 – 16 606 392,04 zł,
- rok 2020 – 11 326 921,05 zł,
- rok 2019 – 14 916 155,28 zł,
- rok 2018 – 10 740 758,42 zł,
- rok 2017 – 8 453 981,12 zł.

W zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych (krajowych i europejskich) również znajduje się na wysokim poziomie:

- rok 2024 – 16 931 267,06 zł,
- rok 2023 – 11 777 486,21 zł,
- rok 2022 – 5 624 011,62 zł,
- rok 2021 – 8.066.571,93 zł,
- rok 2020 – 6 671 488,17 zł,
- rok 2019 – 8 144 686,66 zł,
- rok 2018 – 5 457 985,46 zł,
- rok 2017 – 3 939 009,48 zł.

Rok 2024, choć bardzo trudny z powodu ciągle trwającego konfliktu zbrojnego w Ukrainie, który w konsekwencji wywołał kryzys energetyczny mocno obciążający budżet Gminy, był kolejnym rokiem bardzo wysokich wydatków inwestycyjnych Gminy w dużej części finansowanych ze środków zewnętrznych.

Biorąc pod uwagę przytoczone dane oraz osiągnięte rezultaty należy stwierdzić, że Gmina w pełni realizuje przypisane jej zadania. Szczególnie istotnym do podkreślenia jest fakt wzorowej współpracy Wójta Gminy z organami władzy centralnej różnego szczebla oraz wojewódzkiej. Owocem tego są pozyskane dotacje oraz współpraca z niżej wymienionymi instytucjami:

- środki krajowe w kwocie 16 619 337,06 zł:

- Program Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych – 8 476 998,73 zł,
- Rządowy Funduszu Rozwoju Dróg – 3 446 709,86 zł,
- Ministerstwo Sportu – 2 665 240,00 zł,
- Program Rozwoju Północno-Wschodnich Obszarów Przygranicznych – 1 549 558,96 zł,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – 429 788,09 zł
- Program Czyste Powietrze – 48 541,05 zł,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 2 500,37 zł.

- środki europejskie w kwocie 311 930,00 zł, w tym:

- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 FERC – 255 000,00 zł,
- Fundusz Norweskie wraz z wkładem krajowym – 56 930,00 zł.

Wysokość pozyskanych dotacji w kwocie blisko 17 mln zł – tylko na zadania inwestycyjne, zakupy i realizowane projekty, co stanowi ponad 60% wydatków inwestycyjnych świadczy, że zarządzanie Gminą ma charakter prorozwojowy. Gmina Tomaszów Lubelski jest sprawdzonym partnerem dla instytucji udzielających dotacji zarówno rządowych jak i samorządowych. Wywiązując się ze swoich obowiązków w zakresie wykorzystania przekazanych środków Gmina daje świadectwo bardzo dobrego zarządzania oraz zaufania zarówno do Wójta jak i do całej Gminy.

Oczywiście potrzeby mieszkańców w zakresie budowy infrastruktury są dużo większe niż możliwości finansowe Gminy, dlatego też nie można zaspokoić wszystkich tych potrzeb w krótkim czasie. Należy mieć tu również na uwadze charakter gminy jako gminy oświatowej oraz opóźnienia, bądź całkowity brak realizacji niektórych zadań w poprzednich kadencjach. Pozyskane środki zewnętrzne, realizacja zadań inwestycyjnych, ciągła poprawa bazy edukacyjnej pozwalają stwierdzić, że działania, zarówno Rady Gminy, jako organu stanowiącego jak i Wójta, który jest organem wykonawczym zmierzają w dobrym kierunku, który przyniesie w przyszłości ciągłą poprawę warunków życia mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski.